

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YAREN MAHALLESİ (İVRİNDİ-BALIKESİR)
HALKBİLİMİ ÜRÜNLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeyma AŞKIN

Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YAREN MAHALLESİ (İVRİNDİ-BALIKESİR)
HALKBİLİMİ ÜRÜNLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeyma AŞKIN

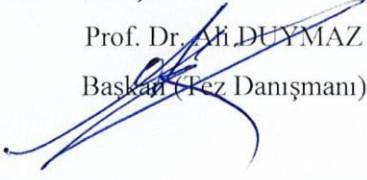
Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ali DUYMAZ

Balıkesir, 2019

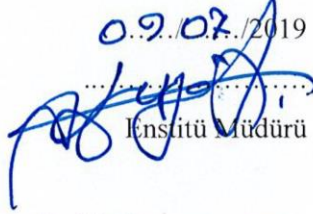
T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili Edebiyatı Anabilim Dalı'nda 201612511002 numaralı Şeyma AŞKIN'ın hazırladığı "Yaren Mahallesi (İvrindi-Balıkesir) Halkbilimi Ürünleri" konulu DOKTORA/YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca .../.../2019 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Ali DUYMAZ
Başkan (Tez Danışmanı)

Doç. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN Dr. Öğr. Üy. Gural PEHLİVAN
Üye Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

09.02/2019

Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ
Müdür

ÖNSÖZ

Halk bilimi veya folklor, bir ülkede veya bölgede yaşayan halkın kültür ürünlerini, sözlü edebiyatını, geleneklerini, törenlerini, inançlarını, mutfağını, müziğini, oyunlarını, halk tecrübelerini, hekimliğini ele alıp bunların birbiri ile olan ilişkisini inceleyip belirten, kaynak, evrim, yayılım ve değişim, etkileşim gibi sorunlarını çözmeye çalışan bilim dalıdır. Folklor ilk olarak Avrupa'da ortaya çıkmış, milliyetçilik akımı ile tüm dünyaya yayılmıştır. Tüm toplumların kendi değerlerini derleyerek sahip çıkmasını öngörür. Çünkü milleti millet yapan kendisine has kültürel değerleridir. Ortaya çıkışları oldukça eski olan bu değerler halk edebiyatı ürünleri ile gelenek ve göreneklerden oluşur. Gelenek ve görenekler sözlü kültürel değerler içerisinde önemli bir yere sahiptir. Milletler kültürlerini ve kültürel değerlerini korumalı ve gelecek nesillere aktarmalıdır. Sözlü gelenekte var olan halka ait kültürel ürünler derlenip bir araya getirilmelidir.

Çalışmanın giriş kısmında Türkçe ve İngilizce özet, önsöz, içindekiler kısmı yer almaktadır. Çalışma Halk Edebiyatı Ürünleri ve Halk Bilimi Ürünleri adını taşıyan iki bölümden oluşmaktadır. Bunların dışında sonuç, sözlük, kaynak şahısların bilgilerinin yer aldığı kaynak kişiler listesi, Yaren Mahallesi'nin genel görünüm haritası ve fotoğraflar yer almaktadır. Son olarak yazılı kaynakların yazar soyadına göre alfabetik olarak sıralanmış şekli olan kaynakça ve özgeçmişe yer verilmiştir.

Metinler içerisinde KK: Kaynak kişi, km: kilometre ve vb. ve benzeri kısaltmaları kullanılmıştır.

Çalışmam boyunca benden desteklerini esirgemeyen aileme, çalışmanın farklı aşamalarında yardım ve yönlendirmeleriyle her zaman destek olan, daima sabır ve hoşgörü gösteren ve beni böyle bir çalışma yapmaya teşvik eden değerli hocam Prof. Dr. Ali DUYMAZ'a, çalışmalarım sırasında saha araştırmasında yardım eden akrabalarım, babam Mehmet AŞKIN'a, derlemelere birlikte gittiğim ve önemli kaynak şahsım olan annem Neslihan AŞKIN'a, engin bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım babaannem Cennet AŞKIN'a, beni sürekli olarak derleme yapmak için sahaya getirip götüreren kardeşim Hasan AŞKIN'a ve bilgilerinden faydalandığım tüm Yaren Mahallesi halkına teşekkür ederim.

Şeyma AŞKIN

Balıkesir, 2019

ÖZET

YAREN MAHALLESİ (İVRİNDİ-BALIKESİR) HALKBİLİMİ ÜRÜNLERİ

AŞKIN, Şeyma

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali DUYMAZ

2019, 175 Sayfa

Bu çalışmanın amacı, Balıkesir/İvrindi Yaren Mahallesi'nin kültürel mirasını oluşturan gelenek-göreneklerinin, adetlerinin, inaç ve anelerinin derlenip yazıya geçirilmesidir.

Monografi; halkbiliminin temel araştırmalarından birisidir. Sözlü kültürde kaybolmaya başlayan halk bilimi ürünlerinin sahada görüşme (mülakat) ve gözlem tekniklerini kullanarak kaynak kişilerden derlenip yazıya geçirilmesidir.

Tez çalışmasında halk kültüründen derlediğimiz halk edebiyatı ürünleri, halk bilimi ürünleri, halk inanışları, halk tecrübeleri, halk mutfağı uygulamaları derlenmiştir.

Yüncü Yörüğü olan mahallade hatrı sayılır sayıda ürün derlenmiş, gelenekte nesilden nesile aktarılan inaç ve uygulamalar kayıt altına alınmış ve her biri anlam bütünlüğü bozulmadan yazıya geçirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaren, Monografi, Halkbilimi, Halk Kültürü.

ABSTRACT

YAREN DISTRICT (IVRINDI-BALIKESIR) FOLKLORE MATERIALS

MASTER'S THESIS

AŞKIN, Şeyma

Master Degree, Department of Turkish Language and LiteratureAdvisor:

Adviser: Prof. Dr. Ali DUYMAZ

2019, 175 Pages

The aim of this study is to compile and compile the beliefs and customs of customs traditions that constitute the cultural heritage of Yaren neighborhood in Balıkesir.

Monography is one of the basic researches of folklore. It is the collection of folklore products which are beginning to disappear in the culture of the society by collecting and interviewing them form the source people using interview and observation techniques in the field.

The folkloric products of folk literature, folklore products, folk beliefs, folkloric folklore practices folklore practices, folk dances.

In the neighborhood where the number of products were compiled, the beliefs and practices tranferred from feneration to generation were taken under registration and each of them was written in writing without distorting meaning.

Key Words: Yaren, Monograph, Folklore, Folk Culture.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iv
1. GİRİŞ	1
1.1. Yaren Mahallesi Hakkında Genel Bilgiler	3
1.1.1. Mahallenin Tarihçesi.....	3
1.1.2. Mahallenin Coğrafi Yapısı.....	4
1.1.3. Mahallenin Nüfus Özellikleri.....	5
1.1.4. Mahallenin Ekonomik Faaliyetleri.....	5
1.1.5. Mahallenin İdari Yapısı.....	5
1.1.6. Mahallede Tarım	5
1.1.7. Mahallede Hayvancılık	6
1.1.8. Mevsimler	8
2. HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ	9
2.1. Masallar	9
2.1.1. Çoban Kız	9
2.1.2. Sığırtmacın Aşkı	11
2.1.3. Fatmacık ile Yusufçuk	12
2.1.4. Cangaz ile Congaz.....	13
2.1.5. Horoz.....	14
2.2. Efsaneler	15
2.2.1. Cin Efsanesi I	16
2.2.2. Cin Efsanesi II.....	17
2.2.3. Cin Efsanesi III	17
2.3. Türküler	18
2.3.1. Mendili Oyaladım	18
2.3.2. Evlerinin Önü Yoldur Yolaktır	18
2.3.3. Cumbullu Cumbullu	19
2.3.4. Dağlar Seni Delik Delik Delerim	20
2.3.5. Sevdiğini Alamayan	20
2.3.6. Yine Yeşerdi Fındık Dalları	21
2.3.7. Yüksek Yüksek Tepelere	22
2.3.8. Ay Bulutta Bulutta	22

2.3.9. Aman Aman Elmalı	23
2.4. Maniler	24
2.4.1. Sevda Manileri	27
2.4.2. Evlenme Törenleri Manileri.....	29
2.4.2.1. Kız Görme/ Kız İsteme	29
2.4.2.2. Kınada Gelin Ağlatma.....	30
2.4.2.3. Gelin Uğurlama/ Gelin Çıkarma	31
2.4.3. Alkış (Dua) Kargış (Beddua) Manileri	32
2.4.4. Anne-Baba İçin Söylenen Maniler.....	34
2.4.5. Ayrılık Manileri	35
2.4.6. Mektup Manileri.....	36
2.4.7. Asker Manileri	37
2.4.8. Talih-Felek Manileri	38
2.4.9. İş-İmece Manileri	39
2.4.10. Mendil Manileri	40
2.4.11. Bayraktar Manileri	41
2.4.12. Ramazan Davulcusu Manileri	41
2.5. Ağıtlar.....	42
2.6. Ninniler.....	44
2.7. Atasözleri.....	45
2.8. Deyimler	51
2.9. Bilmeceler	66
2.9.1. İnsan ve İnsan Organlarıyla İlgili Bilmeceler	67
2.9.2. Tabiat ve Tabiat Hadiseleriyle İlgili Bilmeceler	67
2.9.3. Eşyalarla, Araç-Gereçlerle İlgili Bilmeceler.....	68
2.9.4. Hayvanlarla İlgili Bilmeceler.....	69
2.9.5. Bitkilerle ve Yiyeceklerle İlgili Bilmeceler	70
2.9.6. Manevi- Dini Kavramlarla İlgili Bilmeceler.....	71
2.9.7. Diğer Bilmeceler	72
2.10. Tekerlemeler.....	72
2.11. Alkış ve Kargışlar.....	77
2.11.1. Alkışlar.....	77
2.11.2. Kargışlar.....	78
3. HALK BİLİMİ ÜRÜNLERİ.....	80

3.1. Geçiş Törenleri Bağlamında Toplumsal İnanış ve Uygulamalar	80
3.1.1. Doğum.....	80
3.1.1.1. Doğum Öncesi.....	80
3.1.1.2. Doğum Hazırlığı.....	83
3.1.1.3. Doğum Sırası.....	83
3.1.1.4. Doğum Sonrası.....	84
3.1.1.1.5. Sünnet.....	86
3.1.1.1.6. Askerlik.....	86
3.1.2. Evlenme	87
3.1.2.1. Kız İsteme ve Söz Kesimi.....	88
3.1.2.2. Nişan	88
3.1.2.3. Düğün Hazırlığı	89
3.1.2.4. Meydan Ocağı.....	89
3.1.2.5. Kına Gecesi.....	90
3.1.2.6. Düğün.....	91
3.1.2.6.1. Gelin Alımı.....	92
3.1.2.6.2. Suya Götürme.....	94
3.1.3. Ölüm	95
3.1.3.1. Ölüm Öncesi	95
3.1.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler.....	95
3.1.3.2. Ölüm Sırası.....	96
3.1.3.3. Defin İşlemleri	97
3.1.3.3.1. Yıkama	97
3.1.3.3.2. Kefenleme	97
3.1.3.3.3. Tabuta Koyma	97
3.1.3.4. Cenaze Namazı	98
3.1.3.5. Cenazenin Defnedilmesi	98
3.1.3.5.1. Telkin	99
3.1.3.6. Ölüm Sonrası.....	99
3.1.3.6.1. Cenaze Evi.....	99
3.1.3.6.2. Devir.....	100
3.2. Ailede İlişkiler.....	100
3.2.1. Günlük Hayat	100
3.2.2. Çocuk Eğitimi	101

3.2.3. Ailede İş Bölümü	101
3.2.4. Aile Hukuku	102
3.2.5. Komşuluk	102
3.2.6. Misafir Ağır lama	102
3.2.7. İmece Usulü Yardımlaşma	103
3.3. Bayram Tören ve Kutlamalar	103
3.3.1. Dini Bayramlar	103
3.3.1.1. Ramazan Bayramı	104
3.3.1.2. Kurban Bayramı	104
3.3.2. Arife Günü	105
3.3.3. Kandiller	106
3.3.4. Milli Bayramlar	106
3.3.5. Törenler	106
3.3.5.1. Sunnet Töreni	106
3.3.5.2. Mevlüt Törenler	106
3.3.5.3. Asker Uğurlama ve Karşılama Törenleri	107
3.3.5.4. Hacı Uğurlama ve Hacı Karşılama Törenleri	107
3.3.5.5. Mevsimlik Törenler	108
3.3.5.5.1. Hıdırellez	108
3.3.5.5.2. Köy Hayrı Törenleri	109
3.4. Mahalli Giysiler	109
3.4.1. Kadın Giysileri	109
3.4.2. Erkek Giysileri	110
3.5. Oyunlar	111
3.5.1. Çocuk Oyunları	111
3.5.2. Yetişkin Oyunları	113
3.6. Halk İnanışları ve Uygulamaları	116
3.6.1. Nazar	116
3.6.2. Yağmur Duası	117
3.6.3. Çocuklarla İlgili İnanışlar	118
3.6.4. Yetişkinlerle İlgili İnanışlar	119
3.6.5. Muska İnancı	120
3.6.6. Hayvanlarla İlgili İnanışlar	121
3.6.7. Günler İle İlgili İnanışlar	121

3.6.8. Rüyalarla İlgili İnanışlar	121
3.6.9. Diğer İnanışlar.....	121
3.7. Halk Tecrübeleri.....	123
3.7.1. Halk Meteorolojisi	123
3.7.2. Halk Takvimi	124
3.8. Halk Mutfağı	125
3.8.1. Ekmekler	125
3.8.2. Çorbalar.....	126
3.8.3. Yemekler	126
3.8.4. Tatlılar	129
3.8.5. Kış İçin Hazırlıklar.....	129
3.9. Halk Hekimliği	132
3.9.1. İnsan Hastalıkları ve Tedavisi.....	132
3.9.2. Vücuttaki Ağrılar	133
3.9.3. Hayvan Hastalıkları ve Tedavisi	135
3.10. Lakaplar - Sülaleler	136
3.10.1. Lakaplar.....	136
3.10.2. Sülaleler.....	138
3.10.3. Seslenme-Hitap	138
3.10.4. Sülalere Çanakkale’de Şehit Düşenler	138
SONUÇ	139
KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ.....	140
KAYNAKÇA	142
SÖZLÜK	144
EKLER	149
RESİMLER.....	149
ÖZGEÇMİŞ	163

1. GİRİŞ

İnsanlar topluluk halinde yaşamaya başladıklarında folklor ürünleri de meydana gelmeye başlamıştır. İnsanların kendi aralarındaki koymuş oldukları kurallar, yardımlaşma, birbirlerine karşı olan saygı ve sevgileri bir bütün içerisinde yaşamalarını ve ortak bir kültür oluşturmalarını sağlamıştır.

Halk kültürü, insanların ve insan topluluklarının kültürel kimliklerinin ana kaynaklarından bir bölümünü oluştururken, öte yandan da tüm insanlığı paylaştığı ortak bir mirastır. Bu mirasın kökleri yerel tarihlerin ve doğal çevrelerin derinliklerine uzanır. Halk kültürü, kültürel çeşitliliğin korunması için gerekli temel öğelerden biridir. Sözlü kültür, insanların belleğinin bütün toplumlarda yaşanmasının ön koşuludur. Ancak böylelikle uygarlıklar kültürü korunabilir. Kültürel miras, yaşam verdiği kültürel çeşitlilik gibi sürdürülebilir kalkınma ve barışın garantisidir (Artun, 2013: 313).

Toplumların yaşam biçimlerini belirleyen öğelerden biri olan halk kültürü geleneği kuşaktan kuşağa, dilden dile aktarılır ve kültürel zenginliğin temelini oluşturur. Kültürel değerlere sahip çıkılması sağlıklı bir sürdürülebilir gelişmenin temellerinin pekiştirilmesi bakımından vazgeçilmezdir. Kültürel zenginlik, yaratıcılığı beraberinde getirmekte, yaratıcılıkta sağlıklı ekonomik ve toplumsal gelişmeyi desteklemektedir (Artun, 2013: 314).

Folklor, halkın geleneğe bağlı maddi ve manevi kültür öğelerini kendine özgü metotlarla derleyen, araştıran, sınıflandıran, çözümleyen ve halk kültürü üzerinde değerlendirmeler yapan bir bilimdir. İngilizce “folk” halk, “lore” bilgi, bilim demektir. Türkçeye “halk bilgisi”, “halkbilim” ve “halk bilimi” olarak çevrilmiş, ancak halk bilimi karşılığı benimsenmiştir. Folklor dediği zaman, bilimin yanında halk kültürü malzemesi de anlaşılmalıdır (Tan, 2003: 9).

18-19. yüzyıl başlarından itibaren yazarlar romantik düşüncelerle folklorik öğelere, kültürel miraslarına eğilmeye başlamışlardır. The Atheneum Dergisinde Ambrose Merton takma adı ile yayın yapan William John Thoms, 22 Ağustos 1846 yılında bir mektup hazırlar. Bu mektupta Thoms, halk bilimi öğelerinin

derlenmesinden bahsetmektedir. Aynı zamanda “popular antiquites” denilen bu ürünlere “folklore” denilmesini teklif etmiştir. Bu yüzyıllarda folklor bir bilim dalı olarak kendini göstermeye başlamıştır (Tan, 2003: 17).

Türkiye’de “folklor” terimini ilk kez Ziya Gökalp kullanmıştır. Folklorün karşılığı olarak da “halkiyat” kelimesini tercih etmiştir. Rıza Tevfik Bölükbaşı ise “Folklor: Folk-lore” başlıklı yazısında folklor ürünleri olarak Avrupa’nın halk şarkıları, destanlar, bilmeceler ve hikâyeler şeklinde anlatıldığını ifade etmiştir. Bölükbaşı folklorü sadece edebi yönüyle incelemeye almıştır. (Oy,1997: 367)

Mehmet Fuad Köprülü, Ziya Gökalp’in “halkiyat” terimini kullanmayı teklif ettiği yazısından altı ay sonra folklor üzerine bir yazıyı kaleme almıştır. Köprülü yazısında “folklor” teriminin batıdaki kullanımının yanında “halkiyat” kelimesinde kullanımına yer vermiştir. Köprülü’nün yazısı 6 Şubat 1914’te “Yeni Bir İlim: Halkiyat: Folklore” başlığıyla yayımlanır (Oğuz, 2012: 31-67).

Avrupa’da Fransız İhtilali ile başlayan Milliyetçilik akımı ile herkes milli değerlerini ortaya çıkarmaya başlar. Bunun için Halk Dernekleri kurulur. Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu, Halk Evleri, Türkiyat Enstitüsü kurulur. Daha pek çok kurul Türk Halkbilimi için çalışma yapmak amacıyla açılır.

Pertev Naili Boratav, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde “Halk Edebiyatı Kürsüsü”nü kurar. Böylece Anadolu’da derleme faaliyetleri başlar.

1966 yılında açılan “Milli Folklor Araştırma Enstitüsü” folklor için sempozyumlar düzenler.

Günümüzde halk bilimi için üniversitelerde derleme çalışmaları yapılır. Fakat halkbiliminin geç kabul edilmesinden dolayı Avrupa’nın gerisinde çalışmalar sürdürülür.

Bu çalışmada Yaren Mahallesi’nin halk bilimsel öğelerini derleyip kayıt altına alarak, unutulmasını engellemek, bunun yanında yazıya geçirerek maddi ve maddi olmayan kültürel unsurların gelecek nesillere ulaştırılmasını sağlamak, Yaren Mahallesi’nin kültürel açıdan atınıtımına katkı sağlamak, Halk edebiyatına, kendilerine özgü halk yaşantılarına, kültürel birikimimize dikkat çekmek ve mahallede bulunan insanlara geçmiş yaşantılarını ve kültürlerini hatırlatmaktır.

“Alan Araştırması” metodu kullanılarak çalışma yapılmıştır. Alana çıkmadan önce gerekli ön hazırlıklar yapılmış, araştırmada kullanılacak olan malzemeler hazırlanmıştır.

Araştırma için kullanılacak veri toplama araçları sırasıyla şu şekildedir:

- Derlemenin planlama ve hazırlık safhası
- Gözlem (müşahede) yoluyla derleme yöntemleri
- Görüşme (mülakat) yoluyla derleme yöntemleri (Çobanoğlu, 2012:77).

Foklklorik malzemelerin toplanması için kaynak şahıslar belirlenmiş, derleme sırasında sorulacak sorular hazırlanmıştır. Mülakat ve gözlem teknikleri kullanılmıştır.

Derleme sonrası elde edilen folklorik malzemeler yazıya geçirilirken standart yazı dili Türkçe kullanılmıştır. Yerel ağız özelliği olanlar derlendiği gibi yazıya aktarılmıştır. Alan araştırması 2016-2019 yılları arasında Yaren Mahallesi'nde devam edip derlenmiştir.

1.1. Yaren Mahallesi Hakkında Genel Bilgiler

1.1.1. Mahallenin Tarihçesi

Yaren, kelime anlamı olarak; arkadaş, dost anlamına gelmektedir. Türkiye Cumhuriyetinde 36 binden fazla köy bulunmaktadır. Fakat Yaren isminde tek bu yer vardır. Balıkesir/İvrindi ilçesine bağlı bir köy iken son kanun değişikliği ile mahalle olmuştur. Mahalle halkı konar-göçer hayatı en son bırakan Yüncü Yörüklerindedir. Bursa İnegöl civarında kışlak, Balıkesir/İvrindi-Savaştepe (eski adı Giresun) ve Dallımandıra civarında yaylaya çıkarak küçükbaş hayvancılık yaparak hayatlarını idame ettirmektedirler. (KK43, KK44, KK45)

Uludağ'a Keşiş Dağı adını veriyorlardı. Günümüzde İnegöl'e bağlı olan Karagölet Köyü kışlak merkeziydi. Her yıl bahar gelince ailelerin bazı fertleri hayvanlarını alır, Balıkesir'e (Karesi) yaylaya çıkarlardı. Ailelerin bazıları ise kışlakta kalır tarım faaliyetleri ile meşgul olurdu. (KK27, KK29)

Bu durum her yıl tekrar ederdi. 1876-1883 yılları arasında Bursa (Hüdavendigâr Vilayeti) Valiliği yapan Ahmet Vefik Paşa konar-göçer hayatı yaşayan Yörüklerden vergi toplamada zorluklar yaşandığını görür. O dönemde de ekonominin temelini tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Her koyundan bir akçe, iki keçiden bir akçe vergi (ağnam vergisi) alınmaktadır. Konar-göçer Yörüklerde hayvancılığın büyük bölümünü oluşturmaktadır. Vergilerin toplanmasında ve takip edilmesinde olan sıkıntı sonucu Ahmet Vefik Paşa Bursa'da yaşayan Yörükleri mecburi iskâna tabi tutar. Çok sert tedbirler alınır. Göç edenler idama varan cezalara çarptırılır. (KK43, KK44, KK45)

Balıkesir (Karesi Sancağı) o dönemde Bursa'ya (Hüdavendigâr Vilayeti) bağlıydı. Dolayısıyla çıkartılan ferman Yaren Köyü'nde yaşayan Yüncü Yörükleri'nin de kışlaklarına dönememesi gibi sonuç doğurdu. Bu sebeple 1880 yıllarında bugünkü mevkiye yerleşildi. Köyün topraklarının büyük çoğunluğu Büyük Fındık Köyü toprağı iken, satın alınarak köy halkı toprak sahibi oldu. (KK43, KK44, KK45)

Köyün geldiğı Karagölet ile bağlar hemen hemen kopmuştur. Özellikle Çanakkale Savaşı'nda köyün erkeklerinin çoğunluğu şehit olduğundan aradaki bağlar zayıflamıştır.(KK44, KK45)

Mahallenin tarihi 140 yıllık civarındadır. Atalarından tarihi kalıntı yok denecek kadar azdır. Yalnız çok az sayıda tarihi "Yüncü Kilimi" bulunmaktadır.

1900'lü yıllarda Vahhabi-Arap geleneğinin etkisinde kalınmış. Mezar yerlerinin belli olmaması yoluna gidilmiştir. Bu sebeple 1880-1960'lı yıllar arasında köy mezarlığına defnedilenlerin mezar yerleri belli olmasına rağmen kim oldukları bilinmemektedir. (KK43)

Yaren Mahallesi'nde okul 1959 yılında açılmıştır. O zamanki Köy Muhtarı Veli Başkurt okulun açılmasında öncülük etmiş, bu sebeple pek çok köylü ile arası açılmıştır. Çünkü ilk zamanlar aileler işleri yapan çocuklarını okula göndermek istemez. Para bile teklif ederler. Kararından dönmeyen muhtar çevre köylerden farklı olarak iki dersliğı, iki lojmanı olan okulu; büyük bir araziye yaptırmıştır. Köy nüfusuna oranla hatrı sayılır bir okur-yazar sayısı mevcuttur. Köyün pek çok genci memur olmuştur. Özellikle öğretmen, polis, subay, ebe, hemşire, doktor, mühendis sayısı çok fazladır. (KK27, KK33, KK35, KK43).

1.1.2. Mahallenin Coğrafi Yapısı

Yaren Mahallesi, Balıkesir iline 30 km, İvrindi ilçesine 14 km uzaklıktadır. Batıda Büyük Fındık Mahallesi, Kuzeyde Sofular Mahallesi, Doğuda Kutludüğün Mahallesi, Güney Batı'da Çavlı Mahallesi, Güneyde Erdel Mahallesi bulunmaktadır.

Mahallenin;

Batı Sınırları: Değirmenbaşı, Dırık Tarlası, Pazar Yolu.

Kuzey Sınırları: Hacı Solak tarlası altındaki çıkırık taşı, Kavakdere Çatı, Üzümlü deresi doğuya doğru devam eder.

Doğu Sınırları: Hacı Molla Çardak Yerindeki Kocataş, Küük Bunun Ardıcı.

Güney Sınırları: Gayrak Dere Çatı, Guz Başı, Gavalan Odası, Çakmak Taşı, Ayazma (Değirmen başı batı sınırına kadar)

Mahallelinin kendisinin bildiği sınırlar bunlardır. (KK27, KK35)

1.1.3. Mahallenin Nüfus Özellikleri

Şu anda bulunan kişi sayısı yüz yirmi beştir. Altmış erkek, altmış beş kadın vardır. Hemen hemen herkes tarım ve hayvancılık ile geçinir. Genç nüfus iş imkânlarının fazla olduğu şehirlere göç etmektedir. Yazları ailelerine yardıma gelenler mahallenin nüfusunu üç ay arttırır.

1.1.4. Mahallenin Ekonomik Faaliyetleri

Ekonomi, tarım ve hayvancılıktır. Arazi azdır ve en iyi şekilde değerlendirilir. Yemeklik her şeyin; buğday, arpa, mısır, bakla, nohut, soğan, patates vb. tarımı yapılmaktadır. Günümüzde arazilerden yılda iki ürün alımı daha çoktur. Hava şartları da buna müsaade eder. Daha çok hayvan yemi olacak şeylerin tarımı yapılmaya başlanmıştır.

Hayvancılık mahallede her hanenin geçim kaynağıdır. Koyun ve sığır yetiştirilir. Koyunlar merada, sığırlar damda besi olarak yalnız yazları tarlalara çıkartılarak beslenir.

1.1.5. Mahallenin İdari Yapısı

1880 yılında kurulan mahalle Balıkesir/İvrindi'ye bağlıdır. Mahalle muhtarı, azalar ve ihtiyar heyeti köyde önemli kişilerdir. Köy olduğu zamanlar her müşkülde muhtarı bulan halk artık belediye ile daha fazla muhatap olmaktadır.

1.1.6. Mahallede Tarım

Mahallede tarım arazisi azdır. İnsanlar toprağı en iyi şekilde değerlendirmeye çalışır. Yağmurlar yağdıktan sonra ekilecek yerler nadas edilir, yani ekin ekilmeden önce ekilecek yer bozular. Aradan on, on beş gün geçince ekinler ekilir. Bunun yapılması nadasta buğdayın daha verimli olmasıdır. Hatta nadasta ekilen buğdayın unundan yapılan ekmekler daha içli olur. (KK7, KK8, KK36)

Eskiden ekin ekmek öküzlerle yapılırdı. Çifte başlamadan önce “**saban**”, “**boyunduruk**”, “**pulluk**” sağlam mı eksikleri var mı diye kontrol edilirdi. Akşamdan veya sabahtan ekilecek buğday, arpa, çavdar ırasık yapmasın diye

“gözyaşı” ile sulandırılırdı. Bu mavi bir ilaç tozudur sulandırılıp kullanılırdı. Tarlaya gitmeden önce çiki hazırlanır, yemek koyulur, öküzlere de ot ve sap alınır tarlaya gidilirdi. Öküzler boyunduruğu geçirilir, ortasına saban asılır ve tohumların saçılacağı heybe konulurdu. Tohumlar eşeklerle tarlaya götürülürdü. Öküzleri boyunduruğa koşup, sabanı da boyunduruğa bağlayarak Besmele ile çift sürülmeye başlanılırdı. (KK43, KK1, KK2)

Evlek kesilirdi bu bir saatte ya da iki saatte ne kadar ekebilirim diye yapılır. Çünkü yağmur yağabilir, saban kırılır, herhangi bir olumsuzluk olabilir. Kesilen evleğe tohum saçılır, bırakılan yerden tekrar çift sürülürdü. Yarım saatte bir mola verilir ki öküzler ve s üren dinlensin. Daha sonra tekrar devam edilir. Öğlen öküzler boyunduruktan çıkartılır ve getirilen ot, sap yedirilirdi. Çift sürenlerde öğle yemeğini yedi. Bu böyle tarla bitirilene kadar birkaç gün devam eden bir süreçtir. Yağmurlar çoğalmadan ekim işi bitirilmeye çalışılırdı. (KK27, KK28)

Ekinler ekildikten sonra tarlaya su-sel girmesin diyerek arklar kazılırdı. Domuzlar girmesin diye tarlanın avlusu sık sık dolaşılırdı. Gübre olarak sadece hayvan gübresi kullanılırdı. Haziranın yirmisi gibi arpa biçilirdi. Herkes imece usulü çalışır, birbirine değışe gitme vardır. Bir gün birinin tarlası diğere gün başkasının tarlası biçilirdi. On, on beş kişi toplanır buna meci denir. Başlarında eğnar olurdu. Eğnar meciyi yönlendirir, coşturur ve tarlayı bitirtmeye çalışırdı. Temmuz ayının ilk haftası gibi buğdaylar, çavdalar, çaprazlar (karışık ekin) biçilirdi. Tarlada demetler kurduktan sonra öküz arabaları ile harmana çekilirdi. “**Düven**” denen düzenle ezilip yabalarla, demir dirgenlerle rüzgârda savrulurdu. Taneler samandan ayrılmaya çalışılırdı. Böylece harmandan kalkılmış olunurdu. (KK27, KK28)

Günümüzde öküzler değil traktör çift sürer. Makinalar ekinleri biçer ve patozla saman elde edilir. Hatta düz ova tarlalarda döver-biçer denen aletle biçme ve saman elde etme aynı anda olur.

Teknoloji insanlara büyük kolaylık sağlar fakat birlikteliğı alıp götürmüştür.

1.1.7. Mahallede Hayvancılık

Mahalle kırsal olduğu için küçükbaş hayvancılığa daha elverişlidir. Zaten kurulmadan önce yazları hayvanlarını mahallenin şu anki yerine otlatmaya gelirlermiş. Eskiden her hanede seksen, doksan koyun olurmuş. Bazı aileler keçi de beslemişlerdir. Günümüzde küçükbaş olarak sadece koyun vardır. (KK29)

Eskiden insanlar hayvanlara yem alamazlardı. Hayvanlar kışın gündüzleri, yazın geceleri devamlı güdülürdü. Keçiler ise sadece gündüzleri güdülürdü. Çünkü keçi gezmeyinen, koyun ise kazmayinan (döne döne) karnını doyurur. (KK27, KK29)

Yazın koyunlar güneş batarken çoban tarafından çıkartılır ve sabaha kadar merada dolaştırılır. Çoban koyunları gece yatırmaz devamlı yayarsa sabah güneş doğmadan çardağa girer. Devamlı böyle bu şekilde bakılırsa koyunların keyfi, randımanı, besleri iyi olur. (KK27, KK35, KK32)

Koyunlar kış aylarında üstü sazla veya erertille örtülü sayalarda bakılır. Yaz aylarında ise yüksekçe bir yerde üzeri çalı ve erertille örtülü çardaklara götürülür. (KK30)

Koçlar ve tekeler yaz aylarında bağlanır. Koyunlara koç Eylül ayının yirmi dördünde salınır. Kırk beş hesabına göre cemrelerin düşmesine doğru kuzulamaları düşünülür. Çünkü cemrelerin düşmeye başlamasıyla havalar ısınmaya başlar. (KK39, KK42)

Keçilerde ise tekeler Ekim ayının onundan sonra salınır. Keçilerin doğumu da havaların ısınmasına yaza doğru düşünülür. Şöyle denirmiş: “Koyun karda, keçi korda doğmak ister”. (KK27)

Koyunların kuzuları üç dört aylık olunca satılır. Dişilerden damızlık bırakmak istenilen kuzuları iki çoban değişerek anaları unutturulur. Kuzular anaların yirmi, yirmi beş günde, oğlaklar ise elli günde unutulur. Daha sonra çobanlar kendi kuzularını ve oğlaklarını tekrar birleştirirler. (KK1, KK9, KK27)

Eskiden koyunlar sabah, öğlen ve akşam sağılırdı. Sütü çok olsun diye günde üç kez sağılırdı. Sağım işini çoban ya da evde bu işi anlayan kadın-erkek herkes yapar. (KK9)

Koyunlar yılda iki defa kırkılır. Haziran ayının başlarında yapağı olarak kırkılır. Ağustos ayının yirmi beşine doğru köyün altındaki dereye ikinci defa kırılmadan “yunak” denen yerlerde yıkanır. Kuruduktan sonra kırkılırlar. Koyunların kırılması da değış ile yapılır. Keçiler yılda bir defa kırkılır. Keçiler yere yatırılmadan kırkılır, koyunlar ise ayaklarından bağlanır yere yatırılır. Kırkılan koyun yapağı ve yünleri, keçilerin kılları ihtiyaca göre evlerde kullanılır. Dokumada, örgüde vb. ihtiyaç yoksa satılır. (KK27, KK36, KK39)

Günümüzde de hayvancılıkta işleyiş hemen hemen aynıdır. Fakat teknoloji ve bilim ile daha verimli hale gelmiştir. Hayvanların ilaçları, aşıları vaktinde yapılır ve

hayvan ölümlerinin önüne geçilir. Aşılama yöntemi ile yılda iki defa kuzu alınır. Koyunlar güdülse de bu eskiye nazaranla azdır besi yöntemi kullanılır. (KK41, KK42)

Ayrıca damlarda inekçilik yapılır. İnekler sadece baharda tarlalara götürülür. Besi olarak yapılır, kurban için beslenir. Koyunculuk ve inekçilik mahalledeki insanların hem geçim kaynağı hem de yeme içme için yaşam kaynağıdır. Peynir, yoğurt, tereyağı vb. gıdalar hayvanlardan sağlanır. Herkesin evinin önünde yumurta ihtiyacını karşılayacak kadar tavuğu vardır.

1.1.8. Mevsimler

Mahallede karasal iklim tipi görülür. Çünkü kışlar soğuk ve sert geçer. Onun için bilhassa kış aylarına dikkat edilir ve hazırlık yapılır. Hayvanların otu, samanı, yemi ona göre hazırlanır. Evde yanacak odun-çırpı ona göre tedarik edilir. Kasım ayının 8'inde giren 45 hesabına göre Kasım-zemheri-Hamsin çok önemlidir. Kasım; Kasımın sekizinde girer. Hamsin şubat ayının dokuzunda girer. Hamsin girse de bazı yıllarda Mart aylarında soğuklar çobanları daima korkutmuştur.

Kuş kışları, sultan mavrız, çoban koyunu kuytuya çevir gibi mart aylarında soğuklar olmuştur. Mart, sarı öküzün derisini kapıya art. Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır. Sakın Martın beşinden, sarı öküzü ayırır eşinden. Mart ayı, dert ayı denmesinin nedeni hayvanların yiyeceklerin azaldığından, evdeki yanacak odunların azaldığından söylenmiştir.

Çobanın biri şöyle demiş. Mart, oğlakların boynuzları gart. Artık bundan sonra kış olmaz derken kış çok olur havalar soğur. Oğlakları ölür. Çoban şöyle der: “Karayele haber göndersem o da poyrazın dostu yetiş kaba yel imdat sen de kaldı” diye hayıflanır. (KK27, KK28, KK1)

2. HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

2.1. Masallar

Nesirle söylenmiş dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırma iddiası olmayan kısa bir anlatı” Pertev Naili Boratav masalı bu şekilde tanımlamaktadır. (Boratav, 1988: 75)

Masal, içinde olağan dışılıkların sıkça rastlandığı, kişilerin olağanüstü varlıklar olduğu, bir varmış bir yokmuş gibi kalıp sözlerle başlayıp, onlar erdi muradına biz çıkalım kerevetine gibi kalıp sözlerle bittiği, zaman ve mekân mefhumunun sabit olmadığı bir sözlü anlatma geleneğidir (Sakaoğlu, 2007: 2).

Masal anlatı geleneğinin geçmişte daha fazla olduğu, günümüzde diğer halk edebiyatı türleri gibi unutulmaya başlandığı görülür. Belli bir yaşın üstü kaynak kişilerden derlediğimiz masallarımız şu şekildedir.

2.1.1. Çoban Kız

Evvel zamanlarda bir kız fakirlikten çobanlık yapmaya karar verir. Fakat kadın kısmını çoban yapmadıkları için kılık değiştirip öylelikle çobanlık yapmak ister. Annesine beyin çoban aradığını kılık değiştirip ona çoban duracağını anlatır. Annesi “Başın pınar ayağın yol olsun” diyerek kızını gönderir. Kız kılık değiştirip erkek olur beye varır ve çobanlık yapmak istediğini söyler bey kızı işe alır.

Gel zaman git zaman beyin oğlu bu çobandan şüphelenir. Çoban ona sanki erkek değil de kız gibi gelir. Her hareketi görüntüsü adeta bir kızı anımsatır. Bu düşüncesini anası ile paylaşır anası yanıldığını söylese de oğlunu ikna edemez. O vakit anası oğluna: “O zaman sen çobanla bir gece gül bahçesine bir bahaneyle git ve orada kal. Gülleri yere serin ve üzerlerine yatın. Sabah kalktığımızda çobanın gülleri solmuşsa o kızdır oğlum” der. Çünkü kızların sıcaklığı başkadır. Az uzaktan çoban kız bunları duyar ve ne yapacağını düşünür. Ne var ki beyin oğlu ile gül bahçesine o gece giderler ve gülleri yere döşek gibi serip yatarlar. Beyin oğlu uykuya varınca kız kalkar bakar ki gerçekten güller solmuş derhal onları oradaki dereye atar yeni gül

toplayıp altına serer ve yatar. Sabah kalktıklarında beyin oğlu bakar ki çobanın gülleri solmamış. Fakat oğlan ikna olmaz, olmaz ama işin aslını da banlayamaz gene annesine danışır. Anası bu defa “Ata çıkın oğlum. Değnek oynayın sen bir hile ile dişine vur -ah anam- derse kızdır –boş ver arkadaş yiğitte yara eksik olmaz- derse erkektir” diye akıl verip oğlanı çobanın yanına gönderir. Aynen anasının dediklerini yapar fakat çoban kız dişi kırılınca hiç tepki vermez. E tabi bizim oğlan gene ikna olmaz. Çobanın kırılan dişinin yerine bir boncuk takar. Geçen zaman sonra çobanlık bitmek üzeredir oğlan anasına son bir kez daha çobanı denemek için onu hamama götürmek istediğini söyler. Anası da götür oğlum der. Hamama gittiklerinde bey oğlu soyunup hamama girer akasından çoban kız bey oğlunun kıyafetlerini alır ve atına atlar şöyle söyler:

“Ey! Beyoğlu

Yaz geldim yaz gidiyorum.

Güz geldim güz gidiyorum.

İki almam(elmam) vardı ne yedim ne yedirdim” der.

Bunlardan sonra bey oğlu kız olduğunu anlar fakat oracıkta bayılır. Aradan uzun zaman geçer. Ay geçer gün geçer. Beyin oğlu kızı diyar diyar arayıp bulmak için çerçici kılığına girer. Katıra incik boncuk sarıp köy köy dolaşmaya başlar:

“Çerçici geldi çerçici

Gülüştün kızlar gülüşün

İnci boncuk alışın”

Diyerek bir avuç inci alıp serpiştirmiş. Amacı eğer çoban kızda gülerse onu dişindeki boncuktan tanımakmış. Tamda öyle olmuş. Kızlar gülüşünce çoban kızda oradaymış ve bey oğlu onu fark etmiş o köyde kalmak için geceyi beklemeye koyulmuş. Vakit geç olmuş ne hikmetse çoban kızın babası beyi onlarda kalmaya davet etmiş. Beyoğlu için bu kaçırılmaz fırsat olmuş. Gece herkes uykudayken kızı eser ile bayıltıp atına atmış ve evine götürmüş. Sabahleyin kız bey oğlunun yatağında horozun sesiyle kalkarken:

“Ana ana bu horoz bey oğlunun horozuna benziyor” diyormuş. Beyoğlu da ona:

“Bey oğlunun koynunda olmadığın ne malum?” demiş.

Kız birden yataktan fırlamış o an sağır ve dilsiz olmuş. Bey ve karısı oğlu mutlu olsun diye ne yaptılarsa kızı düzeltmemişler. Oğullarına bir gelin daha almaya karar vermişler. Hem belki o zaman bu kız dile gelir konuşur diye hesap

etmişler. Gelin alınmış eve gelmiş. Attan inmeden evvel çoban kız ocakta çorba yapıyormuş. Beyin karısı da ocağı ateşliyormuş çorbası taşsın diye. Yeni gelin çoban kıza:

“Sağır gelin sığır gelin çorban taşı savur gelin” demiş. Çoban kız nasıl öfkeleniyse:

“Yeni gelin yemsik gelin her sözleri darsık gelin attan inde öyle söylen gelin” demiş ve dile gelmiş. Beyoğlu yeni gelini böylece almaktan vazgeçmiş. Karısı ile mutlu mesut yaşamışlar onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine. (KK1)

2.1.2. Sığirtmacın Aşkı

Evvel zamanlarda bir ülkede sığirtmaç varmış. Ülkede yaşayanların hayvanlarını toplayıp tüm gün güder yani otlatır akşam gerisin geri ülkesine dönermiş. Burada bir padişah ve kızı da yaşarmış. Kız çok güzelmiş. Herkes gibi sığirtmaçta bu kıza âşık olmuş.

Ülkedeki insanların evlenecekleri kişiyi yazan çöpçatana koşmuş bu kıızı benim kaderime yaz demiş. Çöpçatan yazalım ama o kıızı sana vermezler sen çokta ümitlenme demiş. Olaylardan haberdar olan padişah sığirtmacı savaşa göndermiş ki kızından uzak dursun hatta savaştan dönemesin ölsün istemiş. Çünkü padişah kıızı bir çobana verilmezmiş. Savaş yerinde bir göl varmış üzerinden kuşlar uçuyormuş. Kuşun biri göle bir baştan siyah girip diğer taraftan beyaz çıkmış. Sonra diğer taraftan beyaz girip beriden siyah çıkmış. Bunu gören sığirtmaç kıyafetlerini çıkartıp kendisi göle girmiş amacı ülkesine döndüğünde padişah onu tanıyamasın ve kızını ona versin.

Fakat bizim âşık girerken belindeki kemeri çıkartmayı unutmuş. Orada bir süre kalmış para kazanmış ülkesine döndüğünde kendisine bir bakkal açmış. Gel zaman git zaman bu kız o bakkala geldiğinde onu görmüş ve âşık olmuş. Babasına söylemiş iki gençle konuşan padişah evlenmelerine izin vermiş. Gerdek gecesi gün kız oğlanın belindeki kemer izini görünce sormuş. Her şeyi bir bir anlatan sığirtmaç sırf kendisiyle evlenebilmek için böyle yaptığını söylemiş. Kız babasının onu ölmesi için savaşa gönderdiğine inanmamış gidip babasına sormuş.

Her şeyin doğru olduğu anlaşılımış. Demek ki denilmiş; bu bizim kaderci çöpçatanın yazdığı her zaman mutlak ve mutlak olacak biz ne yaparsak yapalım buna engel olamayız. Yaptığı yanlış anlayan padişah kızından ve damadından af dilemiş birlikte uzun yıllar mutlu mesut yaşamışlar. (KK4)

2.1.3. Fatmacık ile Yusufçuk

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde Fatmacık ve Yusufçuk adlı iki kardeş varmış. Babasıyla birlikte bir gün ormana gitmişler. Babası ben odun toplayayım sizde bu sepete kızılıcak toplayın demiş. Fakat sepetin altı delikmiş doldurduk derler kalkarlarmış sepet boşalmış. Babasının onları ormana getirme amacı onları azat etmekmiş meğer. Çünkü üvey anneleri çocukları istemiyormuş.

Babası onlardan biraz uzaklaşmış ve bir ağaca kabak bağlamış. Kabak her tak tak edişinde çocuklar babalarının odun kestliğini zanneder işe devam ederlermiş. Saatler geçmiş babası gelmemiş çocuklar sese doğru gitmeye karar vermişler. Gittiklerinde kimseyi bulamamışlar boyun boyuna sarılıp ağlamaya başlamışlar. Ağlarken de bağırlarmış “tın tın kabacık nerdesin bizi aldatan bubacık”. Sonra uykuya dalmışlar. Fatmacık Yusufçuğa geyik izinden su içme geyik olursun diye tembihte bulunmuş yatmadan. Yusufçuk Fatmacıktan erken kalkmış susadığı için geyik izinden su içmiş ve geyik olmuş. Ablasını kaldırmış Fatmacık bu duruma üzülse de yapacak bir şey yokmuş. Kalkıp bir çeşmeye doğru gitmişler. Yusufçuk kardeşi Fatmacığı çeşmenin yanındaki ulu bir kavak ağacına çıkartmış. Çünkü Fatmacık o kadar güzelmiş ki ona it köpek siğmesin istemiş. Bir gün oradan geçen bir bey oğlu atını sulamaya çeşmeye gelmiş fakat at su içmez ürkermiş. Birde bakmış suda bir şey parlıyor. Oradaki yansıma kızın yansımasıymış. İn dedikçe inmezmiş kız in dedikçe inmezmiş. Adamlarını çağırmış kavak ağacını kesmeye başlamışlar. Kestikçe ağaç bir türlü bitmezmiş. İş ertesi güne kalmış. Gece Yusufçuk dönmüş olanları kardeşinden dinlemiş. Ormanda bulduğu çakmak taşını yalamış kabukları ağaca yapıştırmış yalamış ağaca yapıştırmış ağacı bütünlemiş. Sabah adamları ile gelen bey oğlu şaşırılmış. Baltayı vurdukça balta yamulmuş. Bir iki denemeden sonra vazgeçmiş. Aklına oralarda bulunan hemen hemen her müşgülü halleden bir koca karı aklına gelmiş. Onu çağırtmış. Bu ağaçta güzel bir kız var ben onu indiremiyorum. İndirirsen dile benden ne dilersen demiş. Kadın beyi kırar mı ki yapamayacağı şeyde değil tabi demiş ben o kızı indiririm.

Koca karı çeşmenin başına kocaman bir kazan almış gitmiş çamaşır yıkayacak. Fakat kazanı ateşe ters koymuş üstüne suyu döktükçe pasır pasır ocak sönermiş. Böyle birkaç kez uğraşmış. Kız yukardan bağırmış. Nene nene olmaz öyle ters çevir ağzını yukarı ver dermiş. Ama kadın gözlerinin görmediğini ve bir türlü yapamadığını söylemiş. Gene eskisi gibi yapıp ateşi söndürmüş. Kız olacak gibi

değil aşığı inmiş. Beyoğlu ve adamları pusuda bekliyormuş onu hemen yakalamışlar. Kız giderim ama benim kardeşim var onu da kabul edersin demiş. Kardeşinin bir geyik olduğunu anlatmış Beyoğlu kızın kardeşinin geyik olduğu ihtimalini vermez ama tamam der. Zaman sonra Fatmacık hamile kalır.

Fatmacık bir gün kuyudan su almaya gider. Orada bir Çingen kızını görür. Kız onu kandırmak ister hadi sudaki yansımamıza bakalım kim daha güzel der. Çingen kızı Fatmacık sen güzelsin ben çirkinim der. Acaba elbiselerden mi benimkiler çok çirkin seninkiler allı pullu değıştirelim birde öyle bakalım der. Fatmacık kız üzülmesin diye kabul eder o an kız Fatmacığı kuyuya atar. Masal buya bey karısını tanıyamaz Çingen kızını karısı zanneder. Geyik olan Yusufçuğa Fatmacık gibi iyi davranmaz şimdiye dek Fatmacığın ayağının yanında yatan geyik kardeşinin dışarıda yatmasını ister. Bey sen kardeşim dedin şimdiye dek hep iyi davrandın dese de onu ikna eder Yusufçuğu dışarı atar. Yusufçuk gece gelip onlara bakar ve sayıklar. “Bu bey oğlunun ayağı, bu Çingen kızının ayağı kardeşimin ayağı nerede” dermiş. Çingen kızı bunları duymuş bu benim foyamı ortaya çıkartacak diye onu kestirmek istemiş. Beye bu geyik kartaldı biz bunu keselim demiş. Bey sen bilirsin demiş ama içine de bir kurt düşmüş. Geyik beni o zaman filan kuyunun orada kesin demiş. Oraya gitmişler.

Bu arada Fatmacık Allah tarafından hala yaşıyormuş ve doğum yapmış. Çocuğuna çok sevdiği kardeşi Yusufçuğun adını vermiş. Beyin adamları geyiği kesmeye yöneldiklerinde geyik:

“Bu bey oğlunun ayağı bu Çingen kızının ayağı neredesin Fatma billa?” ablası da: “Yusufçuğum elimde, karayılanlar belimde, saçım söğüt dalında sen neredesin a kardeşim!” diyerek oda kuyudan falle verir. Beyoğlu burada bir şey var der ve adamlarının kuyuya girmesini ister. Bebekle Fatmacık yukarı çıkartılır olayları bir bir anlatır. Tüm olanlara çok kızan bey oğlu Çingen kızını kuyuya attırır kuyuyu kapattırır. Geyik olan Yusufçuk tekrar insan olur. Fatmacık kardeşi Yusufçuk ve ailesi ile huzurlu şekilde yaşarlar. Masalda burada biter. (KK1, KK3, KK17)

2.1.4. Cangaz ile Congaz

Zamanın birinde Cangaz ve Congaz adında iki kardeş varmış. Hasta anneleriyle birlikte yaşarlar ekip biçerlermiş. Çift sürmeye genellikle Cangaz gidermiş. Bir gün Congaz’a sen git ben artık gitmek istemiyorum demiş. Cangaz biraz deliymiş Congaz akıllıymış. Evde kalan Cangaz hasta annesini bir kazanda

kaynattığı kaynar suya atmış. Kadını öldürmüş ve ortadaki direğe iple bağlamış. Oturur vaziyet aldırması, yanaklarına iki yumurta koymuş eline de bir iğ vermiş sanki yün eğiriyormuş. Kardeşi akşam döndüğünde annesini sormuş. Cangaz annem çok iyi sen ona bakmayı bilmiyorsun bak içerde oturuyor demiş. Congaz girmiş bir bakmış annesi ölmüş. Deli kardeşim başımıza iş açtın bizi hapse atarlar demiş Congaz. Gidip mezar kazayım kimse görmeden annemizi gömelim demiş. Evde kalan Cangaz bir sopayı sivriltilmiş annesinin kollarından geçirip kadının cenazesini sırtlanmış mezarlığa götürüyormuş. Yolda bir Çingen kadın denk gelmiş. Öyle olmaz hocaya haber verin öyle gömün hem böyle gitmez demiş. Çok kızan deli Cangaz o kadını da öldürmüş ve sırtlanmış kardeşine bağıriyormuş. “Congaz! Mezarı denk kaz, iki cenaze geliyor.” demiş. İki cenazeyi gömüp eve gelmişler akıllı olan evde kalmayalım bizi bulurlar kaçalım demiş. Deli kardeşine kapıyı kapat gidelim bizi evde arasınlar hemen peşimize düşmesinler demiş. Cangaz da kapıyı sırtlanmış Congaz’ın peşinden koşmuş varmış. Ulu bir ağaca rastlamışlar yukarıya çıkalım saklanalım demişler. Tabi Cangaz sırtında kapı ile ağaca çıkmış. Bir zaman sonra onları aramaya jandarma gelmiş. Ağacın altında jandarmalar gezinirken Cangaz’ın tuvaleti gelmiş kardeşi de yap demiş. Sonra büyük tuvaleti gelmiş kardeşi yine yap demiş. Jandarmalar ne olduğuna anlam verememişler önce yağmur yağıyor sanmışlar. Cangaz’ın kapıyı tutmaktan kolları yorulunca onu da aşağı bırakmış. Yukarı bakan jandarma komutanı:

“İşedi sıçtı gökte başımıza göçtü” demiş.

Sonra onları yakalayıp hapishaneye götürmüşler masalda burada bitmiş.
(KK2)

2.1.5. Horoz

Bir varmış bir yokmuş, zamanın birinde bir horoz çöplükte eşinirken ayağına diken batmış. Fırında ekmek yapan kadının yanına varmış. Kadından ayağındaki dikenini çıkartmasını istemiş. Kadında yardımcı olmak için dikenini çıkartmış ve fırına atıvermiş. Bir vakit sonra horoz geri gelmiş:

“Dikenimi ver dikenimi isterim” diye kadına söylenmiş. Kadında:

“Ben onu ocağa attım dikenini sana veremem” demiş. Horoz bu defa:

“O zaman bana dikenimin yerine bir pide ver” demiş.

Kadın ona bir pide vermiş ve horoz kadının yanından ayrılmış. Az gitmiş uz gitmiş bir çobana rastlamış. Çoban süt sağmış pişirmiş onu yemeye hazırlanmış. Horoz:

“Çoban kardeş senin süte benim pidemi doğrayıp yiyelim” demiş. Çoban kabul etmiş birlikte güzelce karınlarını doyurmuşlar. Belli bir zaman sonra horoz bu seferde pidesini geri istemiş. Çoban:

“Biraz önce birlikte yedik ya ben pideni nasıl geri vereyim?” demiş. Bir türlü ikna olmayan horoz çobana:

“O zaman bana bir koyun ver bende pidemi istemem” demiş. Çoban mecbur kabul etmiş. Horoz bir toklu vermiş horoz toklu ile baya bir yol yürümüş. Bir yerde düğün varmış ve düğünde köpek kesiyorlarmış. Horoz oradakilere:

“Köpek kesmeyin benim tokluyu kesin yemeklere katın köpek eti yenmez” demiş. Oradakiler kabul etmiş tokluyu kesip yemişler, oynamışlar, eğlenmişler düğün bitmiş. Bizim horoz başlamış koyunu istemeye. E yenen koyun nasıl geri gelsin damat koyunu veremeyeceğini söylemiş. Horoz ne söylendiyse kabul etmemiş ille de toklumu verin demiş. Damat horozla baş edememiş gelini, davulu, düdüğü almış. Bir tepeye çıkmış:

“Bir dikene bir pide, bir pideye bir toklu, bir tokluya bir gelin, davul, düdük ”
Dom dom dom. (KK1, KK5, KK8)

2.2. Efsaneler

Efsane olağanüstü özellikleri bulunan kişilerin, olayların anlatıldığı, gerçekten yaşanmış gibi yıllarca anlatılan ve aktarılan öykülerdir. “Efsane kendine özgü bir üslubu, kalıplaşmış, kurallı biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı türüdür. Efsaneni başlıca niteliği inanış konusu olmasıdır; onun anlattığı şeyler doğru, gerçekten olmuş diye kabul edilir. Bu niteliği ile efasene masaldan ayrılır, hikâye ve destana yaklaşır” (Boratav, 2000: 98).

Pertev Naili Boratav’ın efsane tasnifi şu şekildedir;

- a) Yaratılış Efsaneleri-Oluşum ve Dönüşüm Efsaneleri – Evrenin Sonunu (Mahşer ve Kıyamet günlerinin) anlatan efsaneler
- b) Tarihlik Efsaneler
- c) Olağanüstü Kişiler, Varlıklar ve Güçler Üzerine Efsaneler
- d) Dinlik Efsaneler (Boratav, 2000:100)

Yaren Mahallesi'nde derleyebildiğimiz efsaneler sadece olağanüstü varlıklar ve güçlerle ilgilidir. Bu varlıklarda sadece cinlerdir.

Memorat, "Tabiatüstü ferdi bir tecrübenin yaşayan veya ondan dinlemiş birisi tarafından anlatılan şahsa bağlı hikâye" (Kvideland 1991: 19) olarak tanımlanmaktadır. Mahallede derlediğimiz efsanele olarak anlatılan anlatılar memorat örneğine daha yakındır.

2.2.1. Cin Efsanesi I

Halam evlenmeden evvel akşam nişanlı olan arkadaşı Emine ile oturmuşlar. Biraz el işi yapmışlar ve Emine evlerine gitmek istemiş. Nişanlısı şaka yapmak ister, yoluna çıkar diye halam onu camiye kadar geçirmiş. Geri gelince kimsenin yanında yapmadığı el eşini yapmış. Eskiden örneği verilmek istenmeyen çeşizlikler gizli yapılmış. Ördüğü çorapları yatışsın diye yüklükteki yorganların arasına koymuş. Vakitte iyice geç olmuş, ayda diğer tarafa geçmiş. Babası cam dibinde yatıyormuş. Hemen camın dibinde de dışarıda kümes varmış. Bir ara kulağına ses gider gibi olmuş ve cama bakmış. Yakın zamanda ölen Hatice Deyze, Hatcaca derlermiş anadan doğma, sadece kafasında yazma ile dikiliyormuş. Kalkmış cama varmış bakınmış kimse yok. Geri gelmiş oturmuş kandilde işine devam etmiş. Üç dört defa glemiş gitmiş o gidince yok oluyormuş. Gelince geriye oda geri geliyormuş. En son dışarıya çıkıp yaklamaya karar vermiş. Derlermiş ki, eğer cini yakalayıp horoz ötene kadar tutarsanne istersen altın, para verirmiş. Halamın aklına bu gelmiş ve dışarıya çıkmış. Bu demiş bir görünüyor, bir kayboluyor cin herahlde diye ayağı suya varmış, akli başına gelmiş.

Dışarıya çıkıp bahçeyi dolaşmış bakmış yok, köyün içerisine bakmış yok. İçeriye girmiş artık bacalık yanıyormuş. Oraya dayanmış cama bakmaya başlamış belki gelir diye. Fakat kalbi ılımış artık korkmaya başlamış. Ya içeriye gelip beni ocağa bastırırsa diye korkmuş.

En iyis ben yatayım demiş. Yatmadan bu cadı işe eksi hamura gelmiştir diye hamuru ayakucuna koymuş. Besmele çekip yatmış o zaman Hatcaca camdan süzülüp içeriye gelmiş. Babasının üstünden atlamış, halamın ayakucuna gelmiş. Yorganını çekmiş almış üstünden, halam geri almış. Böyle baya devam etmiş, halam yorgun düşmüş artık yorganı çekememeye başlamış. Sonra halamın üstüne çıkmış ezik ezik ezmiş. Yorganı yüklüğün altına doğru bir fırlatmış. Babası tuvalete kalkmış kızın üstünü açık görünce kızmış küfretmiş. Hastayım der sonra bak bak üstü açık

yatıyor diye kızmış. Yorganı asılmış asılmış gelmemiş. Baya uğramış en son Hatcacaca'nın attığı yerden çıkartmış. Sabah olmuş, palam kalkmamış. Bağırıp çağırılmışlar kalkmamış. Üstü açık yattığı için heralde kasıldı diye su kaynatıp buğusuna oturtmuşlar. Fakat dili burulmuş, konuşamazmış, derdini anlatamazmış. Arkadaşı Emine de gelmiş durumu anlatmışlar. Kum kavurup altına kum koyup terletmek istemişler. İkindiye doğru halam kendine gelmiş, biraz anlatmaya çalışmış derdini. Olmaz yere uğramış deyip okutup sıvazlamışlar. Kendine gelmiş, halam Hatcacaca öldüğünde onun ayakucuna oturmuş. Heralde bu yüzden öyle oldu. Fakat dua okusaydı böyle olmazdı. (KK1, KK3)

2.2.2. Cin Efsanesi II

Babamın amcaoğlu Halil amcam (Kareli) koyunlarını bunarda sulamış ve orada biraz uzanmış, iyi geçmiş uykuya dalmış. Bir zaman sonra üzerine taşlar gelmeye başlamış kalkıp bakmış. Amcasının oğlu Ali'yi görmüş fakat o Manisa'da yaşıyormuş. Üzerine taş atan adama ne yapıyorsun? Yapma demiş fakat cevap alamamış. Adam konuşmadan ve de durmadan taş atmış. Eve gelip durumu eşine ve çocuklarına anlatmış. Akşam yatmış fakat sabah kalkamamış felç olmuş ölene kadar felçli kalmış iyileşememiş. (KK1)

2.2.3. Cin Efsanesi III

Babamın dayısının kızı yeni evlenmiş kısa zaman sonra kocası askere gitmiş. Kadın evinde yalnızken her gece kocası gelir sabah horoz ötmeden gidermiş. Kadın komşularına eşinin askerde olmasına rağmen her gece kendisini görmeye geldiğini söylemiş. Fakat komşuları böyle bir şeyin olmamayacağını eşinin uzakta olduğunu gelip gitmesinin imkânsız olduğunu söylemişler. Hatta bu zamanlar kadın birkaç gebelik yaşamış fakat hep boş gebelikmiş. Komşuları sen şeytandan hamile kaldın demişler. Kadın durumu anlayınca evine, yatağına, bahçesine her yere çörek otu serpmiş. Yine bir gece kocası kılığında cin gelmiş ve çörek otlarından içeriye girememiş. Kadına bağırarak bu kara köpeklerini kovala benim onlardan geçip gelemiyorum demiş. Kadın aldırış etmemiş, kapıyı açmamış. Kadını okmutup sıvazlatmışlar eşi de askerden dönmüş ve kendi çocukları olmuş. (KK1)

2.3. Türküler

Türküler meydana geldikleri toplumun pek çok özelliğini içinde barındırırlar. Toplumun tarihini, geleneğini, duygusunu, yaşamını türküler içlerinde barındırırlar. Oluşma biçimleri herhangi bir toplumsal olaya bağlı olan türkülerin, o toplumun kültürünün zenginliklerini taşıdığını söyleyebiliriz. Genellikle içinde var oldukları topluma mal olup anonimleşmişlerdir fakat bazılarının söyleyeni bellidir.

Anadolu'ya ait her şey türkülere yansımıştır. Bazen Orta Anadolu'nun sert ikliminde çayır çimene, güle bülbüle, mor sümbüllü bağa hasret görülür türkülerde; bazen Toroslar'a yerleşmiş Türkmenlerin, Yörüklerin ezgileri yankılanır Akdeniz'de. Kimi zaman Doğu Anadolu'nun yüksek irtifalı coğrafi yapısının ve çetin mücadelelerle geçen tarihinin etkilerini taşıyan sert, keskin ve vurgulu ritmik yapıları; kimi zaman zeybeklerin mağrur duruşları, kimi zamansa Karadeniz'in hırçın dalgaları değişken iklimi yansır türkülere (Ataman, 2009: 104-108).

Türkü metinleri buldukları bölgeye ve konulara has özellikler ya da ezgi ve sözlerin çeşitlenmesine göre “şarkı”, “deyiş”, “deyiş”, “hava”, “ninni”, “ağıt”, gibi başka isimlerle adlandırılmıştır (Boratav, 1988: 150).

2.3.1. Mendili Oyaladım

Mendili oyaladım (nina nina nam)

Dürmeye kıyamadım (nina nina nam)

Dürmeye kıyamazken (nina nina nam)

Nazlı yâre yolladım (nina nina nam)

Yar ile bizim evin arası (nina nina nam)

On adımdır arası (nina nina nam)

Nazlı yârimin sevdası (nina nina nam)

Oldu bana yürek yarası (nina nina nam) (KK1, KK25)

2.3.2. Evlerinin Önü Yoldur Yolaktır

Evlerinin önü yoldur yolaktır

Başımızda dönen dertli dolaptır

Ellerin Huriyse benim Melektir

Ben yârime neler neler alayım

Ben yârime neler neler alayım
Ben yârime ipek gömlek alayım
Darılmışsa gidip hatrın sorayım
Ayrılığa yoktur benim dayağım

Evlerinin önü kahve dibegi
Dibegi döndükçe oynar yüreği
Ne sen gelin oldun ne ben güveyi
Ben yârime neler neler alayım

Ben yârime neler neler alayım
Ben yârime ipek gömlek alayım
Darılmışsa gidip hatrın sorayım
Ayrılığa yoktur benim dayağım

Evlerinin önü bulgur sokusu
Yel estikçe gelir yârin kokusu
Yârim küçüktür cilve kutusu
Ben yârime neler neler alayım

Ben yârime neler neler alayım
Ben yârime ipek gömlek alayım
Darılmışsa gidip hatrın sorayım
Ayrılığa yoktur benim dayağım. (KK1, KK25, KK4)

2.3.3. Cumbullu Cumbullu

Evlerinin önü dardır geçilmez
Suları soğuktur bir tas içilmez
Anadan geçilir yârdan geçilmez
Cumbullu Cumbullu aslanım aslan

Cumbullu Cumbullu aslan Cumbullu
Cumbulluya diktirmişim her yanı pullu

Evlerinin önü kahve dibeği
Dibeğe vurdukça oynar yüreği
Ne sen gelin oldun ne ben güveyi
Cumbulu Cumbullu aslanım aslan

Cumbullu Cumbullu aslan Cumbullu
Cumbulluya diktirmişim her yanı pullu

Evlerinin önü çift ağaç mış mış
Yâr beni bırakmış ellere düşmüş
Düşerse düşsün canım sağ olsun
Cumbullu Cumbullu aslanım aslan

Cumbullu Cumbullu aslanım aslan
Her ana doğurmaz böyle bir aslan. (KK1, KK25)

2.3.4. Dağlar Seni Delik Delik Delerim

Dağlar seni delik delik delerim
Kalbur alıp kumun elerim
Ben bir koyun sen de bir kuzu
Döndükçe ardın sıra melerim

Dağlar senin ne karanlık ardın var
Lale sümbül boynun eğmiş ne derdin var
Ellerin vatanı var yurdu var
Benim yurtsuz kalışıma ne diyeyim. (KK1, KK2, KK3)

2.3.5. Sevdiğini Alamayan

Düğününde ağladım
Seyrettim kenardan
Şimdi ellerin oldun
Giderim bu diyardan

Dilerim sen mesut ol
Rabbim bana acısın
Şimdi ellerin oldun
Dünya ahret bacımsın

Bir tek dileğim sendin
Vermedi felek bana
Şimdi kendime değil
Küstüm cihana

Dilerim sen mesut ol
Rabbim bana acısın
Şimdi ellerin oldun
Dünya ahret bacımsın. (KK38, KK39)

2.3.6. Yine Yeşerdi Fındık Dalları

Yine yeşerdi fındık dalları
Acep ne olacak yârin halları
Dalgalanıyor pembe şalvarı

Kız allan pullan gel gel gel yanıma
Beyaz kollarını dola boynuma

Tabya başında kızlar yan yana
İçlerinden biri göz etti bana
Nur olsun seni doğuran ana

Kız allan pullan gel gel gel yanıma
Beyaz kollarını dola boynuma

Fındık dalları yere değer
Yârin bakışları kalbime değer
Ölürüm seni almazsam eğer

Kız allan pullan gel gel gel yanıma
Beyaz kollarını dola boynuma (KK 17, KK18, KK24)

2.3.7. Yüksek Yüksek Tepelere

Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar
Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler
Annesinin bir tanesini hor görmesinler

Uçanda kuşlara malum olsun
Ben annemi özledim
Hem annemi hem babamı
Ben köyümü özledim

Babamın bir atı olsa binse de gelse
Annemin yelkeni olsa açsa da gelse
Kardeşlerim yollarımı bilse de gelse

Uçanda kuşlara malum olsun
Ben annemi özledim
Hem annemi hem babamı
Ben köyümü özledim (KK12, KK13, KK14, KK4, KK21, KK1)

2.3.8. Ay Bulutta Bulutta

Ay bulutta bulutta
Mendilim kaldı dutta
Geleceksen gel gayrı
On yedi benli Şadiye
Daha gönlüm umutta

Ay buluta gidiyor
Gözüm yâri güdüyor
Geleceksen gel gayrı
On yedi benli Şadiye
Gençlik elden gidiyor

Evleri camiye yakın
Ak gülleri sen takın
Zengin kocaya vardın
On yedi benli Şadiye
Hani gerdanda altın

Aya karşı duramam
Dama kilit vuramam
Ay buluta girince
On yedi benli Şadiye
Bağlasalar duramam (KK25)

2.3.9. Aman Aman Elmalı

Su gelir bulanarak
Bahçeyi dolanarak
Buna can mı dayanır
Yâr geçti salınarak

Aman aman elmalı
Yâr seni nerde bulmalı
Seni bulduğum yerde de
Sıkı sıkı sarmalı

Su gelir millendirir
Çayırı çimlendirir
O yârın bakışları
Ahrazı dillendirir

Aman aman elmalı
Yâr seni nerde bulmalı
Seni bulduğum yerde de
Sıkı sıkı sarmalı

Su gelir kütüğünden
İçilmez köpüğünden
Yılan olsam sarılsam
O yârin topuğundan

Aman aman elmalı
Yâr seni nerde bulmalı
Seni bulduğum yerde de
Sıkı sıkı sarmalı

Havuzu dolandırma
Suyunu bulandırma
Pek de güzel değilsin
Gönlümü bulandırma

Aman aman elmalı
Yâr seni nerde bulmalı
Seni bulduğum yerde de
Sıkı sıkı sarmalı (KK25)

2.4. Maniler

Türkler tarih içerisinde Bozkır ya da Göçebe Kültürü ile var olmuşlardır. Tarihte birikimlerle, ilerlemelerle, sürekli gelişerek ve değişerek kültür birikimleri oluşturmuşlar, farklı halk kültürlerini ve ürünlerini ortaya koymuşlardır. Bu ürünler yazılı edebiyatın var olmadığı dönemlerde, göçebe hayatta, söz ile nesilden nesle aktarılmışlardır. Bu şekilde aktarım günümüze kadar gelmiş, söyleyeni zamanla unutulduğu için anonim edebiyata dahil olmuşlardır.

Mani anonim halk şiirinin en küçük nazım şeklidir. Çok geniş bir Türklük coğrafyasında yayılmıştır. Çeşitli adlarla bilinmektedir. Mani Anadolu'da: mâna, değişleme, meai, hoyrat, meni, ficek, karşı beri; Anadolu dışında: beyati mani, meni, mâhni, mâhna, hoyrat, çing, çinile, çır, aşule, aytıpa, kayın, ölenk, tørsap, aytıspa törtlik, martifal vb. isimlerle söylenegelmiştir (Artun, 2000: 208).

Mani, genel tanımı ile yedi heceli dört dizeden oluşan "aaxa" kafiye şemasıyla gösterilen anonim bir nazım şeklidir. Tek dörtlükle anlam verilmektedir.

İlk iki dize asıl konuya hazırlık son iki dizede istenilen duygu mesaj verilmektedir: Maniciler, maninin kafiye ve redif bölümüne ayak adını verirler. Maniciden ayağı bulması, ayağı ayağına denk getirmesi beklenir. Maniciler; "manici, mani yakıcı, mani düzücü, mani atıcı" adı verilen kişiler tarafından doğmaca olarak özel bir ezgi ile söylenir (Dizdaroğlu, 1969: 67). Bunun yanında maniler âşıklar tarafından özel bir makamla da söylenir (Elçin, 1981: 278)

Manilerde söylendiği yöre insanının düşünce yapısını, beğenisini, dertlerini sevdalarını, özelemlerini, ortak duygu ve davranışların yansıtılmasını, yörenin kültürüne ait gelenek ve davranışların yansıtılmasını, yörenin kültürüne ait gelenek ve göreneklerin izlerini görürüz. Kendine özgü bir gelenekle söylenen maniler bir ucuyla geçmişe bir ucuyla günümüze uzanmıştır. Manilerin diğer halk ürünleri gibi toplumu ayakta tutan dinamikleri belirlemekte önemli bir rolü vardır. Manilerde, manilerin söylendiği yöre insanının dünyaya bakışı, hayatı algılayış biçimi ve estetik anlayışı belirlenebilir (Artun, 1997: 1).

Yaren Mahallesi'nde pek çok mani derledik. Mahallede mani aynı isimle kullanılmakla beraber söylenim alanı ve söylerkenki makamına göre farklı isimler almaktadır. Bunlar; mani, peyit, deyiş, ağlayış, destan isimleridir. Mani söyleyene "Manici, Mani Atıcı, Mani Yakıcı, Türkücü, Efkârlı, Dertli" gibi isimler verilmektedir. (KK8, KK11)

Derlediğimiz çoğu mani anonimdir fakat yaşanan olumlu-olumsuz olaylar neticesinde söylenmiş söyleyeni belli olanları da vardır. Geneli "aaxa" şeklinde kafiyelenmiş, yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. Hacim olarak dört mısra yani tek haneden oluşmaktadır. Muhteva olarak çoğu sevda olmakla beraber, ayrılık, ölüm, gurbet, mektup, asker ve yaşadıkları coğrafya için söylenmiş manilerdir.

Şimdilerde kızlar arasında söylenen maniler eskiden karşılıklı olarak söylenilirmiş. Buna "karşılıklı mani atma, deyişme, atışma" denilirmiş. Maniyi ezberi iyi olan, meraklısı olan ve sesi güzel olan söylemiş. Mani her zaman her yerde söylenebilmektedir. Fakat daha çok kışın ev ortamlarında yazın tarlada, düğünlerde, kına gecelerinde, Ramazan gecelerinde, asker uğurlamada, gurbete göndermede doğaçlama olarak mani söylenmektedir. (KK1, KK26)

Mani söyleyen maninin duygusuna göre bir tavır alır. Dinleyicide ona uyar. Birine karşılık da söylenebilir ya da bir olaya atıf amacıyla söylenir. Dinleyici bunu manideki bir kelimedenden, cümleden ya da duygudan çıkartır. (KK26)

Genç kızlar bir araya geldiklerinde mani atışmasında leğen ya da sini çalarlar. Leğen ve sininin döntüşüne göre maninin makamı belirlenir. Bir arada eğlenirken, kına gecesinde oynamak için eskiden radyo, kaset vb. olmadığı için ses ahenk yaratmak leğen ve sininin görevidir. (KK14, KK19, KK26)

Kına gecesinde de mani söyleme geleneği vardır. Gelin ağlatmada gelinin annesi, teyzesi, halası, yengesi, arkadaşları, komşuları hemen hemen herkes geline mani söylerler. Gelinin altına bir çul serilir. Gelin oturtulur ve üstüne bir çarşaf gerilir. Mani söylemek isteyen çarşafın altına girer ve gelinle birlikte maninin de etkisiyle ağlaşırlar. (KK5, KK16)

Uzun kış gecelerinde, teknolojinin gelişmediği dönemlerde insanlar ev oturmalarında maniler söylemiş. Ev sahibi misafirler için bakla-mısır kaynatmış. Bunların yanında varsa çerez, bisküvi, lokum, çay da ikram edilmiş. Karşılıklı mani atışmaları yapılmış fakat her mani burada söylenmezmiş. Çünkü kadın ve erkek bir arada otururlarmış. (KK14, KK22, KK26)

İmece usulü tarlada çalışılırken işi kolaylamak, eğlenmek için mani söylenirmiş. Tarlada işi götüren kâhya veya eğnar/inar dediğimiz kişi çalışanları hızlandırmak için mani söylemiş. Kuşluk, öğle ve akşam yemek yeme zamanı bile mani ile bu kişinin belirlediği olurmuş. (KK28)

Ramazanda davulcu kapı kapı dolaşırken her eve bir mani söyler hediye, para almış. (KK9, KK32, KK37)

Köy dışında zeytine, pamuğa, fındık toplamaya gidenler ağadan hediye almak için ya da iş uzun sürerse bitmesi için mani söylerlermiş. (KK7, KK23, KK34)

Mani daha çok kadınlar arasında ve birlikte iş yapılırken söylenirmiş. Kadınlar makarna, yufka yapmaya meci olarak giderlermiş. En yaşlı olan ya da manici olarak bilinen başlar sırayla maniler söylenirmiş. (KK6, KK7)

Derlemede çoğu maniyi kadınlardan öğrendik. Bugüne kadar gelmesini yine kadınlar sağlamıştır. Günümüzdeki mani ile eskiler arasında fark oldukça fazladır. Eskiden önemli bir olay mani konusu iken şimdi her şey mani konusu olabilmektedir. Genç kız ve erkekler aşkını ifade etmek için, gurbetteki eşe özlem için, ayrılık acısı için derin, duygusal, özlü ve daha anlamlı maniler söylediği kaynak kişilerce belirtilir.

Yaren Mahallesi'nde mani söyleme geleneği geçmişin deneyimlerinden var olup, belirli kurallar çerçevesinde nesilden nesle aktarılarak günümüze kadar gelmiştir. Köy insanının sevgisi, özlemi, derdi, düşüncesi, çocuğuna öğüdü, gelinine

karşı tutumu, ayrılık acısı, büyüğe saygı, ana-baba sevgisi, işin iyi yapılması ve geleneği göreneği manide kendine yer bulmaktadır.

Kültürün sözlü olarak aktarımının yanı sıra duygunun ifadesi, gönlün sesidir mani.

Derlenen manilerin temalarına göre tasnifleri şunlardır;

2.4.1. Sevda Manileri

Karanfilim eğmeli

Ucu yere değmeli

Hani yârin denince

Göstermeye değmeli (KK26)

Yağmur Yağıyor incecik

Islanacağız şimdilik

Benim sevdiğim oğlan

Top peslandan gencecik (KK1)

Mendil versem almazsın

Sen mendilsiz kalmazsın

Ver yârim ceketini

Sana zahmet olmasın (KK26)

Altınım var armalı

Üç gün oldu takalı

Yârimden başkasına

Açık gönlüm kapalı (KK13, KK15, KK7)

Al kiremitten su damlar

Yârim mendili sallar

Ellerini çağra sorar

Gözlerini beni arar (KK6, KK10)

Karanfil oylum oylum

Geliyor selvi boylum

Selvi boylum gelirken
Şen olur benim gönlüm (KK2)
Kamyonlar açık gider
Üstünde çocuk gider
Ben o yâre varmazsam
Gözlerim açık gider (KK22, KK26)

Kazak örüyorum kazak
Otuz iki ilmekten
Yârim çerez göndermiş
Yiyemiyorum gülmekten (KK6, KK19)

Entarisi allıdan
Gel avludan avludan
Ben bir yeni yâr sevdim
Yıkılası çavludan (KK25)

Ellerinde eldiven
Yeni düştüm derde ben
Dert değil kara sevda
Duramıyorum burda ben (KK 6, KK9)

Al giydim alsın diye
Mor giydim sarsın diye
İsteyene varmıyorum
Sevdiğim alsın diye (KK16)

Altın dişim kanadı
Sevda bize yaradı
İkimizin sevdası
Bir kazanda kaynadı (KK24, KK26)

Bir tarla bostanım var
Eridi pestil oldu

İkimizin sevisi
Dillere destan oldu (KK17, KK18)
Suya gidiyorum suya
Elmayı soya soya
Kaldır yârim perçemini
Göreyim doya doya (KK20, KK21, KK26)

2.4.2. Evlenme Törenleri Manileri

2.4.2.1. Kız Görme/ Kız İsteme

Çakmak çakmaya geldik
Kına yakmaya geldik
Darılma Hanım Teyze
Kızını almaya geldik (KK20)

Masa üstünde hıyar
Boyu boyuna uyar
İki genç sevişmiş
Ayırmaya kim kıyar (KK26)

Yol üstünde fırın
Durun yengeler durun
Benden size fayda yok
Oğlunuza kız bulun (KK18)

Kolumdaki Saati
Ya kurarım ya kurmam
Veren beni ellere
Ya dururum ya durmam(KK20)

Armut daldan düşer mi
Günden yanı pişer mi
Amca oğlu var iken
Kız ellere düşer mi (KK10)

Ak çorap dize kadar
Gel yârim bize kadar
On bilezik yaparsın
Gel yârim bize kadar (KK6, KK9, KK16)

Pazardan aldım şeker
Kum şeker ağır çeker
Sevdiğine varmayan
Ölür gider ah çeker (KK26)

Saçım iki meliktir
Sinema gölgeliktir
Yârimden başkaları
Bana eğlenceliktir (KK4, KK5)

Şerit çektim keseye
Yâri vermem kimseye
Balıkesir paklamaz
Geçiveririm Bursa'ya (KK8)

Armudu ben dişledim
Sapını gümüşledim
Nazlı yârin çiçeğini
İç cebime işledim (KK40)

2.4.2.2. Kınada Gelin Ağlatma

Aşağıdan gelir alınan yeşil
At kollarını boynumdan aşır
İllere gülmek bize ağlamak yakışır
Yengem yengem koca yengem (KK25)

Evimizin önünde bostan
Bostanın avlusuna yaslan
İllere dost bize düşman

Dayım dayım dayım (KK21)

Evimizin önünde leylek
Elinde kınalı değnek
Bana da giydirdiler anam
Ateşten gömlek (KK7)

Ergin ergin guguk baharın öter
Yeşilce çimenler yazın biter
Bu ayrılık ölümden beter
Anam anam canım anam (KK1)

Bir sofrada doyunduk
Bir bohçada geyindik
Kardeş gibi büyüdük
Gülüm gülüm... gülüm (KK13)

Sandığa dayanmış
Allara boyanmış
Bana yaramadan ellere yaramış
Kızım kızım... kızım (KK23)

2.4.2.3. Gelin Uğurlama/ Gelin Çıkarma

Hasırımızı kaldırma
Gelenimizi çevirme
Benim yokluğumu bildirme
Gülüm gülüm.... gülüm (KK24, KK25, KK1)

Ben gidiyorum uğurlar edin
Ardımdan üç kere siyah edin
Ya gelirim ya gelmem
Hakkınızı helal edin (KK5, KK8)

Kara kazanları kapansın
Kaba çanları tıkansın
Ben gidiyorum gali
Bizim köyün govusu tükensin (KK1, KK25)

Evimizin önünde asma
Asmanın kolunu yasma
Ben gidiyorum gülüm
Evimize kara kilit asma (KK1)

Kır yerin kır dikmesi
Günevi yerin durlanık çeşmesi
Bir evin bir tek dikmesi
Gülüm gülüm... gülüm (KK1, KK3)

Yük altına sini sürdüm
Ne dedinde geri koydum
Hangi gün hatrını kırdım
Anam anam bir tek anam (KK9, KK16)

2.4.3. Alkış (Dua) Kargış (Beddua) Manileri

Bulut bulut üstüne
Bulut dağın üstüne
Yalvarıyorum bulut sana
Yağma yârin üstüne (KK26)

Rafta altın sini
Küçükten sevdim seni
İntizar etmem sana
Allah'a saldım seni (KK7, KK11, KK20)

Kaşları çatık çatık
Uçları yana yatık
Dünya güzeli olsan

Dönüpte bakmam artık (KK31, KK35)

Kolum bilezik ister
Zengin değilsin oğlan
Ne kadar zengin olsan
Dengim değilsin oğlan (KK26)

Gidiyorum iste gör
Hu yolumu düşte gör
Beni beğenmezken
Bir kötüye düşte gör (KK25, KK26)

Şişe şişeye benzer
Şişe meşeye benzer
Bizim köyün oğlanları
Ölmüş eşeğe benzer (KK12, KK23)

Dere geliyor dere
Kumunu sere sere
Al götür beni dere
Yârimin olduğu yere (KK4, KK5, KK10)

Ha irinci irinci
Suya saldım pirinci
Oğlanların içinde
Benimkisi birinci (KK26)

Yol üstünde kırantı
Var git ele burantı
Sen almazsan ben varmam
Daha yaşım on altı (KK11, KK15, KK19)

Karanfil eker misin
Bal ile şeker misin

Dünyada yaktın beni
Ahirette çeker misin (KK25)

Ak koyun meler gelir
Dağları deler gelir
Hakikatli yâr olsa
Uykuyu böler gelir (KK16)

Yağmur yağıyor yağmur
Paltomu giyeceğim
İhtiyara varıpta
Dede mi diyeceğim (KK26)

2.4.4. Anne-Baba İçin Söylenen Maniler

Şu aşağıdan yol ayrılır
Sarı saçtan tel ayrılır
Üç kardeşten kim ayrılır
Ayırdın ah anam bizi

Evimizin önünde kümes
Tavuklara yem atsam yemez
Eller bana yavrum kuzum demez
Anam anam garip anam (KK7)

Evimizin önünde gürgen
İçine girsem görünmez gölgem
Benim gibi var mı?
Anadan başı gülmeyen (KK17)

Evimizin önünde kuyu
Kuyudan alırlar suyu
Ne bileyim babam ellerin huyunu
Babam babam bir tek babam (KK25)

Evimizin önünde çaltı
Görmemiştim böyle parpı
Bubabımı da yatırmışlar
Ganmaz uykulara karşı (KK7)

Ayna koymuş dizine
Saçı inmiş gözüne
Kara gözlü annecim
Sünbül oldu gözüme (KK8)

2.4.5. Ayrılık Manileri

Şu dağlar olmayaydı
Lalesi solmayaydı
Ölüm Allah'ın emri
Ama ayrılık olmayaydı (KK26)

Trenin demirleri
Yanıyor kömürleri
Ayrı ayrı geçiyor
Yârimin ömürleri (KK26)

Çorabın şişlerini
Topladım uçlerini
Bugün rüyamda gördüm
Ayrılık düşlerini (KK18)

Tren geliyor tren
Açtı direklerini
Ah ayrılık ayrılık
Yaktı yüreklerimi (KK26)

Karanfilsin karanfil
Eğemem dallarını
Ayrı düştük sevgilim

Soramam hallerini (KK25, KK26)

Yaren köyü köyümüz
Zem zem akar suyuma
Sevip sevip ayrılmak
Yok öyle huyumuz (KK10)

2.4.6. Mektup Manileri

Kazağımın şişleri
Bitmez elin işleri
Yaz yârim mektubunu
Gece gördüğün düşleri (KK9, KK20)

Mektup yazdım üç kağat
Ağlarım saat saat
Beni yârdan ayıran
Gülmesin yarım saat (KK1)

Postan geldi yâr
Mektubunu al
Aramızda iki sene
Ayrılık var. (KK5, KK26)

Mektup yazdım karadan
Dağlar kalksın aradan
Bize derler kavuşmaz
Kavuştursun yaradan (KK1)

Pınara varmadın mı
Mektup koydum almadın mı
Ben sevdadan ölüyorum
Sen sevdalanmadın mı (KK14)

Denizde makaramız
Uzak düştü aramız
Yazda gönder bir mektup
Soğumasın aramız (KK3)

2.4.7. Asker Manileri

Askere varmayınca
Tezkere olmayınca
Ümidi kesme yârim
Ben gelin olmayınca (KK4)

Asker çorabı siyah
Maviye boyanır mı
Dört sene askerlik
Buna can dayanır mı (KK26)

Askere bak askere
Vermiyorlar tezkere
Devlet kabul ederse
Çift gidelim askere(KK26)

Asker yolu beklerim
Güne gün eklerim
Sen git yârim askere
Ben burayı beklerim(KK17)

Askerlerde bandolar
Bandoları çaldılar
Benim yârimi
Temelli askere mi aldılar (KK12)

Merdivenden inerken
Mor mendil dürerken
Nasıl ayrılacağım yârim

Sen askere giderken (KK1)

2.4.8. Talih-Felek Manileri

İnek seni sağarım
Yine geldi baharım
Kimselere şu demem
Feleğedir kahrım (KK1)

İvrindi karakolu
Önü jandarma dolu
Ben kendimi sanırdım
Benden talihsiz dolu (KK25)

Ben bir keklik olaydım
Kaya gibi eşerdim
Bende kader olaydı
Sevdiğim yâre düşerdim (KK4)

Ay karanlık bulamadım yolumu
Felek kırdı kanadımı kolumu
Ufacıktan gördüm ben ölümü
Gönlüm kaldırmıyor bu zulümü (KK2)

Su koydum leğenlere
Gidipte gelenlere
Kendim gibi yanıyorum
Başı gülmeyenlere (KK26, KK16, KK15)

Vardım şu bunarın başına
Yazı yazdım taşına
Gelen geçen okusun
Neler geldi başıma (KK4)

2.4.9. İş-İmece Manileri

Karbastlıda orak biçtim
Dereden su içtim
Söylenmeyin artık
Ben sevdadan vazgeçtim (KK5)

Manisa'nın dağından
Yuvarlandı taş geldi
Yâr aklıma geldikçe
Gözlerimden yaş geldi (KK14, KK17, KK18)

Çuvallarda unumuz
Geldi bizim günümüz
Yaşasın bizim kâhya
Kırılmadı gönlümüz (KK26)

Bağa girdim üzüme
Çubuk girdi gözüme
Çubuk seni yakarım
Yâr göründü gözüme (KK1)

Tarlaların demedi
Anam babam vermedi
Ben nasıl bırakayım
Çakır gözlü Ahmed'i (KK20)

Pamuk topluyorum pamuk
Pamuk dalda kalmasın
Gel yârim konuşalım
Ahdım sende kalmasın (KK25)

Kediye bak kediye
Ağıp gider tepeye
Ağa işini bitirdik

Hani bize hediye (KK26)

Manisa dedikleri
Kum şeker yedikleri
Hiç aklımdan gitmiyor
Yârimin dedikleri (KK13)

Orak biçiyorum orak
Harman sevgilim harman
Önümde abim yok
Davran sevgilim davran (KK7, KK16)

Somanın vargelleri
Hem ileri hem geri
İçime köken attı
Yârimin sevileri (KK26)

2.4.10. Mendil Manileri

Mendilimin uçları
Çıkmam yârimden yokuşları
Yârimden selam getirin
Yedi dağın kuşları (KK6, KK7)

Mendilimin ucuna
Sakız bağlatır mıyım?
El yârine bakıpta
Sevdiğimi ağlatır mıyım (KK16)

Mendil versem almazsın
Sen mendilsiz kalmazsın
Ver yârim ceketini
Sana zahmet olmasın (KK26)

Al kiremitten su damlar
Yâri mendilini sallar
Elleri çağra sarar
Gözleri beni arar (KK6)

2.4.11. Bayraktar Manileri

At gelir şakır şakır
Süt gelir bakır bakır
Sevdiğimin gözleri çakır
Ah ah ah (KK36, KK38, KK40, KK41)

Elma atsam kapışırılar
Baş başa vermiş bakışırılar
Düğün evine doluşurlar
Ah ah ah (KK36, KK38, KK40, KK41, KK42)

2.4.12. Ramazan Davulcusu Manileri

İşte geldim iki büklüm
Üstümdedir davul yüküm
A benim ağalarım
Selamün aleyküm (KK27, KK30, KK34)

Hoşafın suyu boldur
Bir kepçe daha doldur
Sahura köfte varmış
Ne olur erken kaldır (KK43)

Davulun içi pekmez
Çalarım ama ötmez
Bir bahşış vermezseniz
Davulcu buradan gitmez (KK29, KK32, KK33)

Deniz suyu serindir
Damla gibi derindir

Bir tek hurma da olsa
Bir mü'mini sevindir (KK43)

Bak geldi etli dolma
Çok yiyip göbek salma
Üstüne bi kahve iç
Teravihe geç kalma (KK43)

2.5. Ağıtlar

** Genç yaşta öldürülen erkek kardeşi için ablanın yaktığı;*

Çakmak alanı yol oldu
Başam sana ne oldu
Ak şapkanın içleri
Balgam dolu kan oldu (KK7)

** Oğlu ölünce neslini devam ettirecek çocuğu olmayan annenin yaktığı;*

Al sancaklar sallamadım bucakta
Yeşil fesli oğlan büyütmedim kucakta
Yaradanın yakmadığı ocakta
Çırayı çıra üstüne vursam yanar mı (KK8)

** Sevdiği kızı oyalayan almak istemeyen için kızın yaktığı;*

Ali'm Ali'm gül Ali'm
Gül dibine gel Ali'm
Gül dibine gelmezsen
Allah'ından bul Ali'm (KK1)

Derelerde incik mısın?
Kollarda boncuk musun?
Söz verdin de gelmedin
Akli ermedik çocuk musun (KK7)

** Annesini kaza sonucu kaybeden kızın yaktığı;*

Cennet bağıını huri kızları dolaşır

Acı haberimizde her yere ulaşır
Kardeşlerim koyun-kuzu olmuş ardından meleşir
Anam anam kadın anam
Ortaya da uzattılar selvi dal gibi
Tenini de yüzdüler sırma tel gibi
Kardeşlerinde gelmiş bakar el gibi
Anam anam kadın anam (KK7)

** Gökçeyazıda çam dikiminde fazla istirahat edene yakılan;*
Yarenin sabanının
Uzundur oku
Mehmet Kara'nın namaz kılması
Yorgunluğun boku (KK32)

**Keçi alan birinin kış çok olunca yavruları telef olur. Zamansız yatırımı zarara döner. Onun için şu yakılmıştır.*

Sofular köyünün
Kıblesindedir Yaren
Keçinin yanında ne işin var
A kaskas Marem (Muharrem) (KK43)

** Ümmühan isimli bir kadın ölmeden önce mezar taşı yaptırır ona da bu mani yakılmıştır.*

Aratepe'den top atılır mı?
On iki yaşında kız satılır mı?
Ölmeden a ince Umman (Ümmühan)
Mezar taşı yapılır mı (KK7)

**Emine yenge Argime'ye ikiz oğlan çocuklarını bırakıp kaçmıştır. Köylüde arkasından bu ağıdı atar. Çobanlar bunu koyun güderken söyler ve oynar.*

Kapaklının lülesi
Emine kızın memesi
Emine kaçmış diyorlar
Köylülerin eğlencesi (KK27)

**Umman isimli genç kız Dere Köye kaçınca bu ağıt arkasından atılır.*

Koyunu koydun mu?

Umman kaçmış duydun mu?

Kör olasıca Umman

Kör şeytana uydun mu?

2.6. Ninniler

“Ninniler, annelerin süt emen çocuklarını uyutmak için ezgi ile söyledikleri manzum veya mensur sözlerdir. Batı Türkçesi’nde bu kelimeye bağlı olarak “neni çalmak: ninni söylemek” ve “uyku getirmek” deyimleri doğmuştur. Ninniye Kaşkarlı Mahmud “balu-balı” Azeri Türkleri “laylay”, Kerküklüler “leyley”, Türkmenler “hu-di: Alah de”, Özbekler “elle” Kozanlılar ise “bişik cırı: beşik türküsü” adını vermektedirler” (Elçin, 2014: 271).

Ninniler, ezgili türlerdendir. Anneler çocukları uyutmak için bilinen bir ninniye ya da doğaçlama olarak söylediği bir ninniye ezgili olarak söyler.

Derlediğimiz ninni örnekleri şunlardır:

Ninni

Asmaya kurdum salıncak

Elinede verdim oyuncak

Uyusunda büyüsün gülücük

Ninni ninni eee eee (KK25)

Ninni

Uyusunda büyüsün

Büyüsünde yürüsün

Yeşil çimenlerde yürüsün

Eee eee kuzuma. (KK4)

Ninni

Dandini dandini dastana

Danalar girmiş bostana

Kov bostancı danayı

Yemesin lahanayı

Eee eee eee (KK1, KK3, KK5)

Ninni

Sür koyuncu koyunu
Bebeğim oynasın oyununu
Gül dalına benzettim
Çocuğumun boyunu
Eee, eee eee (KK20)

Ninni

Neni de nennisi var
Benim yavrumun uykusu var
Uyusunda büyüsün
Tıpış tıpış yürüsün (KK20)

Ninni

Atayım tutayım ben seni
Şekere katayım ben seni
Baban akşam gelince
Oy önüne atayım ben seni (KK20, KK23)

2.7. Atasözleri

Anonim halk edebiyatı türlerinden biridir. Atalarımızın tecrübelerinden yola çıkarak herhangi bir iş, durum için söyledikleri kalıp sözlerdir. Atasözlerinin söylenme amacı söylenen kişiye yol göstermek, ders vermektir.

Atasözlerinin en eski örneklerine Göktürk Kitabeleri'nde rastlanır. Daha sonra Uygur döneminde yazılan eserlerde ve Divânü Lügâti't- Türk'te pek çok atasözü örneği verilmiştir.

Kitabe'de atasözleri “söz, haber, mesaj, nutuk, şöhret, şey” anlamlarına gelen ve “sa” kökünden türeyen “sab-sav” olarak geçmektedir. Daha sonra bu kelime İslam tesisindeki Kıpçak Türklerinde görülmektedir (Elçin, 1986: 623). İslamiyet'in kabulüyle birlikte “mesel”, “emsal”, “durub-ı emsal”, terimleri kullanmaya başlanmıştır. Diğer Türk topluluklarında “atasözü” terimi için “hohonoo”, “samahı”, “takmak”, “takpak”, “üleger comak”, “makal”, “comak” vd. adlandırılmalar yapılmaktadır (Oğuz, 2012: 203).

Ömer Asım Aksoy, kitabında atasözü tanımını şöyle yapar: : “Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaşan ve kalıplaşmış şekilleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözler.” (Aksoy,1965: 15).

A

Acele işe şeytan karışır.
Acıdığın domuzdan dokuz gram yağ fazla çıkar.
Aç mezarı yok, genç mezarı çok.
Aç tavuk kendini buğday ambarında sanır.
Ağrımadık başına ağrı sokma.
Ak koyun ak bacağından, kara koyun karabacağından.
Alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste.
Anası ölen kız kadın oldum sanır, babası ölen oğlan bey oldum sanır.
Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.
Ararım seni başım darken, ne yapayım seni elimde varken.
Armut dibine düşer.
Armudun sapı üzümün çöpü deme.
Aşağı tarlanın yulafı sonra çıkar alafı.
At tepişir eşek ölür.
Atı alan Üsküdar'ı geçti.
Ayranı yok içmeye, faytonla gider sıçmaya.

B

Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ olur.
Bal bal demekle ağız tatlanmaz.
Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın.
Beğenmediğin ot burnunun dibinde biter.
Beni beğenmeyen mestan götü görünmez pastan.
Benim karanfilim sağ olsun, aşılacak yet bulunur.
Besle kargayı oysun gözünü.
Beynamazın duası kabul olur.
Bir elin nesi var iki elin sesi var.
Bir gün ağlarım iki gün ağlarım başımı hoş bağlarım.
Bir tarla turp neye tutarsan tut.

Borç yiyen ödünç yer.

Buyurun misafirler, kaşık kaptırır bizimkiler.

C-Ç

Cami ne kadar büyük olursa olsun, hoca bildiğini okur.

Can çıkmayınca huy çıkmazmış.

Cana geleceğine mala gelsin.

Çam sakızı çoban armağanı.

Çaltı kuşunu koyuvermişler, ille de vatanım demiş.

Çıkmadık candan umut kesilmez.

Çınar dalından odun olmaz, her ananın doğurduğu pehlivan olmaz.

D

Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.

Damlaya damlaya göl olur.

Deli öğüt tutmaz, kıl düğüm tutmaz.

Devenin üstünde kuduz dalar.

Deveyi yardım uçuran bir tutam ottur.

Domuzdan doğan motik, onunda kuyruğu güdük.

Dul karı kendi göbeğini kendi keser.

E

Eğriden doğru doğmaz.

El elden üstündür.

El elin eşeğini türkü çağıra çağıra ararmış.

Elin işte gözün oynaşta olmasın.

Elin hastası ele uyur gelir.

Emanet ata binen tez iner.

Emek olmadan yemek olmaz.

Erken kalkan yol alır erken evlenen döl alır.

Eski camlar bardak oldu.

F

Fakirin eŖeđi yar baŖında yayılır.
Fazla mal gz çıkarmaz.
Fırsat ele bir kere geçer.

G

Gizli bağsayan eŖkare doğurur.
Gelen gidene rahmet okur.
Gönülsüz yenen aŖ, ya karın ağrıtır ya baŖ.
Gözden uzak olan gönülden uzak olur.
Gün doğmadan neler doğar.
Güvenme varlığa dŖersin darlığa.
Güzellik bir sivilce, zenginlik bir kıvılcımdır.

H

Havlayan köpek bacak tutmaz.
Hay akıl hay seme, Ŗirinlik ettim deme.
Haydan gelen huya gider.
Hesabımı bilmedik kasap, ne satır kor ne masat.

I-İ

IŖıldayan demir pas tutmaz.
İğneyi kendine çuvaldızı baŖkasına batır.
İki dŖn bir söyle.
İki kiŖinin bildiği sır değildir.
İnsan yedisinde neyse yetmiŖinde odur.
İyi at kendi arttırır yemini.

K

Kabahat telli bir yorgandır, kimse alıp üstüne rtmez.
Karamanın yalanı, Skenin alanı. (Pamukta sürekli yalan söyleyen için sylenmiŖ)
KardeŖ var vndrr, kardeŖ var dvndrr.
KardeŖi kardeŖ yaratmıŖ, kesesini ayrı yaratmıŖ.

Karpuz değil ki başını kessem, bostan değil ki gtn koksam.
Kayapa'nın bardağı biri olmazsa biri daha.
Keskin sirke küpüne zarar.
Kestane kabuğunu beğenmez.
Kızımı dövmeyen dizini dver, oğlunu dövmeyen para kesesini dver.
Kork martın beşinden öküzü ayırır eşinden.
Köpek yatağında bazlama durmaz.
Krle yatan şaşı kalkar.
Kr ölür badem gözlü olur.
Kuş insanın avucuna bir kere sıçar.

M

Mal canın yongasıdır.
Minareyi çalan kılıfını hazırlar.
Misafir misafiri sevmez ev sahibi ikisini de sevmez.

N

Ne ekersen onu biçersin.
Ne oldum deme ne olacağım de.
Ne yaza benzer ne göze, ne zaman ansam yaram taze.
Nerde birlik orda dirlik.

O-

Olacakla leceğe çare bulunmaz.
Oynamasını bilmeyen gelin yerim dar der.
Ödünç gle oynaya gider, ağlaya ağlaya geri gelir.
Öfkeyle kalkan zararlar oturur.
nce can sonra canan de.

P

Para parayı çeker.
Pire itte, bit yiğitte olur.

S

Sabrın sonu selamettir.
Sağır anlamaz uydurur.
Sakınan göze çöp batar.
Sarımsağı gelin etmişler kırk gün kokusu çıkmamış.
Seninkini verde ahlat silkeyim, benimkine çöğür batar.
Soy ara cins ara, köpek yavrusu kurt olmaz.
Su bulanmayınca durulmaz.
Su küçüğün yol büyüğün

T

Tarlada izi olmayanın harmanda yüzü olmaz.
Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.
Tok açın halinden anlamaz.
Topal ölür değneği kalır.

U-Ü

Ummadık taş baş yarar.
Umut fakirin ekmeğidir.
Ununu eleyip eleğini asmış.
Üşenenin çocuğunu olmazmış.
Üzüm üzüme baka baka kararır.

V

Vakitsiz öten horozun başını keserler.
Vakit nakittir.
Veren el alan elden üstündür.
Veren ev taşmış, vermeyen ev şaşmış.

Y

Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.
Yaş kesen baş keser.
Yatan aslandan, gezen tilki iyidir.
Yavuz hırsız ev sahibini bastırır.

Yaz tahtaya al haftaya.
Yazın gölge hoş, kışın çuval boş.
Yorgun eşeğin çüş canına minnet.
Yuvayı dişi kuş yapar.

Z

Zahmetsiz rahmet olmaz.
Zararın neresinden dönsen kardır.

Zenginın malı züğürdün ağzını yorar. (KK1, KK2, KK5, KK7, KK9, KK10, KK16, KK27, KK28, KK30, KK34, KK35, KK36, KK37, KK38, KK39, KK42)

2.8. Deyimler

Deyimler herhangi bir durumu ya da kavramı belli bir kalıp içinde çekici ve güzel bir anlatımla ifade etmektir. Genellikle mastar haldedirler ve en az iki kelimeden oluşurlar. Kalıplaşmış sözler oldukları için kelimeleri değiştirilemez ve kelimelerin arasına herhangi bir noktalama işareti konulamaz.

Ömer Asım Aksoy, deyimini: “Çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük toplulukları” olarak tanımlamıştır (Aksoy, 1984: 49).

“Asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözler” (Elçin, 1986: 642).

A

Abayı yakmak
Abbas yolcu
Abdestinden şüphesi olmamak
Aceleye getirmek
Acısını çekmek
Aç acına
Aç değilsin açıkta değilsin
Açık kapı bırakmak
Açık konuşmak
Açlıktan nefesi kokmak
Adama dönmek
Adamdan saymak

Adı batmak
Adını koymak
Ağır başlı
Ağırdan almak
Ağız yoklamak
Ağız değiştirmek
Ağzı laf yapmak
Ağzına bir parmak bal çalmak
Ağzında bakla ıslanmamak
Ağzından bal damlamak
Ağzından girip burnundan çıkmak
Ağzından kaçırmak
Ağzından laf almak
Ağzından yel alsın
Ağzının içine bakmak
Ağzının kokusunu çekmek
Ağzının suyu akmak
Ahı tutmak
Akla karayı seçmek
Akli başından gitmek
Akli başına gelmek
Aklını peynir ekmekle yemek
Al gülüm ver gülüm
Alın teri dökmek
Allah'a emanet
Allah bilir
Allahın belası
Allayıp pullamak
Alnının akıyla
Altın bilezik
Altından girip üstünden çıkmak
Alttan almak
Aman dilemek
Ana kuzusu

Anasını ağlatmak
Anasını satayım
Anladım sa Arap olayım
Aralarından kara kedi geçmek
Ar damarı çatlamak
Armut piş ağzıma düş
Arpa boyu yol alamamak
Arpacık kumrusu gibi düşünmek
Astarı sıyrılmak
Ateş almak
Ayağına dolaşmak
Ayaklarına kara su inmek
Ayakları suya ermek
Ayakları geri gitmek
Aynı tasta su içmek

B

Babasının hayrına
Bacak boy
Bağına basmak
Bağına taş basmak
Baklayı ağzından kaçırmak
Baldırı çıplak
Bardağı taşırmak
Bastığı yerde ot bitmemek
Baş edememek
Baş göz etmek
Başı kazan gibi olmak
Başına çorap örmek
Başını alıp gitmek
Başını kaşıyacak vakti olmamak
Başının etini yemek
Başın sağ olsun
Baştan savmak

Bel bağlamak
Benzi atmak
Beti bereketi kaçmak
Beyni bulanmak
Bıçak kemiğe dayanmak
Bıyıkları terlemek
Bildiğini okumak
Bini bin para
Bin pişman olmak
Bir ayağı çukurda olmak
Bir dediğini iki etmemek
Bir deri bir kemik kalmak
Bir dokun bin ah işit
Bir hoş olmak
Bir kalemde
Bir kulağından girip diğerinden çıkmak
Bir saati bir saatine uymamak
Bir şeye benzememek
Bir yastığa baş koymak
Bir yaşına daha girmek
Bir yolunu bulmak
Boğazına dizilmek
Bol keseden atmak
Bostan korkuluğu
Boşa koysam dolmaz doluya koysam almaz
Boş gezenin boş kalfası
Boynu altında kalsın
Boyunun ölçüsünü almak
Buldumcuk olmak
Buluttan nem kapmak
Burnundan gelmek
Burnunda tütme
Burnunun direği sızlamak
Buz kesilmek

Büyük görmek

C

Can atmak

Cana yakın

Can çekişmek

Can kulağı ile dinlemek

Can sağlığı

Canı burnuna gelmek

Canına okumak

Canından bezmek

Canı tatlı

Canı tez

Cin çarpmışa dönmek

Cinleri başına toplamak

Ç

Çakı gibi

Çalımından geçilmemek

Çalıp çırpamak

Çanına ot tıkamak

Çantada keklik

Çar çur etmek

Çarkına okumak

Çat pat bilmek/yapmak

Çekip çevirmek

Çenesi düşük

Çetin ceviz

Çığırından çıkmak

Çıt çıkarmamak

Çiçeği burnunda

Çocuk oyuncağı

Çoluk çocuğa karışmak

Çürüğe çıkmak

D

Dağdan gelip bağdakini kovmak

Dalavere çevirmek

Daldan dala atlamak

Dananın kuyruğu kopmak

Darısı başına

Devede kulak

Devlet kuşu

Diken üstünde oturmak

Dil dökmek

Dillere düşmek

Dili dönememek

Dili tutulmak

Dilinde tüy bitmek

Diline dolamak

Dilinin ucuna gelmek

Dinden imandan çıkmak

Diş bilemek

Dişinden tırnağından arttırmak

Dört ayak üstüne düşmek

Dut yemiş bülbüle dönmek

E

Eceli gelmek

Efkar dağıtmak

Ekmeğini taştan çıkarmak

Ekmeğin parası

Elden ayaktan düşmek

Ele geçirmek

Eli açık

Eli ağır

Eline su dökmemek

Eliyle koymuş gibi bulmak

El yordamıyla

Eski toprak
Eşęi sağlam kazığa bağlamak
Evde kalmak
Ezbere konuşmak

F

Fellik fellik aramak
Fink atmak
Fitul fitil burnundan getirmek
Fol yok yumurta yok
Foyası meydana çıkmak

G

Gam yememek
Gâvur inadı
Gel keyfim gel
Göbeği çatlamak
Gölgesinden korkmak
Göz kararı
Göze batmak
Göze gelmek
Gözü dönmek
Gözleri fal taşı gibi açılmak
Gözleri kan çanağına dönmek
Gözü açık gitmek
Gözü ısırarak
Güllük gülistanlık
Gün görmüş
Güvendiği dağlara kar yağmak

H

Ha babam ha
Haber uçurmak
Haddini bilmek

Hakkı geçmek
Hakkından gelmek
Hapı yutmak
Har vurup harman savurmak
Hatır belası
Hava almak
Hava parası
Hazıra konmak
Helal süt emmiş olmak
Her telden çalmak
Hevesi kursağında kalmak
Heyheylere üstünde
Hinzır gibi olmak
Hoş beş etmek
Huyuna gitmek

I

İkınıp sıkılmak
Isıtıp ısıtıp önüne koymak
İslah etmek

İ

İcabına bakmak
İcat çıkarmak
İçi cız etmek
İçi kan ağlamak
İçinden pazarlıklı
İçine doğmak
İçini kurt kemirmek
İçi titremek
İçtikleri su ayrı gitmemek
İğne atsan yere düşmez
İğne ile kuyu kazmak
İğne ipliğe dönmek

İki ayağını bir pabuca sokmak
İki gözü iki çeşme
İki yakası bir araya gelmemek
İleri geri konuşmak
İlk göz ağrısı
İmana gelmek
İmandan çıkmak
İN cin top oynamak
İnsan sarrafı
İnsanlıktan çıkmak
İpini koparmak
İş çatallaşmak
İşe koşmak
İşi Allaha kalmak
İşi yokuşa sürmek
İte kaka yapmak
İzinden gitmek

K

Kabak tadı vermek
Kabına sığmamak
Kafa tutmak
Kafası çakır
Kafası dumanlı
Kafası kazan gibi olmak
Kafasına koymak
Kale almamak
Kalıbına sığmamak
Kara çalmak
Karnı geniş
Kaş yapayım derken göz çıkarmak
Keçileri kaçırmak
Kendi göbeğini kendi kesmek
Kendi kendine gelin güvey olmak

Kendinden pay biçmek
Kıl payı
Kırk akıllı olmak
Kırk dereden su getirmek
Kızıl canlı olmak
Kol kanat germek
Kök söktürmek
Körü körüne
Kulağına kar suyu kaçırmak
Kulak kesilmek
Külahına anlatmak

L

Laf atmak
Laf ebesi
Lafı ağzında gevelemek
Lafını sözünü bilmemek
Laf taşımak
Laf yetiştirmek
Leşini çıkarmak

M

Mana çıkarmak
Mantar gibi bitmek
Maskara olmak
Maval okumak
Mayası bozuk
Mekik dokumak
Meteliksiz olmak
Meydanı boş bulmak
Mızımız olmak
Mumla aramak
Mürekkep yalamış olmak

N

Nane molla
Nazara gelmek
Nazı geçmek
Nefes tüketmek
Ne oldum delisi olmak
Niyeti bozuk olmak

O

Ocağına düşmek
Ocağını söndürmek
Okkalı konuşmak
Okkanın altına gitmek
Omuz silmek
On parmağında on marifet
Ortalık malı
Oturaklı olmak
Oyuna gelmek

Ö

Öteki dünya
Ödü patlamak
Ölçüyü kaçırmak
Ömründen ömür gitmek
Ömür çürütmek
Ömür törpüsü
Ön ayak olmak
Ört bas etmek

P

Pabucu dama atılmak
Pabuç bırakmamak
Pabuç pahalı
Pahalıya mal olmak

Paraya kıymak
Parmağında oynatmak
Parmakla göstermek
Pay çıkarmak
Pestili çıkmak
Pire için yorgan yakmak
Pişmiş aşı su katmak
Postu deldirmek
Put gibi kalmak

R

Rahata ermek
Rahat batmak
Renk vermemek
Rezil rüsva olmak

S

Saati saatine uymamak
Sabaha çıkmamak
Sabahın körü
Saçına aklar düşmek
Saç başa girişmek
Saçı sakalı karışmak
Sağlam kazığa bağlamak
Sağlam ayakkabı olmamak
Sepet havası oynamak
Sırta kadem basmak
Sırtı pek
Sırtı yere gelmemek
Sineye çekmek
Soluğu kesilmek
Sonradan görme
Söz birliği etmek
Söz kesmek

Sucuk gibi terlemek

Su götürmez

Sululuk etmek

Suyu çıkmak

Sütü bozuk

Sözünün eri olmak

Ş

Şafak sökmek

Şamar oğlanına dönmek

Şeytan dürtmek

Şeytana pabucunu ters giydirmek

Şıp diye anlamak/iyileşmek

Şom ağızlı olmak

T

Tabana kuvvet

Taban tabana zıt

Tadı damağında kalmak

Tadında bırakmak

Tat tuz bırakmamak

Tahtası eksik

Tam üstüne basmak

Tası tarağı toplamak

Taş atmak

Taşı gediğine koymak

Tatlıya bağlamak

Tava getirmek

Tefe koymak

Tencerede pişirip kapağında yemek

Tepesine binmek

Ter dökmek

Tıpış tıpış ayağına gelmek

Tok evin aç kedisi

Topun ağızına gelmek
Tuttuğunu koparmak
Tuzla buz olmak
Tükürdüğünü yalamak
Tüy dikmek

U

Ucu dokunmak
Uçan kuşa borcu olmak
Uçkuru sağlam
Utancından yerin dibine girmek
Uykusu gözünden akmak
Uzun boylu

Ü

Üç aşağı beş yukarı
Ümidini kesmek
Üstü kapalı konuşmak
Üstünden atmak
Üstüne fenalık gelmek
Üstüne soğuk su içmek
Üstüne yürümek

V

Vadesi dolmak
Vaktini şaşmamak
Vebali boynuna olmak
Vefasız olmak
Vıdı vıdı etmek
Vurduğu yerden ses getirmek
Vücuda getirmek

Y

- Yabana atmak
- Yağ bal olsun
- Yağlı kuyruk
- Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak
- Yaka silkmek
- Yakasına yapışmak
- Yakayı ele vermek
- Yangına körükle gitmek
- Yanına kar kalmak
- Yanlış kapı çalmak
- Yarım ağızlı konuşmak
- Yarım yamalak anlatmak/konuşmak
- Yatak yorgan yatmak
- Yedi kat el olmak
- Yemeden içmeden kesilmek
- Yenilir yutulur gibi olmamak
- Yere bakan yürek yakan
- Yerinde yellere esmek
- Yılanın kuyruğuna basmak
- Yok pahasına
- Yol geçen hanı
- Yol iz bilmemek
- Yol sapıtmak
- Yuvasını yapmak
- Yüreği ağzına gelmek
- Yüreğine su serpmek
- Yüzüne kan gelmek
- Yüzünü gören cennetlik
- Yüzü sirke satmak
- Yüz üstü bırakmak
- Yüz yüze gelmek

Z

Zahmete sokmak

Zamane çocuğu

Zehir etmek

Zemzemle yıkanmış olmak

Zeytinyağı gibi üste çıkmak

Zırnık vermemek

Zıvanadan çıkmak (KK1, KK2, KK4, KK5, KK7, KK8, KK10, KK11, KK24, KK25, KK26, KK27, KK29, KK31, KK32, KK33, KK34, KK36, KK43)

2.9. Bilmeceler

Bilmecelere ilk kez Codex Cumanicus'ta raslanmaktadır. Bilmek fiilinden türemiştir ve her hangi bir şeyin adı söylenmez ya da üstü kapalı söylenir. Okuyan ya da dinleyen o söylenmeyen şeyi bulmaya çalışır. Merak uyandıran güldüren, güldürürken düşündüren, toplumun zekâsını, muhakeme yeteneğini ortaya koyan eğlence ve eğitici özellikleri olan bir türdür. Eskiden ev oturmalarında televizyonun olmadığı zamanlarda karşılıklı bilmece sorulur güzel, eğlenceli ve eğitici vakitler geçirilirdi.

“Sözlü edebiyat türlerinden biridir, şiirselbir klişe içinde karşılık bekleyen bir küçük sorudur. Çok defa nesneyi veya ilkeyi tek bir kelime ile ifade eder. Metinde verilen ipuçları ile bu nesnenin bulunması söz konusudur” (Başgöz-Tietze, 1999:2).

“Bilmeceler tabiat unsurları ve bu unsurlara bağlı hadiseleri; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı; akıl, zekâ veya güzellik nevinden mücerred kavramlarla dini konu ve motifleri vb. kapalı bir şekilde yakın-uzak münasebetler ve çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir” (Elçin, 2014: 607).

Bilmecelerin içerik olarak sınıflandırılmaları şu şekildedir:

İnsan ve Onun Uzuvarıyla İlgili Bilmeceler

Tabiat ve Tabiat Hâdiseleriyle İlgili Bilmeceler

Hayvanlar ve Onların Mahsulleriyle İlgili Bilmeceler

Bitki ve Onların Mahsulleriyle İlgili Bilmeceler

Eşyalarla, Araç-Gereçlerle İlgili Bilmeceler

Manevi Dini Unsurlar ve Diğer Kavramlarla İlgili Bilmeceler

Diğer Bilmeceler (Çelik, 1999: 273)

2.9.1. İnsan ve İnsan Organlarıyla İlgili Bilmeceler

Vızıldık vızıldık

Otuz iki kız ıdık

Kıran geldi kırıldık

Hekim geldi dirildik. (Diş) (KK16)

Bacalıktan sarkıttım,

Koca karıyı korkuttum. (Sümük) (KK1)

Altı mermer, üstü mermer

İçinde allı gelin oynar. (Dil) (KK19)

Ak ile kara, sokuvermişler duvara. (Göz) (KK1)

Alaca mezar, dünyayı gezer. (Göz) (KK20)

Tül ağzını açtı, çıplak içeri kaçtı. (Çorap-Ayak) (KK39)

İki kaşık, duvara yapışık. (Kulak) (KK20)

2.9.2. Tabiat ve Tabiat Hadiseleriyle İlgili Bilmeceler

Ben giderim o gider,

Arkamda iz eder. (Gölge) (KK39)

Göğe baktım birçok,

Yere baktım hiç yok. (Yıldız) (KK1)

Dam üstünde takır tukur,

Sandım ki kızlar kilim dokur. (Dolu) (KK39)

Dağdan gelir,

Taştan gelir,

Eğerlenmiş,

Aslan gelir. (Sel) (KK2)

Gökte açık pencere,
Kalaylı bir tencere. (Ay) (KK16)

El kadar cızdırma,
Dağı taşı kızdırma. (Güneş) (KK16)

Şekere benzer tadı,
Hava da uçar kanadı yok. (Kar) (KK1)

Gökte yağar tıp tıp,
Yürürken yerde şıp şıp. (Yağmur) (KK39)

Mavi atlas, iğne batmaz. (Deniz)
Sarı öküz yattı kalkmaz. (Güneş)
Gök öküz gitti gelmez. (Ateş-Duman) (KK1)

2.9.3. Eşyalarla, Araç-Gereçlerle İlgili Bilmeceler

Hop şurada,
Hop burada,
Birde baktım,
Kapı ardında. (Süpürge) (KK4)

Çınçınlı hamam
Kubbesi tamam
Bir gelin aldım
Babası imam. (Saat) (KK4)

Ben giderim o gider,
Arkamda tin tin iz eder. (Baston) (KK39)

Bizim evde Ali var,
Başında gülü var. (Kandil) (KK1)

Benim bir kızım var, gelenin gidenin elini öper (Süpürge) (KK1)

Yularladım sıpayı, dolandırdım tepeyi. (İğne-İplik) (KK1)

Bilmece bildirmece, el üstünden kaydırmaca. (Sabun) (KK6)

Bir kızım var, gelen öper giden öper. (Bardak) (KK6)

Küçücük sandık, içine dünyayı koyduk. (Televizyon) (KK20)

El kadar yonga, dağdan domuz indirir. (Tarak) (KK1)

Bir kutuda bin asker. (Kibrit) (KK39)

İstanbul'da süt pişti, kokusu buraya düştü. (Mektup) (KK1)

Sıra sıra odalar birbirini kovalar. (Tren) (KK27)

Alçacık mezar, dünyayı gezer. (Ayakkabı) (KK1)

Alçacık tepeden kar yağar. (Elek) (KK16)

2.9.4. Hayvanlarla İlgili Bilmeceler

Dağdan gelir tatarika,

Ben onu tutarika,

Kıstırık kıstırık,

Ben ona tombalak attırık. (Pire) (KK27)

Altı tahta, üstü tahta,

İçinde kara köfte. (Kaplumbağa) (KK3)

Yer altında yağlı kayış. (Yılan) (KK39)

Dağdan gelir, taştan gelir,

Gönlü büyük götü açık. (Keçi) (KK5)

Altı sudur içilir, üstü çayır biçilir. (Koyun) (KK2)

Uzaktan baktım bir taş,

Yanına vardım dört ayak bir baş. (Kaplumbağa) (KK5)

Uzaktan baktım bir taş,

Yanına vardım bir avuç aş. (Tavşan) (KK20)

Karşıdan baktım kum gibi,

Yanına vardım cin gibi. (Arı) (KK39)

Ak taş kara taş,

Yat yere karabaş. (Köpek) (KK1)

İki direk, bin kiremit. (Tavuk) (KK1)

Karşıdan baktım hiç yok,

Yanına vardım pek çok. (Karıncı) (KK5)

Eğri dalda kar durmaz. (Köpek kuyruğu) (KK1)

2.9.5. Bitkilerle ve Yiyeceklerle İlgili Bilmeçeler

Mantosu yeşil

Entarisi kırmızı

Bil bakalım

Bu kimin kızı. (Karpuz) (KK1)

Çarşıdan aldım bir tane,

Eve geldim bin tane. (Nar) (KK4)

Yer altında sakallı dede. (Pırasa) (KK39)

Melemez melemez ocak başına gelemez. (Tereyağ) (KK1)

Küçücük fıçıcık, içi dolu turşucuk. (Limon) (KK20)

Avludan atladı, kaz gibi yumurtladı. (Akkabak) (KK16)

Alçacık tepe, şingirdaklı küpe. (Nohut) (KK12)

Alçacık boyu var, kadifeden donu var. (Patlıcan) (KK12)

Hanım içerde, saç dışarıda. (Mısır) (KK1)

Yemeğin başı, hastanın aşısı. (Çorba) (KK27)

Küçücük yastık, içine un bastık. (İğde) (KK20)

Dışı katık içi kütük. (Zeytin) (KK39)

Yazın giyinir kışın soyunur. (Ağaç) (KK4)

Dalda kitli sandık. (Ceviz) (KK1)

Dışı kazan karası, içi peynir mayası. (Kestane) (KK20)

2.9.6. Manevi- Dini Kavramlarla İlgili Bilmeceler

Karşıdan baktım imir simir,

Yanına vardım kitli demir. (Mezar) (KK43)

Yuvarlaktır düz değil,

Doksan dokuzdur yüz değil. (Tesbih) (KK39)

Maldan paradan verilir kırkta bir,

Cennete varmadan onunla cennet olur kabir. (Zekat) (KK1)

Yol üstüne sac koydum,

Geleni geçeni aç koydum. (Oruç) (KK27)

Abdest alır namaz kılmaz,
Cemaatten geri kalmaz. (Cenaze) (KK1)

2.9.7. Diğer Bilmeceler

Pazardan alınmaz
Torbaya konulmaz
Tadına doyulmaz. (Uyku) (KK1)

Ben giderim, o oturur kalır. (Dışkı) (KK1)
Yeşil sürdüm al çıktı. (Kına) (KK39)

Eli var ayağı yok,
Karnı yarık canı yok. (Ceket) (KK20)

2.10. Tekerlemeler

Tekerlemeler; halk edebiyatının diğer türleri içerisinde var olan, daha çok çocukların söylediği, birbirine aykırı kelime ve düşüncelerden oluşan, uyaklarla birbirine bağlanan cümlelerin bir araya geldiği, genellikle anonim özellik taşıyan ürünlerdir.

Tekerlemeler; umumiyetle içinde buldukları türlere göre masal ve oyun tekerlemesi gibi adlar alırlar. En bol tekerlemeye masalların başında, ortasında veya sonlarında rastlanır. Bu halk edebiyatı mahsülleri muhtelif muhitlere göre isimler almaktadırlar. Doğu Anadolu'da "döşeme"ve Güney Anadolu'da "sayıştırma" bilinen tabirler arasındadır. Ayrıca Karagöz ve Ortaoyunu'ndaki "muhavere"lerle çocuk oyunlarındaki "ebe çıkarma" da kullanılan sayışma sözleri, üç veya daha çok mısradan ibaret manzume parçaları, hazır-cevap adamların mensur karşılıklar, halk şairlerinin mizahı, fikri tasavvufi konularda serbest, laubali bir eda ile söyledikleri bazı şiirlerin başlıkları da bu adla anılır (Elçin, 2014: 589).

Bugüne kadar tekerlemeler ile ilgili pek çok farklı tanım yapılmış, görüşler ileri sürülmüştür. Tüm bunların bir değerlendirmesi olarak Ali Duymaz tekerlemeyi şöyle tanımlar. "Tekerleme denince ilk akla gelen özellik, "anlamsız", "yarı anlamlı yarı anlamsız" veya "saçma sapan" sözlerden oluşmuş olmasıdır. Hemen ardından tekerlemelerin ağırlıklı olarak masalların girişinde yer aldığı bilgisi vardır.

Tekerlemelerin saz şiiiri ve orta oyunuyla ilgili terim anlamı da tanımlarda geçmektedir” (Duymaz, 2002:12).

Derlediğimiz tekerlemeler şöyledir;

Tekerleme

Gak gak Kadriye Hanım
Biz size geldik bir kaşık tuz için tuz için
Tuz sizin olsun kız bizim olsun
Ela kaşlı ela gözlü
Kırk iki manda sağıma gitti
Bizim oğlan askere gitti
Tüfeğini astı gitti
Çayır çimen bastı gitti bastı gitti
Kız nerde?
Hamamda.
Çıksın!
Biz kızını beğenmedik! (KK25)

Tekerleme

Leylek leylek lekirdek
Hani bana çekirdek
Çekirdeğin içi yok
Sarı kızın saçı yok
Leylek leylek havada
Yumurtası tavada
Söylen gelsin et yesin
Etyemezse bok yesin (KK25)

Tekerleme

Bir iki bindiri biki
Tahan otu tandırı boku
Ömer kömer
Taş atar
Tavşan tutar

Kahveye vardım
Kahvenin kapısı kilitli
Eve vardım
Ömerin başı bitli (KK1)

Tekerleme

Portakalı soydum
Başucuma koydum
Ben bir yalan uydurdum
Duma duma dum
Kırmızı mum
Arap kızına duyurdum (KK3)

Tekerleme

Komşu komşu hu hu!
Oğlun geldi mi? –Geldi
Ne getirdi? –İnci boncuk
Kime kime? –Sana bana
Başka kime? –Kara kediye
Kara kedi nerede? –Ağaca çıktı
Ağaç nerede? –Balta kesti
Balta nerede? –Suya düştü
Su nerede? – İnek içti
İnek nerede? – Dağa kaçtı
Dağ nerede? – Yandı bitti kül oldu gitti (KK3)

Tekerleme

Ooo iğne battı
Canımı yaktı
Tombul kuş
Arabaya koş
Arabanın tekeri
İstanbul'un şekeri
Hop top altıntop

Bundan başka oyun yok! (KK1)

Tekerleme

Yağ satarım

Bal satarım

Ustam ölmüş

Ben satarım

Ustamın kökü sarıdır

Sarımsak on beş liradır

Zambak zumbak

Dönde arkana iyi bak (KK43)

Tekerleme

Ooo eveleme geveleme

Engine büngüne

Sarı teke toramana

Yarın bürgün

Sen çık bu kurtul (KK2)

Tekerleme

Ooo piti piti piti

Karameli sepeti

Terazi lastik jimnastik

Biz size geldik bitlendik

Hamama gittik temizlendik

Son dersimiz matematik

Öğretmenimiz otomatik

Tik tik tik! (KK4)

Tekerleme

Kuzu kuzu meee

Bin tepeme

Hadi gidelim Ayşe teyzeme

Ayşe teyzem hasta çorbası tasta

Hop top altıtop
Bundan başka oyun yok! (KK25)

Tekerleme

Zeki Zeki Müren
Taksiyi süren
Annesi morik
Belki de dorik
Takside durik
Dalda erik
Fatma Girik (KK25)

Tekerleme

Çatlak patlak üstü yuvarlak
Kremalı börek sütlü çörek
Çek dostum çek
Arabanı yoldan çek
Çek çek amca burnu kanca
Al sana bir tabanca
Tabancanın yarısı
Doktor beyin karısı (KK17)

Tekerleme

Cim cim cim
Hambara kuş girdi
Hambara kuş girdi
Kuşlar dağılıştı dağılıştı! (KK17)

Tekerleme

Çevrim çevrim bahçecik
İçi dolu tavşancık
Bu görmüş, bu duymuş, bu vurmuş, bu yemiş
Bu da hani bana hani bana demiş (KK1)

2.11. Alkış ve Kargışlar

Alkış (dua), kargış (beddua) sözlü edebiyatımızda karşımıza çokça çıkan kalıp sözlerdir. Halkın günlük konuşma dilince önemli bir yere sahiptirler.

15-16. yüzyılda yazıya geçirildiği kabul edilen, Oğuznamecilik geleneğinin en önemli eseri olan Dede Korkut Kitabı'nda en eski ve en güzel alkış-kargış örnekleri bulunmaktadır. Alkışlar dua, iyi dilek güzel olandır. Kargış ise kötü dileği, bedduayı karşılamak için söylenir.

“Alkış ve kargış, kişinin bir başka kişi veya diğer varlıklar için hâkim güçlerden talep ettiği olumlu yahut olumsuz dileklerini içeren kısmen manzum, geneli mensur kalıplaşmış sözlerdir” (Akalın, 1990: 73-74).

“Konuşmasını atasözleriyle süslemesini bilen adam gibi, gerektiğinde güzel “alkış”(hayır-dua), ya da koygun “kargış”(beddua, ilenç) söylemesini bilen kişi de topluluk içinde ayrı bir önem taşır; ağzına baktırır herkesi; alkışları hak etmek ister, kargışlardan kaçınılır” (Boratav, 1988: 118-119).

2.11.1. Alkışlar

Allah bağışlasın.

Allah bereket versin.

Allah beterinden korusun.

Allah bir yastıkça kocatsın.

Allah çok versin.

Allaha emanet ol.

Allah gönlüne göre versin.

Allah güle güle yemek / kullanmak nasip etsin.

Allah iki cihan saadeti versin.

Allah kazadan beladan korusun.

Allah kimseye muhtaç vermesin.

Allah ne muradın varsa versin.

Allah rast getirsin.

Allah razı olsun.

Allah tuttuğunu altın etsin.

Allah zihin açıklığı versin.

Berhudar olasın.

Cenab-ı Allah sağlık versin.

Ellerin dert görmesin.
Hayırlı olsun.
Her istediğin tez zamanda seni bulsun.
İki cihanda aziz olasın.
İşlerin hayırlı olsun.
Kesene bereket.
Malın çoğalsın.
Ölmüşlerin ruhuna değsin.
Sağlıcakla git gel.
Su gibi git, su gibi gel.
Su gibi ömrün uzun olsun.
Tekerine taş değmesin.
Toprağı bol olsun. (KK1, KK2, KK4, KK5, KK6, KK7, KK8, KK9, KK10, KK11, KK17, KK18, KK25)

2.11.2. Kargışlar

Adı batasınca.
Allah belanı versin.
Allah bildiği gibi yapsın.
Allah canını alsın.
Allah gözünü doyursun.
Allah ötede bana komşu yapmasın.
Allah seni kahretsin.
Bayırın pisi.
Boyun posun devrilsin.
Canın çıksın.
Cehennemın kaynarına git.
Dilin kopsun.
Elin kırılsın.
Eline ayağına şimşek düşsün.
Eline sıcak pide pıslasın.
Etlerin lime lime kopsun.
Geberde canın çıksın.
Gözlerin kör olsun.

İki gözün kör olsun.

İnşallah istediğini alamazsın.

Kör şeytandan bul.

Naha dillerin burulsun.

Ocağın sönsün.

Salını tutan olmasın.

Sürüm sürüm sürün inşaallah.

Yüzünü şeytan görsün.

Yüzünü yıkayıcı görsün.

Zehir zıkkım olsun. (KK1, KK2, KK4, KK5, KK6, KK7, KK8, KK9, KK10, KK11, KK17, KK18, KK25)

3. HALK BİLİMİ ÜRÜNLERİ

3.1. Geçiş Törenleri Bağlamında Toplumsal İnanış ve Uygulamalar

3.1.1. Doğum

Doğum; kelime anlamı olarak bakıldığında meydana gelme, var olma, yaşamın başlangıcı anlamlarını taşır. İnsanın mevcut yeni durumunu ailesi ve çevresi kutlamak için gelenekte çeşitli inanç ve uygulamalara sahiptirler. Yaren Mahallesi de “dünyaya gelmek” çok mutlu şekilde karşılanır. Özellikle erkek çocuk ayrı bir heyecan, gurur demektir. Bunun sebebi erkek çocuğun soyu devam ettirmesi, atalarını geleceğe taşımasıdır.

Mahallede doğum çevresinde pek çok inanç, adet ve uygulamalar mevcuttur. Doğum gerçekleşmeden önce olanlar, doğum sırası ve doğum sonrası olmak üzere bu uygulamalar geçmişten günümüze hala süregelmektedir.

3.1.1.1. Doğum Öncesi

Evlenecek çiftlerden aile ve toplum belli bir zaman sonra o mutlu haberi vermelerini bekler. Fakat bu zamanın geçmesine rağmen çocuk haberi yoksa bir problem olduğu düşünülür ve problem giderilmeye çalışılır. Genellikle kadın odaklı olarak bir takım uygulamalar yapılır. Başta da söylediğimiz gibi erkek soyun devamı sayıldığından onda pek kusur aranmaz. Varsa bile kadın bunu ya üzerine alır ya da almak zorunda bırakılır. (KK11)

Çocuk sahibi olamayan kadın kısır kabul edilir. Toplumdan bazı zamanlar kınanır ve dışlanır. Gebe kalabilmesi için türlü uygulamalara maruz bırakılır. (KK10)

Kısırlığı Giderme Yolları

Bel çektirmek: Hamile kalmak isteyen kadın tecrübeli birine giderek belini çektirir. Kadının soğukladığı düşünülür ve boşapla (adaçayı) buğusuna oturtulur. Soğukladığı düşünülen kadın ılıca-kaplıca gibi yerlere götürülür. Hocaya giderek muska yazdırmak da bir diğer başvurulan yöntemdir. Bebek sahibi olamayan

insanların gittikleri türbeye gidip adak adayıp dua ederler. Hacca gidenlere yeni bebek kıyafeti verilir. Onu orada zezem ile yıkayıp, Kâbe'ye sürterler ve kadının hamile kalabilmesi için dua edilir. Hacdan deve dili ve toprak getirtilir ve bunları bebeği olmayan kadın yer. Kuru soğan kaynatılır ve uzun bir süre bu su içilir. (KK1, KK2, KK7, KK8, KK11)

Kısır olduğu kabul edilen erkek zürriyetsiz, tuzsuz, uğursuz, dölsüz olarak nitelendirilir. Erkeğe de güç vermesi için fındık fıstık, bal, lokum, macun gibi yiyecekler yedirilir. (KK7, KK8)

Aşerme/ Aş Çalma/ Aş Verme

Türlü uygulamalar sonucu ya da kendiliğinden hamile kalan kadının hamileliğinin başlarında aş ermesi de doğum öncesi olan bir durumdur. Kadın bu dönemde mide bulantısı yaşar ve yaklaşık üç dört ay devam eder. Çocuk canlandığı dönemde bu bulantılar geçmektedir. Aş erme, aş çalma gibi isimler verilen bu dönem biraz sıkıntılı geçmektedir. (KK10)

Gebe kalan kadınların vakitsiz şekilde canının yiyecek şeyler istediği döneme aş erme dönemi denir. Kadın bu dönemde belirli yiyecekleri yemeye özenir veya belirli yiyeceklerden kaçınır. Bu dönem kadının çok seçici olduğu dönemdir (Örnek, 2000: 134).

Kadının istediği yiyeceği eşi, ailesi her zaman bulmaya meyillidir. Çünkü yemezse doğacak bebeğin eksilteli doğacağı endişesi vardır. Kadının bu dönemde yediklerine de dikkat etmesi gerekir. Çünkü kendi vücudunda bu yiyeceklerin oluşturacağı lekelerin aynen bebekte de oluşacağı inancı vardır. Aynı zamanda yiyemezse de istediği meyvenin izi bebekte oluşmaktadır. Bu yüzden anne adayları aşerdiği yiyeceği bulamazsa avuç içini üç kez yalar bu da aşerdiği şeyi yemiş kabul eden bir inanıştır. (KK11)

Ciğer, nar, çilek gibi lekeli olan yiyecekleri yerken anne adayları dikkat etmelidir. Çünkü anne adayları bu lekeli elleriyle vücudunda dokunduğu yerde oluşan leke aynı şekilde bebekte de oluşur. (KK1)

Cinsiyet Tahmini/ Cinsiyet Belirleme

Toplumumuzda genel olarak doğacak çocuğun erkek olması beklentisi yaygındır. Anne ve baba, aile, konu komşular heyecanla doğacak çocuğun cinsiyetini merak ederler. Baba adayları “erkek adamın erkek evladı olur” inancı ile sürekli

anneye yüklenmektedir. Erkek çocuğu olana kadar çocuk sahibi olmaya devam eder. Bunun için adak adayan bile vardır. (KK3)

Kadının canının tatlı çekmesi erkek çocuğa “Ye tatlıyı çıkar Hakkı’yi”, canının ekşi çekmesi kız çocuğa “Ye ekşiyi çıkar Ayşe’yi” yorumlarına sebep olur ve çocuğun cinsiyeti hakkında tahminleri ortaya çıkartır. (KK11)

Anne adayının yüzüne çillik düşerse bebek kızdır annenin güzelliğini aldı diye düşünülür. “Kız yükü tuz yükü” derler. Yüzü güzelleşirse cinsiyetin erkek olduğu düşünülür. Yeni gelinin kucağına erkek / kız çocuğu verilirse buradan da bebeğin cinsiyetinin kucağına verilene göre olacağı inancı vardır. Annenin ilk bebeği otururken ayaklarını üst üste koyarsa bu kardeş istiyor denilir, ellerini yumruk yapıp parmağını aradan geçirirse kardeşinin olacağı ve cinsiyetinin kız olacağına inanılır. Karnının şekline göre de cinsiyet belirlenir annenin karnı sivriyse erkek, annenin karnı yayık bir şekil almışsa kız bebek dünyaya getirecek demektir. (KK1, KK10, KK11, KK21, KK24)

Hamile Kaçınmaları

Hamile olan kadının hamileliği boyunca yapması gerekenler ve yapmaması gerekenler vardır. Bu sebeple sürekli sen hamilesin söylemiyle sanki bir hastaymış gibi yaklaşımlara maruz kalan anne adayının yapmaması gereken inançlarda mahallede mevcuttur. Kaçınmaları yapmazsa kınanır ve çocuğunun eksilteli ya da problemlili doğacağına inanılır. Hamile kadın başlarda kimseye hamileliğini anlatamaz. Bunu utanılacak bir şey gibi görür. Sürekli bol kıyafetler giyer ki karnını saklar bu çocuğun rahatı içinde önemlidir. Çok koşmaz, çok yorulmaz ve ağır işe girmez. İki canlısın dikkat et diye ailesi ve çevresi sürekli uyarır. (KK1, KK7, KK8, KK10, KK11)

Güzel ve meşakatli olan bu dönemde hamile kadın bebek güzel olsun diye hep güzel yüzlü çocuklara bakar. Kime benzesin isterse ona bakar. Hamileyken tavşana bakmak çocuğun dudasının yarık olacağı, ayı - maymun gibi tüylü hayvanlara bakmak çocuğun kıllı olacağı inancını taşır. Fakat bu durumu farklı bir sebebe bağlayanlara vardır. “Kadının kıllısı ayıdan erkeğin kıllısı Hz. Ali’den” söylemi de erkek cinsiyetinin yine baskın oluşunu arttırmak ve ondaki kusuru, bir şekilde saklamak olarak yorumlanabilir. Hamile kadının bir diğer kaçındığı şey cenaze yanına gitmemesi ve ölü yüzüne bakmamasıdır. Çocuk anne karnında

canlandığında cenaze yanına gidilirse çocuk ölür inancı vardır. Ölüye bakılırsa çocuk ölü benizli yani solgun bir yüze sahip olur inancı vardır. (KK1, KK4, KK10, KK11)

3.1.1.2. Doğum Hazırlığı

Günlerin ve ayların geçmesiyle doğum zamanı gelen kadın içinde gelenekte pek çok pratik uygulamalar vardır. Kadının doğumu çocuğuyla beraber sağ sağlim atlatabilmesi için bazı uygulamalar yapılır.

Hamile kadın hamileliği boyunca çeşmelere sabun bırakır. Bu doğumu kolay kılmak için yapılan bir uygulamadır. “Çocuk sabun gibi kolayca kayıp dünyaya gelsin” anlamını taşır. Çok hareket etmeye çalışır, bol bol yürüyüşler yapar. (KK1)

Çocuğa ve anneye kıyafetler alınır, çocuğa sarılık olmasın diye sarı yazma oyalanır doğduğunda yüzüne örtülür, kundakları hazırlanır. Eskiden beşik olmadığı için Çingen sancakları da denen tavana iple bağlanan sancaklar hazırlanır. (KK25)

3.1.1.3. Doğum Sırası

Doğum yaptıran belli kişiler vardır. Bunlara doğum ebesi, ebe kadın isimleri verilir. Doğum sancısı başladığında aileye haber verir. Doğumu bu ebe ve ailedeki tecrübeli kadınlar yaptırmaktadır. Tavanda bulunan demire kolan, urgan ya da bir çarşaf geçirilir ve kadın buna tutunarak ıkınır. Doğum genelde aksi bir durum olmadığı takdirde bu şekilde gerçekleştirilir. Kadının ağrıdan bağrıış ve çağrıışları çok duyulmasın diye ağzına bir çaput tıkanır. Doğum yapan kadının evindeki sandık kapağı açılır, üzerinde varsa çatal iğne açılır, kulağındaki küpeleri çıkartılır. Tüm bu inanışların doğumu kolaylaştırdığı inancı vardır. (KK10, KK11)

Doğum gerçekleşince ebe babaya, neneye, dedeye çocuğu götürür ve müjde olarak bahşış alır. Ebeye ayrıca el yeğniligi olarak para, basma, havlu, yazma, çay, şeker gibi hediyeler verilir. Günümüzde doğumlar doktor kontrolünde hastanelerde olduğu için müjdeyi hemşireler verir ve bahşışler de hemşirelere verilir. (KK7, KK8)

Çocuğun Göbek Bağı ve Sonu

Çocuğun göbeğini kim keserse mutlaka banyo yapması gerekir. Bebek doğduktan sonra gelen son dediğimiz eten temiz bir yere gömülür. (KK1)

Doğumdan birkaç gün sonra düşen göbek bağı ya cami avlusuna ya da okul bahçesine gömülür. Bu çocuğun ilerideki yaşamında imanlı ve okur-yazar olması için yapılan bir inanıştır. (KK11)

3.1.1.4. Doğum Sonrası

Doğduluk Gitme

Anneye doğduluk gitmek halen devam eden bir gelenektir. Loğusa olan kadın bebeği ile zaten kırk gün pek dışarıya çıkmaz. Kırk gün anne ve bebek için nazara, kötü ruhlara açık oldukları kanaati vardır. Bunun için bebeğin beşiğine çakı, ekmek parçası ve anne ile bebeğin odalarına Kur'an asılır. İkisi de yalnız bırakılmaz. Eve eş dost, konu komşu doğduluk adı altında hediyeler getirir. Gelenlere öncelikle şerbet, çay, kahve, lokum ikram edilir. Anne ve bebeği ziyaret etmek, bebek için kıyafet ve ya farklı hediyeler getirmek hem bu dönemde duygusal olan anneyi sevindirmek, yalnız bırakmamak hem de yeni bebek için bir nevi yardımlaşmaktır. Hayırlı bir evlat olması ve uzun ömrü olması dilenir. (KK1, KK2, KK7, KK8, KK10, KK11)

Ad Verme/ Ad Koyma

Doğumdan sonra ilk iş olarak çocuğa ad koyma vardır. Anne ve baba adayları çocuk doğmadan bir isim belirleyebilir ya da aile büyüklerinin ismi çocuğa verilir. Fakat verilecek bu ismin Kur'an'da geçmesine dikkat edilir. Cami hocası eve çağrılır çocuk kucağına verilir. Hoca kibleye döner ve belirlenen ismi çocuğun kulağına ezan okuduktan sonra üç kez tekrarlar. Aile büyüklerinden birinin adı verilmişse anneye ve bebeğe hediye verir. Bu hediye altın, tarla, hayvan olabilmektedir. (KK1, KK43)

Al Basması/ Kırk Basması

Al basması ve kırk basması loğusa kadın ve çocuğun rahatsız edilmesi uğramaya gelmesidir. Bu sebeple ikisi de yalnız bırakılmaz. Kırk gün ikisi için de riskli bir zamandır kırklı kadının ve çocuğun mezarı kırk gün açık inancı vardır ve ikisinin de sağlığına çok dikkat edilir. Kadının soğuktan korunması gerekir. Anneye ve çocuğa çatal iğneğe mavi boncukla çörek otu ve çetlemik ağacından bir parça bağlanır. Bunlar onları nazardan korur. Anne al basması için üzerinde kırmızı bir çaput bulundurur ya da kırmızı yazma bağlanır. Çocuğa da sarılık olmasın diye sarı yazma örtülür. Çocuğu görmeye gelenler gidince kıyafetleri değiştirirler. Yıkanan kıyafetleri gece dışarıda bırakılmaz. Kırklı iki kadın karşılaşırsa kırk basması olmasın diye boncuk, düğme, yüzük değiştirler üzerlerinde yoksa bile mutlaka arkadan gönderirler. (KK1, KK2, KK8, KK10, KK11)

“Anam ablama kırklıyken erkekler bayram namazına gitmişler ve anam evde yalnız kalmış. Ablamı emzirirken içi geçmiş. Sonra kulağına bir ses gitmiş gözünü

açıp baktığında bacalıktan bir deve inmiş. Anam korkmuş bir süre sonra aklı başına gelmiş ve dua okumaya başlamış. Deve yavaş yavaş geldiği gibi bacalıktan çıkıp gitmiş” (KK1)

Tuzlama

Çocuk doğduktan iki üç sonra kırk taş toplanır bu taşlar bir mendile konulur. Çocuğun yıkama suyuna bu içi taş dolu mendil koyulur ve çocuk sık sık yıkanır. Yıkanırken belli bölgelerine (göz ile kaş arasına, burnunun etrafına, kulak arkasına, koltuk altına, kasıklarına, el ve ayak parmak aralarına) tuz sürülür ve vücudunun geneline tuzlu su sürülür. Bundaki amaç çocuk sağlıklı olsun, ter kokmasıdır. Tuzlama işlemi çocuğun kırkı çikana kadara ara ara devam eder. Genellikle cumartesi günleri yıkama olur çocuğun çabuk büyüyeceği inancı vardır. İlkinde tuz fazla fazla sürülür sonraki yıkamalarda suda eritilerek tuzlama işlemi yapılır. (KK10, KK11)

Kırklama/ Kırk Uçurma

Kırklama işlemi loğusa olan annenin ve bebeğinin bu kırk günlük kirden arınmasıdır. Gelenek geçmişten bugüne mahallede vardır. Erkek çocuğu otuz günde, kız çocuğu kırk günde kırklarlar. Sabahleyin kazan ocağa konulup su doldurulur. Kırk gündür çocuğun yıkamasında olan kırk taşlı mendil kazanın içine atılır. Ve biraz çörek otu serpilir. O suyla çocuk, anne, baba yıkanır ve kıyafetleri de yıkanır. O evde yaşayan herkes bu suyla banyo yapmak zorundadır. Çünkü kırk gün çocuk ve annesiyle birlikte kalmışlardır. Evde genel olarak kullanılan çar çaput ne varsa yıkanır. O sudan biraz alınıp “ben kırklandım, ben kırk uçurdum” denilip evin etrafına serpilir. Kırk taş dereye, akarsuya el ayak uğramadık bir yere bırakılır. (KK1, KK13, KK15)

Kırk uçurma kırklama işlemi yapıldıktan sonra annenin ve bebeğin aile büyüklerini, eş dost, konu komşuyu gezmesidir. Evine gelinen kişi bebeğe mendil arasında para ya da yumurta verir. Kırkı uçtu gitti denir. Yani o riskli dönem atlatılmış bebek ve anne daha güvenli bir döneme geçmiştir. (KK1, KK13)

Buka Kesme/ Köstek Kesme

Çocuk yürümeye başladığında düzgün yürüyemiyorsa düzgün yürüyen biri eline bıçak alır. Çocuğun bacaklarını sanki kesiyormuş gibi gösterir bukasını kestirm

der. Ya da çocuğun bacağına ip bağlanır Cuma günü camiye götürülür. Camiden ilk çıkan kişiye o ip kestirilir. (KK1, KK7, KK8)

Aydaş Aşısı

Yürüyemeyen ve oldukça zayıf, çelimsiz çocuklara yapılan bir uygulamadır. Üç yol çatına üç bacaklı sacayak konulur. Üstüne kazan oturtulur ve çocuk içine konulur. Altı yakılmaz ama sanki yanıyormuş gibi arada odun atılır. Gelen geçen de odun atar ve ne yapıyorsun diye sorduklarında “aydaş aşısı yapıyorum” denir. (KK7, KK8, KK10, KK11)

3.1.1.1.5. Sünnet

Sünnet, erkeklığe geçiş olarak yorumlanır. Sünnet olan çocuğa bugün erkek oldun, bugün Müslüman oldun denir. Henüz sünnet olmayan çocuğa kabuklusun sen denir. (KK1) Sünnet, çocuk yedi sekiz yaşlarındayken yapılır. Sünnet işlemi sünnet düğünü gün yapılırdı fakat günümüzde önceden sünnet yapıldı daha sonra sünnet düğünü yapılır. Sünnet düğünü için okuntu dağıtılır yemekler yapılır. Genellikle Perşembe ve Pazar günleri sünnet düğünleri yapılır. Evde karyola süslenir ve çocuğa özel sünnet kıyafetleri alınır. Düğünden bir gün evvel kına gecesi yapılır yengesini sağ eline silah tutan parmaklara kına yakar. Sonra eğlence yapılır.(KK16, KK23, KK30, KK31)

Düğün günü sabah çocuk atla gezdirilir, öğlen camide mevlit okutulur, tekbirlerle çocuk eve getirilir. Duası yapılır ve takı töreni yapılır, yemek yenir. Sünnetçi gelir ve çocuğu sünnet yapar. Sünnet esnasında çocuğun annesi oklava çevirir. Bu sünnet işlemi rahat geçsin, çocuk acı hissetmesin diye yapılan bir inanıştır. Sünnet bitince dışarıda olan insanlara, çocuklara para atılır. Sünnetçiye para, sabun, havlu, horoz gibi hediyeler verilir. (KK1, KK2, KK5, KK19)

3.1.1.1.6. Askerlik

Askerlik çağı gelen gençler mahallede artık misafir sayılır. Akrabaları ve komşular sırayla yemeğe çağırırlar. Daha sonra askere gidecek olan gencin evine giderler ve ona hediyeler götürürler. Bu hediyeler genelde iç çamaşır, çorap, havlu, çay, şeker gibi hediyeler götürürler. (KK18, KK39)

Askerin gideceği gün hoca duasını yapar. Duaya gelen herkes askerle helalleşir ve cebine harçlık koyar. Hacıya gidenlere de dua yapılır, hediye ve para verilir. (KK39, KK43)

3.1.2. Evlenme

Günümüzde mahalle olarak nitelendirilen bu köyde düğün adetleri hala yapılmaktadır. Mahallede yaşayanlar söz, nişan, düğün adetlerini korumaya ve geleceğe aktarmaya çalışmaktadırlar.

Evlenme, kadın ve erkeğin anlaşarak bir yuva kurmak amacıyla kanun huzurunda birleşmesidir. Bu vesile ile aileler ve diğer akrabalar toplumsal ve ekonomik yönden dayanışmalarını arttırır (Örnek, 2000: 185).

Evlilik insan hayatında önemli dönüm noktalarından biridir. Bu olayı gerçekleştirmek için toplum teamüllerine uygun hareket etmek zorundadırlar. Evlenmenin birçok şekli vardır. Kız kaçırma, oturak alma, beşik kertiği, berdel, tay geldi, levirat, sorarat, görücü usulü, kuma, kepir, iç güveyi, yetim evliliği, yakın akraba evliliği, oldu bitti evliliği, para karşılığı evlilik vb. (Artun, 2013: 189).

Eskiden yapılan evliliklerin büyük çoğunluğu görücü usulüdür. Kız kaçırma tek tük vardır. Kızlar “Ben babamın sarıgını yere indiremem” diyerek erkeklerin kaçma fikrini reddeder. Kaçan kıza da düğün yapılmadığından kızlar gelinlik giyip evden eteğini sürüye sürüye gider. Bunun yanında karşılıklı değiş vardır. Böylelikle aileler iki çocuğunu birden evlendirir. Gediklinin Yaşar ve Asiye, Kara Hoca'nın Hacar ve Hasan bu yolla evlenmişlerdir (KK2, KK12, KK21, KK22).

Akraba evlilikleri miras için değildir maksat tanıdık olsundur. Levirat denen evlilik biçimi önceden olmuştur. Kocasını ölen kadın kocasının erkek kardeşiyle evlilik yapar. Amca baba yarısı sayıldığından geride kalan çocukların korunup kollanması bakımından bu evlilik biçimi onay görür. Herkesin bildiği Pırış Ebe kocasını ölünce kocasının kardeşiyle evlenmek durumunda kalmıştır. Elime Yenge kocasını askerde ölünce küçük olmasına rağmen kayınbiraderi yeni bir evlilik yapmıştır (KK2, KK8, KK16).

Evlilikler çoğu zaman ergenlik geçtikten sonra olmaktadır. Kadınlar kocalarını askere gönderip çocuklarıyla kocalarını beklerler. Ocağın tütmesi inancı ile onbeş yaşını geçen çocuklarını aileler hemen baş göz etmeye çalışırlar. Resmi nikâh mutlaka yapılır, ardından imam nikâhı yapılır. Boşanma oranı oldukça düşüktür. (KK9, KK20,)

Evlilik yapmak isteyen gençler sevdikleri istedikleri varsa ailelerine söyleyip kızı isterler ve düğün yaparlar. Sevdikleri yoksa aileler devreye girer ve kendilerine uygun kızı aramaya başlarlar. Bu tür işler genellikle ailedeki kadınların işidir. Kayınvalide adayı beğendiği kızı önce bir süre takip eder. Hal ve hareketlerini ölçüp tartar kafasına yatınca kızın annesine durumu izah eder. Bu işlerin nasip kısmet olduğu, bir de babaya danışılacağı söylenir ve karşı tarafa haber gönderilir. Onlar da haber gelince kızı istemeye giderler. (KK2, KK6, KK32, KK33)

3.1.2.1. Kız İsteme ve Söz Kesimi

Tüm Anadolu'da devam eden bir gelenektir. Evlilik biçimi ister görücü usulü isterse severek olsun kız isteme töreni mutlaka yapılır. Oğlanın ailesi, akrabaları, hatırı sayılır büyükler, komşuları ile kız istemeye gidilir. Aileler birbirlerini ölçüp tartar. İkinci gidişte oğlanın hatırı sayılır bir büyüğü (dedesi, amcası, babası) kızı “Allahın emri peygamberin kavliyle kızınızı oğlumuz istiyoruz” der. (KK32)

Kız tarafı da “Allah mesut etsin / hayırlı olsun ” diyerek kızı verir. Kızını vermek istemeyen aileler ise “nasibinizi başka yerde arayın ” diyerek olumsuz cevap verebilir. Eğer kız verilirse söz kesilir. Söz bittiği zaman kız oğlana mendil, çorap, havlu gibi hediyeler vererek söz kabul edilmiş olur. Daha sonra tekrar gelinir ve söz yüzüğü takılır. (KK2, KK33, KK34)

3.1.2.2. Nişan

Sözden sonra çok uzatılmadan nişan yapılır. Nişanı genellikle kız tarafı yapar ve kız evinde yapılır. Kız tarafının durumu iyi değilse oğlan evi nişan yemeği için bulgur, şeker, ekmek gibi şeyler gönderir. (KK1) Nişan günü oğlan evinde yengeleri omuzlarına içlerinde kız ve ailesi için hediyeler bulunan dokuma heybeler asarlar. Heybelerde basma, patik, kıyafet, çerez, sürme, helva, lokma, gelin kız ekmeği (üstünde şeker-susam bulunur) olur. Kız evinde yemek yenir, oyun oynanır ve takı takılır. Takı para, yazma, basma gibi şeylerdir. (KK8, KK16, KK24)

İki üç gün sonra nişan arkasına kız tarafı oğlan tarafına gider. Bu defa kız yengeleri oğlan için heybelere traş malzemesi, gömlek, iç çamaşırını, çerez ve ailesi için hediyeler koyarlar. Konu komşu akrabalarla birlikte kız tarafı oğlan evine giderler. Yemek yenir muhabbet edilir. (KK1, KK8, KK24)

3.1.2.3. Dügün Hazırlığı

Eskiden nişanlıdan kaçılır pek bir arada durulmazdı. Nişanlı olunan eve çok gidilmezdi. Nişanlılık süresi iki-dört yıl olabilmekteydi. (KK2)Söz, nişan bittikten sonra düğün için gerekli hazırlıklar ancak bu süre zarfında yapılırdı. İki aile kendilerine uygun bir zamanı düğün günü olarak kararlaştırırlardı. Genellikle harmandan sonra sonbahara doğru düğünler yapılırdı. Düğüne okuntu denen davetiyeler bunlar; yazma, basma, gömlek, havlu, mendil, şeker dağıtılırdı. Köye okuntuları gelinin ve damadın yengeleri dağıtır, civar köylere tanıdıklar aracılığı ile okuntular dağıtılır. Eskiden insanlar bir şekere bile düğüne gelirler fakat şimdilerde okuntu için beklentiler büyüktür okuntu beğenilmezse düğüne bile gidilmez. Evlilikler köy içinde olduğundan kız evi, oğlan evi aynı yerdedir tüm köy imece usulü çalışır, iki tarafa da yardım ederler. Düğünden bir hafta evvel akrabalar ve komşular dübekte keşkeklik, bulgur dövülmesine yardım ederler. Yine bu yardım edenler düğün evine akarsulardan su taşırlar. (KK1, KK2, KK5, KK6, KK7, KK8, KK36, KK38)

Düğünler üç gün olur ve cumadan başlar. Cuma günü gelinin arkadaşları -ki bunlara düğün zamanı kardeş kızı denir ve gelinin tüm işlerine yardım ederler- sela ile ezan arası gelinin başına kına yakarlar. Kızın çeyizini organlara dikerler. (KK1, KK4, KK5)

Taş fırınlarda sekiz-on fırın ekmek yapılır, yemekler için koyunlar kesilir. Davulcular gelir ve köy kahvesinde nöbet çalarlar. Köyün gençleri birkaç oyun oynar ve davulcular kalacakları eve giderler. Cumartesi sabah davulculara köyün gençleri - bunlarada düğün boyunca bayrakter denir- kahvaltı yaptırır. Davulcularla ilgilenmek bayrakterlerin işidir. İlk önce düğün evinde sonra kına evinde nöbet çalınır. Daha sonra köydeki tüm evleri dolaşarak ev sahibinin istediği havalar çalınır ve davulcular için yumurta para toplanır. (KK36, KK37, KK38, KK39, KK43)

3.1.2.4. Meydan Ocağı

Bayrakterlerin yarısı bu iş için görevlendirilir yarısı da Değirmenin başına ormana gider ve ardıç odunu toplayıp öküz arabasıyla getirir. Öğlen köydeki dübeğin yanına gelinir ve davulcular buraya getirilir. Köyün dışındaki bu yerden köye kadar davullar eşliğinde odunlar getirilir. Bu odunlar akşam yapılacak eğlence için meydan ocağında kullanılır.(KK36, KK43)Yakılan büyük bir ateşin etrafında köyün gençleri, köseler bunlar evlenmiş gençlerdir ve isteyenler davul düdükle oyun oynar. Civar

köylerden gelen gençlere de iki oyun hakkı verilir ve bayraklerin belirlediği sıraya göre onlarda oyunlarını oynarlar. Eğlencenin yanı sıra deli oğlan oyunu yapılır. Gençlerin bazıları erkek bazıları kız kılığına girer. Bazılarında anne baba rolüne bürünür ve sanki pamuk tarlasında ya da mısır tarlasında gibi çapa yapar vaziyet alırlar. Oğlan arkadan gizlice gelip kızlardan birini kaçıır, anne baba yaşlı olduğu için kızını kurtaramaz ve babaanneye kızar, çekişir. O zaman deli oğlan eline saz alıp bir şeyler söyler:

Babamdan çok mal kaldı
Onu da kızlar aldı
O kızların yolunda
Bacağımda pantolon kalmadı (KK39, KK43)

3.1.2.5. Kına Gecesi

Bir tarafta gençlerin bu eğlencesi diğer tarafta kız evinde bayanların eğlencesi olur. Kardeş kızları ve komşu kadınlar akrabalar kız evinde teneke ya da sini çalarlar. Kardeş kızları ve gelin oyun oynar. Dışardan köye gelen misafirlerde oyun oynarlar. Daha sonra kızın yengeleri yere bir çul serer gelin bu çula oturtulur. Başına bir yazma -bu eskiden üslük denen saçaklı büyük bir yazmadır şimdilerde kırmızı bir yazmadır- atılır ve gelin ağlatılır. Annesi, ablası, kardeşi, akrabaları, arkadaşları sıra ile gelir ve geline sarılır ve ağlayış denen ağıt atarlar ve gelini ağlatırlar. (KK1, KK2, KK7, KK8) Bazı ağlayış örnekleri:

Sandığa dayanmış
Allara boyanmış
Bana yaramadan ellere yaramış
Kızım kızım kostak kızım (KK1)

Bir sofrada doyunduk
Bir bohçada geyindik
Kardeş gibi büyüdük
Gülüm gülüm birtanecik gülüm (KK13)

Aşağıdan gelir alınan yeşil
At kollarını boynumdan aşır
Ellere gülmek bize ağlamak yakışır

Yengem yengem koca yengem (KK16)

Çala çala geldiler

Çakıl avlumuza girdiler

Almadan gitmeyiz dediler

Babam babam garip babam (KK1)

Gelin ağılatılmasından sonra gelinin ellerine ve ayaklarına bütün olarak yengesi kına yakar. O gece gelin ortaya kardeş kızları sağına ve soluna yatarlar. Kınaya gelenler de evlerine dağılırlar. Gelin, annesi, kardeşleri başlarına çekingeç denen yazma bağlarlar. Düğün her ne kadar mutlu bir olay da olsa onlar için ayrılık demektir ve bunun üzüntüsünü yaşarlar. Çok gülmezler ve güzel şatafatlı giyinmezler. Gelin olacak kız bu üç gün oruç tutar. Şimdilerde ise düğünler tamamen gösteriş üzerinedir. (KK1, KK17, KK25)

3.1.2.6. Düğün

Pazar günü düğünün son günüdür. Sabahleyin davulcular önce erkek evinde sonra kız evinde nöbet çalarlar. Düğüne gelen misafirler davulla karşılanıp düğün evine o şekilde gelirler. (KK40, KK41, KK42) Misafirler gelmeden önce bayrakterler liste yaparlar her gelen misafiri köyde bir eve verirler, gelen misafir o gün yemeğini orada yer. Yemekler bu yüzden öğlen köylüye dağıtılır. (KK36, KK43) Kardeş kızları kız evinde Cuma günü urgana diktikleri çeyizleri bunlar; yazma, örme çorap, patik, yelek, namazla, işlemeler, gömlek, şal bunları iplerle evin bahçesine asarlar. Buna sepi sermek denir ve düğüne gelen misafirler çeyizleri inceler. Kızlar bu sepilerin altında oyun oynarlar. Davulda kadınlar oynamaz bu yüzden sini çalınır. (KK5, KK6, KK7, KK8, KK9)

Oynayanların arasında nişanlı olan varsa kaynanası kızın boynuna basma dolar, başında para çevirir, başına çerez atar. Öğlen bu çeyizler toplanır bunların yanında yatak, yorganda alınır ve kızın oturacağı eve çeyiz götürülüp ev döşenir. Bu çeyiz götürme işine “sesana” denir. (KK1, KK16, KK43) Eskiden at arabasıyla götürülen sesana şimdilerde traktörle götürülür. Bunları kardeş kızları ve bayrakterler yaparlar. Bayrakterler ve kardeş kızlarının aralarında nişanlı olanlar varsa; nişanlı olan kız nişanlısına mendil ya da at kılından yaptığı karanfil çiçeği verir. Nişanlısı da ona çerez verir. (KK2, KK16, KK23, KK27) Yemek yenmeden önce düğün sahibinin bütçesine göre at koşusu, cirit, değnek şenlikleri yapılır. Değnek dedğimiz şey üç-

dört metre yüksek bir yere urgan asılır. At koşarken üzerindeki binici değneği (copu) yere vurarak bu ipten aşırıya çalışır. Ne kadar uzağa giderse o kazanır. Birinciye kuzu verilir, ikinciye ve üçüncüye para verilir. (KK27, KK36, KK43) At koşusu yapıldıktan sonra yemekler yenir. Yemek çeşitleri; çorba, nohut, keşkek, bulgur pilavı, hoşaf olur. Evlere dağıtılan misafirler için de evlere yemekler götürülür. At koşusu için akşamdan gelen misafirlere düğün sahibi atlar için arpa verir, onlara çay şeker verir ve kalacak yer ayarlar. Ve köylüyü tembihler misafirlerin rahatının üst seviyede olmasını ister. (KK33, KK34, KK36)

Köy halkı yemekten sonra toplanır. Dürü gitmesi yapılır. Herkes düğüne götüreceği avayeti (hediye) düğün sahibine verir. Bu hediye para, altın, kuzu olabilmektedir. Davulla birlikte tüfek ata ata düğün evine varılır. Düğün evinde yüksekçe bir yere genelde bir ağaca tahtaya bağlanan tenekeler asılır. Düğüne gelenler bu tenekeleri vurup düşürmeye çalışır. Amaç düğününüz şerefli olsun, kutlu olsun demektir. (KK29, KK33, KK34, KK36) Bazen verilecek hediyeler bayrakterlerin yaptığı kabağa takılır. Bayrakterler bir kabağı ikiye yarar üstüne çomak sivriltilip ikiye yarıp takarlar. Zarfa koyulan paralar bu çomaklara takılır düğün sahibine verilir. Derneğin, düğünün hayırlı olsun denirdi. Düğün sahibi onları ayakta karşılar gelen misafirlere çay, sigara ikram ederdi. Biraz sohbet muhabbet edilir ve aynı şekilde kız evine gidilir. Fakat kız evinde tenekeye atış yapılmaz tek fark budur. (KK36, KK38, KK40, KK43)

3.1.2.6.1. Gelin Alımı

Oğlan evinde dört at hazırlanır. Üçüne yengeleri oturur birisi gelin içindir boş kalır. Yengeler heybeye kızın annesi için ayakkabı, bir çanak helva, bir ekmek koyarlar. Bu hediyelere “**zıkkımlık**” denir. (KK1, KK43) Bayrakterler oğlan evinden her biri için yazma bağlanan büyük bayrağında alıp davul çalına çalına kız evine varılır. Kız evi oğlan evini hoş karşılar. Kardeş kızları ve kızın yengesi bir odaya gelini kilitler. Dışarıda gençler oyun oynar köyün muhtarı ve ileri gelen büyükleri de kardeş kızlarına ve yengeye kapıyı açtırmaya çalışırlar. Kardeş kızlarına belli bir miktar para verilir. Gelinle birlikte giden sandığa oturan yengeye de para verilir. Kızın anne, babası, kardeşleri ve akrabaları içeriye helalleşmeye çağrılır. (KK33, KK34, KK36)

Babası beline kırmızı kuşağını bağlar. Başına kırmızı ve yeşilli gelin yazması denen grep duvak örtülür. Kardeşi ayakkabısını giydirir ve içine para koyar. Kız

çıkarken annesi “Hadi kızım güle güle başın pınar ayağın göl olsun, Allah seni kimselere muhtaç etmesin” der ve sırtını üç kere siyah eder. (KK1, KK2) Tekbirlerle evden çıkartılıp, ters çevrilen kazana bastırılarak ata bindirilir. Gelinle birlikte ata kızarmış tavuk, tatlı, pilav, kavurma koyulur. Oğlan yengesi kızın evinden kaşık, çivi, çiçek gibi eşyalar çalar. Bundaki amaç kız gittiği yeri evi bellesin, yuvasına sahip çıksın demektir. (KK4, KK8, KK9) Köy imamı duasını yapar. Kızın annesi bir çanakta bulunan bozuk para, buğday ve şekeri kızın başına ve etraftaki misafirlere serper. Bunun anlamı kız gittiği evde ağzı tatlı olsun, işleri bereketli olsun, parası bol olsun demektir. Kız evinden davullar çalına çalına çıkılır ve bazen yolda durulup oyun oynanır. Yoldakiler atın önüne ip gerer ya da kendisi durur ve oğlanın babasından harçlık ister. Oğlan evde gelini bekler gelin alımına katılmaz. Gelini getirenler oğlan evine gelmeden üç kez mezarlığı dolaştırıp öyle gelirler. (KK1, KK17, KK24, KK34)

Nihayet oğlan evine gelinir köyün gençleri, köseleri, çocuklar evin önünde “seferim” çekerler:

İşte geldik kapınıza
Selam verdik hepinize
Ahhh ahhh (KK38)

At gelir şakır şakır
Süt gelir bakır bakır
Sevdiğimin gözleri çakır
Ahhh ahhh (KK38)

Harannısı harannısı
İçindedir tarhanası
Bu da damadın sadıçlarının boranası
Ahhh ahhh (KK42)

Küçük harannının kapağı
İçinde helva topağı
Ahhh ahhh (KK40)

Edremitin zillisi

Kızların ince bellisi

Ahhh ahhh (KK41)

Seferimden sonra gençler düğün sahibini kucaklayıp üç kere havaya atarlar. Üç günlük hizmet karşılığı belli bir ücret alırlar. Düğün sahibinin akrabalarından da birkaç kişiyi yakalayıp bakkala götürürler bisküvi, lokum, sigara aldırırlar. (KK40, KK41, KK42) Gelin tekbirlerle iner. Ama inmesi kolay olmaz kayınvalide ve kaynata gelir. Muhtar ya da ileri gelen büyükler geline isteğini sorarlar. Kaynanası bir sofralık çanak, kaynatası tarla, düve ya da beş koyun verdiğini söyler. Bunlar yeni evlenen çifte bir nevi yardımdır. (KK1, KK4, KK12) Tekbirlerle ve dua ile gelin iner. Kaynanası şeker buğday serper. Gelin bir yere oturtulur ve kucağına bir çocuk verilir. Ayakkabısı çıkartılıp içindeki para alınır. Herkes gelini görmeye gelir, daha sonra düğün biter ve dağılır. (KK19, KK22)

Akşam yatsı namazından sonra damat, hoca ve cemaatle tekbirlerle eve getirilir. Hoca dini nikâhı kıyar. Damadın sadıçları gelir ve kızarmış tavukla tatlı isterler damadı yumruklayıp oradan ayrılırlar. (KK36, KK39, KK40, KK43)Geline oğlanın yengesi iki rekât namaz kıldırır. Gelinin yanına gelen damat da gelinin eteğinde iki rekât namaz kılar ve geline yüz görümlülüğü takar. (KK1, KK5)

3.1.2.6.2. Suya Götürme

Ertesi gün sabahleyin gelin kayınvalidesi ile kaynatasına ve evde olan herkese el öptü hediyesi olarak çorap, yazma, gömlek verir. Gelinin arkadaşları ve komşular gelir gelin pavrızlı yazma bağlanır ve gömleğini giyer. Gelin köydeki çeşmelere suya götürülür. (KK7, KK8, KK24) Gelin gitmeden yenge gidip çeşmenin yanına çamurlu bataklık yere tarak ve bıçak saklar. Gelin suya gelir ve bu saklananları bulmaya çalışır. Tarak bulursa doğacak ilk çocuğun cinsiyeti kız, bıçak bulursa çocuğun cinsiyeti erkek olacak demektir. (KK1, KK8) Sonra gelin bulduğu nesneyi onunla birlikte oraya gelenlere doğru atar. Yakalayan evde bekleyen damada müjde çeker ve para alır. Gelin oradan toprak bardağa su doldurur. Gömleğinin koluna buğday konulur ve eve gelene kadar bu buğdayı yollara döker. Elindeki bardaktan herkese su dağıtır. “Gelin elinden içilen su dişleri sıızlatmaz” inancı vardır. Yenge de bir kalbur dolusu yağlı ekmeği yolda dağıtır. Kaynana ise evde misafirlere şekerli börek yapar. Gelinle birlikte arkadaşları eve gelir oyunlar oynanır daha sonra dağılır. (KK1, KK8, KK16, KK36, KK43)

Gelin üstüne gelin inmeden kız annesinin evine el öpmeye gider. Giderken annesi, babası, kardeşleri ve akrabalarına hediyeler götürür. (KK1)

3.1.3. Ölüm

Ölüm, yaşamsal fonksiyonların sona ermesidir. Hayatın son geçiş töreni ölümdür. Geride kalanların ölen kişiye son görevleri olarak yaptıkları ve ölenin bu geçişi tam olarak gerçekleştirebilmesi için; yaptıkları bir takım pratik uygulamalar vardır. Bu uygulamalar ölenin geçişi için ve öteki dünyada ölenin rahat etmesi için yapılır.

Halkın, ruhun varlığını kabul ederek, onun ölümden sonra da yaşadığına inanması, ölen adına yakınları tarafından yerine getirilen birçok âdetin bünyesel özelliğini oluşturmuştur (Örnek, 2000: 105)

3.1.3.1. Ölüm Öncesi

3.1.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Bazı evcil ve yabani hayvanların acı acı ses çıkartması iyi karşılanmaz. Köpek uluması, baykuş ötmesi ve beygir kişnemesi ölüm haberi alınacağına delalettir.(KK2)

Rüyada ölmüş birini görmek ve onun elinden bir şey almak, ya da ölenin elinden bir şey yemek rüyayı gören kişiye beni çağırıyor düşüncesini düşündürür. (KK5)

Kişi o sene ektiği mahsul çok olunca acaba başımıza kötü bir olay mı gelecek diye düşünür. Mesela ekin çok olursa, kabak çok olursa ölüm akla gelir. Fadime Gelin ve Çete Ayşe'nin öldükleri zaman bahçelerinde kabakları çoktur. (KK8, KK43)

Akşam ezanından sonra evden acı ve ekşi çıkmaz. Acı acıyı getirir. Dişi çıkmış olan çocuk ağlaması makbul değildir. Bu çocuk bir baş yiyecek, başımıza iş açacak diye düşünülür. (KK1, KK15)

Geceleyn yıldızın birden karanlığa girmesi ya da yıldız kayması ölüm haberi alınacağına delalettir. (KK9)

Hasta kişinin konuşması değişir, dili burulur ve sürekli ölen kişilerden bahseder. Bu da ölümü düşündürür, “bu öteki tarafla uğraşıyor” denilir. (KK43)

Hastanın burnu aşağı doğru süzölmüşse yani düşmüşse, evde gözleri sürekli tavana bakıyorsa, gözleri örümceklenmiş yani perdelenmiştir. Tüm bu belirtilerde

ölümün olacağı inancını taşır. Hastanın ayakları şişmişse ve büzülmüşse “çama tüfeği dayandı çok yaşamaz” denilir. (KK1, KK4, KK12, KK43)

Rahmetli Süleyman (Gudüllü'nün Emine'nin oğlu) daha askere gitmeden hastalandı. Doktora götürülmemişler. Bakkal dede hastaya bakmış ve bu yolda ölür, parmakları morarmış ve burun delikleri genişlemiş demiş. Gerçekten o gün doktora giderken vefat etmiş birkaç gün sonra da askerlik kağıtları gelmiştir. (KK43)

Cenaze giderken tabut gıcırdar ve sağa sola yalpalanırsa ardından tekrar cenaze olacak demektir. (kk43)

3.1.3.2. Ölüm Sırası

Belli bir yaştaki kişiler, hasta olanlar genellikle yalnız bırakılmaz. Hasta olan kişide ölüm belirtileri görülünce yanında her zaman birileri olur. Aileden birisi ya da komşuları onu yalnız bırakmamaya ve ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar. (KK29)

Hastaya ölüm nişanı düşünce hasta artık gece gündüz beklenir. Herkes ziyaret ederek helalleşir. Eğer arzu ettiği görmek istediği birisi olursa mutlaka hastayı görmeye gelir. Gelemiyorsa bir eşyası hastaya getirilir ki gözü açık gitmesin denilir.(KK1, KK27, KK28)

“İmamlık yaptığım köyde bir amca beni görmek istemiş. Ben de o zaman uzağa gitmiştim. Öleceğim fakat sürekli beni sayıklamış acı çekiyormuş. Benim orada bulunan ceketimi hastanın üzerine koymuşlar o zaman amca çekinmiş yani vefat etmiş.” (KK43)

Az yaşa, çok yaşa sonunda herkes ölecektir. Ölüm döşeğinde yatan hastaya hoş davranılır. Hasta ara sıra çevrilir ki sırtı, yanları delinmesin. Hastanın son anları olduğu için yanına gelenler Kur'an okurlar, Kelime-i Şehadet getirilir. Ara sıra hastanın yakınları hastanın dudaklarını pamuğa suya bastırarak ıslatırlar. Artık son nefesini verirken yanındakiler ayağa kalkarak hafif bir sesle kâmet ve ezan okurlar. (KK43) Ruhunu teslim ettikten sonra üzerindeki elbiseler sıcaklığına soyulur. Çenesi ve ayakları bağlanır çarşafa cenaze sarılır. Cenazenin karnının üstüne demir bir nesne ya da maşa, bıçak konur. Bu ölünün şişmesini engellemek için yapılır. Köy imamı köy halkına haber vermek için selasını okur. Etrafı mahallelere de haber verilir. Uzakta yakınları varsa cenaze bir gün bekletilip öyle defnedilir. Çünkü bu ölene son vazifedir, herkes cenazede olmak ister. (KK1, KK2, KK12, KK23, KK30)

3.1.3.3. Defin İşlemleri

3.1.3.3.1. Yıkama

Cenazeler genellikle mahallede bulunan gasilhanede yıkanır. Cenaze evden alınmadan önce gasilhanede kazanlarla su kaynatılır. Daha sonra cenaze evden alınıp buraya getirilir. Ölen kişi erkekse mahalle imamı ve çevreden gelen imamlar, kadın ise bu işi yapan kadınlar cenazeyi yıkar. Ölen kişi yıkanırken erkekse belden aşağıya, kadın ise boydan çarşaf örtülür. Yıkayan kişiler bu çarşafın altından yıkamayı gerçekleştirir. (KK1, KK13, KK23, KK43) Yıkama işleminde su, sabun, Meryem Ana saçı denen lif kullanılır. (KK1) Ölüye su kabağından olan kap ile dökülür. Su baştan ayağı doğru dökülür, tersi olmaz ve yarım bırakılmaz. Yakınları cenazeye su dökmek isterlerse işlem bitmeden içeriye girip onlar da su dökerler. (KK1, KK43) Günümüzde hastalar evde bakılmayıp hastanede öldükleri için yıkama işlemi de hastanede yapılır. Ya da belediyeler yıkama aracı gönderir ve cenazeler orada yıkanır. Fakat geleneklerine bağlı olanlar bunları kabul etmez. İllaki gasilhanede eski usul cenaze yıkamayı tercih ederler. Böylelikle yakınları da su dökme şansına sahip olur. (KK43)

Cenazenin yıkandığı yere toprak bardak ile su konulur. Üç gün bu bardak orada kalır. Ölen kişi gelip orada su içer denilir. Üç gün sonunda o bardaktaki su ile bohça denen ekmek yapılır ve çocuklara dağıtılır. (KK1, KK2, KK39, KK43)

3.1.3.3.2. Kefenleme

Cenaze yıkanmak için getirildiğinde kefeni su kaynayanaya kadar kesilir. Erkekler için üç parça, kadınlar için beş parça kullanılır. Kefende dikiş olmaz, parçalar ortadan yarılıp kafadan geçirilir. Kadınlar için göğüs ve bacak araları gömenlere belli olmasın diye ayrı bezle örtülür. Kafalarına çember olur. Yıkanan cenaze havlularla kurulur ve kefen giydirilir. Ölünün üzerine nane, fesleğen, gül suyu, kabe çiçeği gibi güzel kokular sürülür, çörek otu konulur. Yüzüne, el ve ayak parmaklarının arasına pamuk konulur. Kefenden kesilen parçalarla baş, bel ve ayakları bağlanır. Tabuta yerleştirilir ve tabutun üzerine yeşil bir örtü örtülür. (KK1, KK4, KK13, KK23, KK43)

3.1.3.3.3. Tabuta Koyma

Yıkanan cenaze kefenlendikten sonra içerisine battaniye serilen tabuta konulur. Bu battaniye daha sonra bir fakire verilir ya da cami odasında kullanılır.

Tabutun üzerine yeşil bir örtü örtülür. Erkek ise baş tarafına havlu, kadın ise yazma konulur. Cenaze genç kız ise duvak, şehit ise Türk bayrağı konulur. . (KK1, KK8, KK13) Tabut, cenaze namazının kılınacağı yerdeki musalla taşına götürülür. Tabutun mezarlığa taşınması akrabaların, komşuların yardımı ile olur. Tabut taşımanın sevabı çoktur. (KK27, KK43)

3.1.3.4. Cenaze Namazı

Cenaze namazını kıldırın imam namaza başlamadan önce, ölen kişinin geçmişini, yaptığı iyilikleri ve ölümün gerçekliğini, yaşayanların ölümü düşünüp ona göre bir hayat sürmelerini anlatan bir konuşma yapar. Cenazeye katılanlarla ölen kişiyi helalleştirir. Üç defa “Haklarını helal eder misiniz?” diye sorar. Her soruşun ardından cenazeye katılanlar “Helal Olsun” diye cevap verirler. İmam daha sonra cenaze namazını tarif eder ve cenaze namazı ayakta kılınır. Namazın ardından tabut oradakiler tarafından değışe değışe mezarlığa götürülür. (KK27, KK28, KK29, KK43)

Cenazeye katılan kişi sayısı ne kadarsa ailenin askeri o kadar diye yorum yapılır. Ölü mezarlığa gidince kıyafetleri yıkanır. Kuruması için asılan bu çamaşırlar gece dışarıda bırakılmaz. (KK1, KK4)

Mezarlığa getirilen cenaze defnedilecek olan yere konulur. Mezarlığa gelenler üç İhlâs bir Fatiha okumaya özen gösterirler. (KK43)

3.1.3.5. Cenazenin Defnedilmesi

Ölüm haberinden sonra mahalledekiler mezarlıkta ölenin yakınlarının olduğu yerde mezar kazarlar. Cenaze namazından sonra tabut buraya getirilir. Ölen erkeğe herkes tabuttan çıkartabilir, kadın ise sadece yakınları cenazeyi tabuttan çıkartır. Hatta kadın mezara indirilirken üzerine örtü örtülür ki oradakilere vücudu belli olmasın. Mezarın içine ölen kişi kadın olsun, erkek olsun yakınları tarafından yerleştirilir. Kefenin baş ve ayak uçları, belindeki kuşak çözülür. Tahtaları döşenir ve üzerine yakınları ve oradakiler toprak atarlar. (KK27, KK30, KK36, KK37, KK43)

Başucuna ve ayakucuna iki adet kazık konulur. Bu mezarın yerini belli eder. Kefenden çözülen parçalar bu kazıklara bağlanır. Tabutta bulunan erkek ise havlu, kadın ise bez başucundaki kazığa bağlanır. Mezarın başından başlanarak su dökülür. Daha sonra mezarlığa gelen cemaat çöker ya da oturur vaziyet alırlar. İmam ve bilenler Kur’an okur. Dua yapılarak mezarlıktan cemaat ayrılır. Ayrılırken kapıdan

çıkmadan cenaze yakınlarına herkes tek tek başsalığı diler. . (KK27, KK30, KK36, KK37, KK43)

3.1.3.5.1. Telkin

Mezarlıktan cemaat ayrılınca sadece imam kalır. İmam ölen kişiye dua okur ve telkin verir. Telkin vermek ölenin öldüğünü anlayıp kafasını tahtalara vurmasıdır. İmam ona “Ey falan kişi, sen öldün ve sorgu melekleri sana şunları soracak, sen de şunları söyleyeceksin” diye ölüye telkin verir. (KK43)

3.1.3.6. Ölüm Sonrası

Ölü yıkandıktan sonra Kur’an okunur. Evine helalleşmeye getirilse bile içeriye sokulmaz. Evinde Kur’an okuyanlar mezarına dökülecek olan suyu da okurlar. Bu suya Teberake, Amme, Yasin sureleri okunur. Defin işleminden sonra bu su mezara dökülür ve suyun olduğu toprak bardak mezarın başında kalır. (KK30)

Ölen kişinin evinde yedi gün köy imamı tarafından Tebareke (Mülk) suresi konuru. Yedinci gün ölen için mevlüt okunur. (KK1, KK43) Ölenin kıyafetleri fakirlere dağıtılır. Telkin veren imama bir bohça hazırlanır. Atlet, çorap, para ve “dalgın tepsisi” denen eşyalar verilir. Dalgın tepsisi bakırdan olur ve ölünün ayağının gireceği şekilde büyük olmasına özen gösterilir. (KK1, KK21, KK23, KK24)

Ölünün kefeninden kalan parçalar fakir, yetim genç kızlara işleme yapsın, çeyizine koysun diye verilir. (KK1) Ölenin kırkında, mahallede hayır yapılır. Civar mahallelerde bu hayıra davet edilir. Elli ikisinde de hayır yapılır. Elli iki gün sonra cenazenin burnu düşermiş. Bu durum ölene zor olmasın diye burun duası okunur, yemek verilir. (KK1, KK2, KK4, KK23)

3.1.3.6.1. Cenaze Evi

Cenaze evinde ölünün gömüldüğü gün yemek yapılmaz. Komşular yemek getirip baş sağlığı için gelenleri onlar ağırlar. Üç gün içinde “Emir Allahın” için gelmek makbuldür. Arkadan gelip sürekli yara tazelenmez. (KK1, KK2)

Eskiden cenaze evinde Kur’an okunurken un helvası yapılır ve gelenlere dağıtılırdı. Şimdi şeker, lokum dağıtıyorlar. İmam yedi gün cenaze evinde Kur’an okur. Kırk gün de Yasin okur ve bir ipe her gün düğüm atar. Kırk gün sonra bu ip mezara gömülür. Buna “Kırkını Sürdürmek” denir. (KK1, KK2, KK9, KK16, KK43)

3.1.3.6.2. Devir

Devir, Allah'ın ölenin günahlarını azaltması ya da af etmesi için uygulanan bir inanıştır. Dünyada yapamadığı ibaretler için, günahları için ölenin yakınlarının, ölen huzur bulsun diye yaptığı bir inanıştır. Devirin bedeli sadaka-ı fitrıyla belirlenir. Ölen kişi kaç yıl yaşamışsa çocukluk yılları çıkartılır, on iki ay ile çarpılır. Erkeklerde günahsız oldukları çocukluk yılları on iki, kadınlarda dokuz. Öldüğü zamanki yaşından çıkartılır. On iki ile çarpılır ve konulacak devir belirlenir. (KK1, KK2, KK30, KK34, KK36, KK43)

Örneğin; bir erkek seksen yaşında ölmüşse;

$$80-12 = 68 \quad 68 \times 12 = 816$$

Halka şeklinde oturan hocalar sekiz yüz on altı defa mendile çıkılanmış olan devir meblağını “Aldın kabul ettin mi? Kabültü ve hebtüke” diye çevirirler. (KK43)

Devir on beş günlük ya da bir aylıkta olabilir. Bir aylık olursa bir ayda 180 vakit vardır. 180'i o yıl fitre miktarı kaç lira ise onunla çarpılır. (KK43)

Örneğin; $180 \times 20 = 2.600$ TL devri miktarı olur.

Çevirenler bu paranın üçte birini alırlar geri kalanını cenaze sahiplerine geri verirler. Cenaze sahipleri de o parayı fakirlere, öğrencilere, ihtiyaç sahiplerine en kısa zamanda dağıtırlar. Öğrencilere verilmesine öncelik tanınır. (KK43)

3.2. Ailede İlişkiler

3.2.1. Günlük Hayat

Mahallede oturanlar genellikle geniş ailedir. Aileler mutlaka her çocuğunu okutur ve iş sahibi olmasını ister. Mahallede yapılacaklar sınırlıdır. Hayvancılık ve tarım. Bunun için çocuk köyde kalsın istenir. Okumak istemeyen ya da köyü seven köyde kalır. Anne ve baba ile oturur. Kapı kapanmasın, yer yurttaki işler devam etsin inancı vardır. (KK41)

Köyde kalmak isteyen çocuk evlenince anne ve babası ile birlikte oturur. Birlikte işler yapılır, birlikte yenilip içilir. Bu eskiden beri böyledir. Birlikte oturulan sofralarda yaşlılardan önce yemeğe başlanmaz, sohbette onların sözü kesilmez. Yapılacak işlerde onların tecrübelerinden faydalanılır. (KK2, KK24, KK27, KK35)

Her ailede en az dört çocuk olur. Bazısı yazın üzüm, pamuk toplamaya gider, kışın zeytine gider. Aile için hem para hem gıda temini sağlanır. Son

zamanlarda artık dışa iş için gidilmez. Çünkü herkes okusun okumasın bir şekilde şehre göç etmektedir. (KK17, KK39)

Günümüzde mahalledeki gençler hayvanlardan ve tarla işlerinden sorumludur. Yaşlılar ise torun bakmak ve evde yemek yapmak işinden sorumludur. Birbirlerine bu şekilde destek olarak hayatlarını idame ettirirler. (KK19)

Çocuklar eskiden beri okutulur. Köyde okul olmazdan evvel pek bilinçli olmayan aileler daha sonraları kız-erkek tüm çocuklarını ilkokul, ortaokul, lise hatta üniversiteye göndermiştir. Günümüzde de pek çok okuyan mevcuttur. (KK27, KK39, KK41)

Kışın okula gidenler, yazın üzüme gidip, tarlalarda çalışıp harçlıklarını çıkarır. Aileler her ne kadar destek olsa da gençler de onlara destek olmak isterler. (KK2, KK43)

Anne, baba sözü çiğnenmez. Baba ölmüşse büyük erkek çocuk ailede söz sahibi olur. Fakat annesinin de ağırlığı çoktur, asla hor görülmez. Hatta yapılacak günlük işlerin planını, zamanını anne belirler. (KK2)

3.2.2. Çocuk Eğitimi

Çocuklar ufaklıktan ebeye (babaanne) dedeye saygılı yetiştirilir. Zaten birlikte kaldığı için eğitimi büyükler verir. Anne, baba da söz sahibidir. Fakat yaşlılar tecrübeleri ile onlara her şeyi öğrettikleri gibi saygıyı, edebi de öğretirler. Anne baba zaten tüm gün işte olur. Zaten erkek çocuk babayı, kız çocuk anneyi taklit eder. Belli bir yaştan sonra tüm işleri çocuklarda öğrenir. (KK2, KK5, KK19)

3.2.3. Ailede İş Bölümü

Erkekler ağır işleri üstlenirler, fakat kadınlar da her zaman onlar gibi çok çalışırlar. Erkekler hayvan otlatma, tarla sürüp ekme, odun kesme vb. işleri yaparlar. Kadınlar da yanlarında yardım ederler. Kadınlar ev işi, çocuk bakma, yemek yapma, ekmek yapmanın yanında erkeklerin yaptığı her işte yer alırlar. Erkekler de kadınlara yaptıkları işte getirme, götürme, kaldırma, kesme gibi güç gerektiren konularda yardım ederler. (KK2, KK8, KK9)

Hangi işin ne zaman nasıl yapılacağına aile büyükleri ebe, dede daha çok baba karar verir. Babanın otoritesi her zaman baskındır. (KK2, KK27)

3.2.4. Aile Hukuku

Kararlar varsa dede-babaanne tarafından veriler. Bunu baba takip eder. Evin büyüğü öldüyse en büyük erkek çocuk ya da varsa annesi söz sahibidir. (KK30, KK32, KK33)

Kız istendiği zaman büyükler kendi aralarında karar verirler. Kızın annesine sorulsa da son söz babanıdır. (KK30, KK32, KK33)

Malların paylaşımı babanın ölümü ile olur. Ondan evvel miras asla bölünmez. Kızlara genelde para verilir, tarla, dam, hayvanlar oğlana kalır. Kızlara üçte bir, oğlanlara üçte iki pay verilir. Bu dini miras paylaşımıdır. (KK30, KK43)

3.2.5. Komşuluk

Mahalledeki herkes birbiriyle akrabadır. Bu sebepten birbirleri ile çok sık görüşürler. Herkes her zaman birbirine yardımcı olur. Kadınlar ekmek yaparken, kışlık yiyecek hazırlarken, çeyiz yapılırken; erkekler hayvanlar konusunda, tarla işlerinde vb. hep birbirlerine yardımcı olurlar. (KK1, KK4, KK6)

Eskiden insanlar birbirlerine çok sık gelir giderdi. Akşamları oturmalar yapılır burada mısır, bakla kaynatılır; karşılıklı bilmeceler sorulur, maniler söylenilirdi. Özellikle işlerin az olduğu kış aylarında komşu oturmaları sık yapılırdı. Zamanla gençler göç etti, yaşlılar da gidip gelemeyen oldu. (KK6, KK8, KK16)

Komşulukta yardımlaşma ve dayanışma vardır. Birisine misafir geldiğinde komşu da o misafere hürmet eder. Düğün yaparken, hayır yaparken ya da cenazesi olduğunda aileler birbirlerini hiç yalnız bırakmazlar. Her işe koştururlar bu karşılıklı olur. “Komşu komşunun külüne muhtaçtır” atasözü birbirleri ile iyi geçinmeye sevk eder. Hem kapı komşusu ile küs olmak huzursuz olmaktır. Çünkü herhangi bir kötü olayda ilk önce kapıyı çalacak olan odur. (KK16, KK24)

3.2.6. Misafir Ağırılama

Misafir nasibiyle gelir denir. Hatta “misafir on nasibi ile gelir, birini yer dokuzunu bırakır derler” anlayışı mahallede hâkimdir. Komşunun komşuya, arkarabının akrabaya gitmesi, dışarıdan gelen misafir hepsine aynı gözle bakılır. (KK1, KK16, KK43)

Misafirlikte çaylar içilir, mısır kaynatılır. Masallar, hikâyeler anlatılır. Bilmeceler sorulur, maniler söylenir. Misafir gönderilirken kapıya kadar uğurlanır.

Hatta mahallede evler bahçeli olduğundan bahçe kapısına kadar uğurlanır. Yine gelin temennisinde bulunulur. (KK16, KK24, KK43)

Düğünlerde misafirler dıştan gelir. Üç gün kalınır ve düğün sahibine yardımcı olunur. Misafir en iyi şekilde ağırlanır, giderken ekmek, soğan vb. gibi bir çanta hazırlanır ve misafir yolcu edilir. (KK24)

3.2.7. İmece Usulü Yardımlaşma

İmece usulu mahalledeki insanların yapılmak zorunda olan işlerinin, toplanılıp sıra ile bitirilmesidir. Tarla işleri, hayvanların kırılması, odun kesilmesi, kadınların kışlık hazırlıkları hep imece usulü yapılmaya devam eder. (KK27, KK28)

Eskiden teknoloji bu kadar gelişmezden önce hep insan gücü kullanılırdı. İnsan insana muhtaçtır. Düğünler, bayramlar, harman tek başına yapılmazdı. Konu komşu, eş dost hep birlik ve beraberlik içerisindeydiler. (KK29)

Komşuluk ve imece usulü yardım hala devam eder fakat eskiye nazaran azalmıştır. Düğünlerde, hayırlarda kadınlar hep birlikte hazırlık yaparlar. Erkeklerde masa, sandalye taşır, çay yaparlar. (KK1, KK4)

“Geçen yaz sonu Muhittin amca traktörünü kaçırmış ve tek başına halledemeyeceği için mahalleye dönmüş. Zaten çok korkmuş muhtar ve mahalleli traktörlerle gidip yardım etmişler.” (KK3)

Mahallede düğün olduğunda taş fırınlarda on fırın ekmek yapılır. Düğün sahibinin zaten çok işi olur bu sebepten mahalleli yardıma gider. Hamurlar yoğrulur, ekmekler yapılır. Hatta diğer yemeklikler temizlenir hazırlanır. (KK13, KK14, KK15)

Yaşlılar işlerini yapamaz olduklarında ya da rahatsız olup yapamazlarsa, mahalleli kadın erkek toplaşır onu geride bırakmaz. Karşılık beklenmez, bu bir görev olarak görülür. (KK23, KK30, KK34)

3.3. Bayram Tören ve Kutlamalar

3.3.1. Dini Bayramlar

Dini bayramlar bir önceki yıldan on gün geri tarihte aynı günlerde kutlanır. Çünkü bayramlar hicri takvime göre belirlenir. (KK43) Bayramlardan önce kadınlar genel olarak evde bir temizlik yaparlar, çocuklara bayramlık kıyafetler alınır, eve şeker ve kolonya alınır. Arefe günleri öğlen namazından sonra bilhassa ikindi vakti mezarlık ziyareti yapılır. Böylesi makbul görülür ve sabahtan lokma yapılır dağıtılır.

İkinci vakti insanlar müsait olur. Arefe günleri mutlaka lokma yapılır ve en az yedi eve dağıtılır. Bu bir inanıştır, ölenlerin ruhlarına bayram neşesi, bereketi gitsin denilerek yapılır. Yapamayan da çoluk çocuk herkese şeker, bisküvi, gofret vb. şeyler dağıtır. (KK1, KK2, KK8, KK10, KK16)

Bayram günü bayram namazından sonra cemaat camide bayramlaşır. Eve geldiklerinde ev halkı ile bayramlaşılır. Kahvaltı yapılır. Daha sonra aile büyükleri ve akrabalar ziyaret edilip bayramlaşılır. Çay içilir, tatlılar yenilir. Her gelene mutlaka kolonya ve şeker verilir. (KK1, KK2, KK5, KK6, KK43)

Bayramda köy meydanına cingurcak kurulur. Gençler buna binerek eğlenirler ve Kurban Bayramı boyunca deve oynatılır. Tüm bu adetler tamamen bitmemiştir, fakat her zaman yapılmaz. Öncülük eden olursa yapılmaya çalışılır. (KK27, KK32, KK33)

3.3.1.1. Ramazan Bayramı

Diğer bir adı da şeker bayramıdır. Şevval ayının ilk üç günü kutlanır. Arefe günü sabah çocuklar mahallenin tamamını dolaşır şeker toplar. Kadınlar lokma yapar ve dağıtırlar. Erkekler lokma için sabahtan ardıç odunu getirirler ve bayram için arefe pazarına giderler. Dışta olan herkes o gün bayram için mahalleye gelmeye başlar. Bayram namazını burada kılmak isterler. (KK43, KK44, KK45)

On bir ayın sultanı Ramazan'ın iyi geçirilmesi ve sonuna varılması arzu edilir. Ramazanda yaşanan zorluğun mükâfatı bayramdır. Kadınlar imece usulü tatlı, helva yaparlar. Bayram ziyaretlerinde bunlar yenilir. Mahalledeki herkes mutlaka oradaki yaşlıları ziyaret ederler ellerini öpüp dualarını alırlar. Özellikle çoluk çocuk bu ziyaretler birlikte yapılmaya gayret edilir. (KK1, KK2, KK23)

3.3.1.2. Kurban Bayramı

Ramazan ayından iki ay on gün sonra İslam âleminin kutladığı bayram Kurban Bayramı'dır. Bayramdan evvel herkes keseceği hayvanı kendisi besler. Evler temizlenir, tatlılar ve ekmekler yapılır. Çocukları sevindirmek için yine bayramlıklar alınır. (KK1, KK2, KK23)

Gençler cingurcak kurar, bayram boyunca geceleri deve oynatılırlar harçlık alırlar. Arefeden bir hafta evvel başlanır ve arefe günü de dahil mahalleli pazarlara giderler ve kurbanlık satarlar. Savaştepe, Manisa, Soma, Balıkesir bir hafta evvel gidilen yerlerdir. (KK39, KK40, KK41, KK42) Arefe günü İvrindi ilçe merkezine

ağırlıkla gidilir ve pazar yapıp eve erken gelinmek istenir. Kadınlarda yine o gün lokma yapıp dağıtırlar. Çocuklar şeker toplarlar. Mezarlık ziyareti yapılır. Bayram günü sabah bayram namazı kılınır. Mahalle halkı, dıştan gelen çoluk çocuklar herkes mahallede olur. Çıkışta bayramlaşılır ve çoğunluk o gün kurbanını keser. Diğer günlerde bayram ziyaretleri yapılır. (KK27, KK30, KK43)

Bayram namazından çıkanlar bayramlaştıktan sonra imamı alıp kurban kesimine geçerler. Mahallede tüm kurbanları imam keser, derilerini toplayıp tuzlar ve satar. Bu para camii için kullanılır. (KK43) Kurban kestirenler imama el yeğniligi olarak cebine para koyarlar. Miktar herkesin gönlünden geçendir. Eski insanlar kurban derisinden seccade yaparlardı, artık yapan yoktur. Eskiden küçükbaş kesilirken günümüzde aile olarak büyükbaş hayvan kesilir. (KK23, KK30)

Kesilen her bir kurbandan pay verilir. Kurbanın dörtte biri kesemeyen fakir ailelere, dullara dağıtılır. Pay hayvanın arka sağ bacağı olur kurbanı yüzen onu belirtmelidir. (KK2, KK43) Geriye kalan günlerde ziyaretler yapılır, bayramlaşılır, misafirler ağırlanır. Her gelene şeker verilir, kolonya tutulur. Mutlaka kavurma ve tatlı ikram edilir. Geceleri gençler deve oynatır. Mahallede normal günlere göre kalabalık olduğu için çocuk sesleri, eğlenceler şenlikli bir bayram havası olur. (KK1, KK2, KK17, KK39, KK40)

3.3.2. Arife Günü

Arife günü bayramın habercisidir ve bayram kadar renkli geçer. Kadınlar mutlaka bir iki komşu birleşip birlikte her aile için lokma yaparlar. En az yedi eve, çocuklara bu lokmalardan dağıtılır. Öğleden sonra ikindi zamanı mezarlık ziyaretleri yapılır. Yasin ve Kur'an okunur, tüm ölenlerin ruhlarına gönderilir. (KK1, KK4, KK23)

Çocuklar sabahtan her evi dolaşip şeker toplar. Şekerden başka şey veren de olur ama para genelde bayram günü el öpülünce verilir. Çocuklar mezarlık ziyaretine gidip topladıkları şekerlerden ölen yakınlarına verirler. Yani içeriye girmeden avludan mezarlara doğru atarlar ve onların yediği düşünülür. Arife günleri yeşillik toplanmaz, yaş kesilmez. (KK1, KK3, KK4)

3.3.3. Kandiller

Kandillerde akşam Kur'an okunur. Kandillerde oruç tutulmaya çalışılır ve adak dağıtılır. Bu bisküvi, şeker, lokum vb. olur. Büyükler ziyaret edilir, uzakta olanlar mutlaka telefon açıp "hayırlı kandiller" diler. (KK27, KK28, KK30, KK32)

3.3.4. Milli Bayramlar

Mahallede milli bayramlar okulda kutlanır. Fakat okul 1998 yılından beri kullanılmamaktadır. Taşımali sistemle yakında bulunan Büyükfindık Mahallesi'ne giden öğrenciler bayramları orada kutlar. Aileler de o gün çocuklarını yalnız bırakmamak için okula giderler. (KK41, KK44, KK45)

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı okulda mutlaka kutlanır. Öğrenciler şiirler okur, yarışmalar düzenler ve halk oyunları oynarlar. (KK44, KK45)

3.3.5. Törenler

3.3.5.1. Sünnet Töreni

Müslümanların yaptığı dini bir uygulamadır. Her aile erkek çocuğu yedi sekiz yaşına geldiğinde sünnet ettirir ve mevlüt okutur. Çocukken problem yoksa, sünnet günü çocuk sünnet yaptırılır. (KK27)

Çocuk evde hazırlanan karyolaya yatırılır. Karyolalar perde, yazma ile süslenir. Sünnete gelenler altın, para getirirse karyoladaki yastığa iğneler. Çocuğun çeyizi için tabak, bardak gibi şeyler de sünnet hediyesi olarak getirilir. Sünnetler genellikle bahar aylarında yapılır. (KK1, KK4, KK27)

3.3.5.2. Mevlüt Törenler

Mevlüt, Hz. Muhammed'in doğumunu, hayatını anlatan mesnevidir. Süleyman Çelebi'nin Vesiletün-Necat, Kur'anı Kerim, ilahiler mevlüt törenlerinde okunur. (KK43)

Mevlüt, ölenler için, yeni alınan ev, araba için, şükür için, uzun zamandır istenen çocuk için, askerden evladın sağ sağlim geldiği için, hacca gidip gelme için yapılır. Mevlüt, Ramazan ayında itfandan sonra ya da cuma günleri okutulur. Yemek verilir ya da lokma yapılır. (KK1, KK2, KK4, KK43)

3.3.5.3. Asker Uğurlama ve Karşılama Törenleri

Askerlik, Türklerin en değerli gördükleri kutsal görevlerin başında gelir. Kültürümüzde askerlik görevini yapmak evlilik için bile ön koşul olmuştur. Askerlik zamanı gelen gençler mahallede yemeğe çağrılır. Her hane öğlen ya da akşam yemeğe çağırır. Atlet, çorap gibi hediyeler verilir. (KK18) Askere gideceği gün sabahleyin saat on, on birde köy meydanında asker duası yapılır. Mahalle imamı önde cemaat arkada, kadınlar da kenarda kıbleye doğru dönerler. İmam dua okur ve gencin askere gidip vatani görevini sağ sağlim yapması için temenniler içeren konuşma yapar. (KK43) Askere gidecek olan, imamdan başlayarak herkesin elini öper ve helalleşir. Mahalle halkı gence sarılınca cebine harçlık koyarlar. Daha sonra arkadaşları, anne babası, akrabaları otogara kadar götürürler. (KK41, KK42)

Askerden dönüşte adak varsa kesilir, dağıtılır. Komşular askeri görmeye eve ziyarete gelirler. Ailesi askerden gelen çocuğunu kısa zaman sonra evlendirir. Askerden dönüşte evlilik için çok beklenmez. (KK18, KK27)

3.3.5.4. Hacı Uğurlama ve Hacı Karşılama Törenleri

Belli bir yaşın üstündeki yaşlılar, çocuklarını evlendirip ev, bark sahibi yaptıktan sonra gelirlerini dinin gereklerinden olan hac için biriktirmeye başlarlar. Mahallede hacca gideceği belli olanlar ziyaret edilir ve helallik istenir. Hediye olarak iç çamaşırı, çorap, para götürülür. Onlar kutsal topraklara gittiğinde hem benden bir şey götürsün hem de orada darda kalmasın diye bu hediyeler götürülür. Hacı adayları gidecekleri gün mahalle meydanında toplanılır. (KK1, KK12, KK23)

İmam ve toplanan mahalleli kıbleye dönük dua ederler. İmam hacı adaylarının bu kutsal görevlerini sağ sağlim yapıp gelmeleri için temennide bulunur. (KK43) Sonrasında helalleşilir ve hacı adaylarına harçlık verilir. Bu paralar gösterilmeden ceplerine sokulur. Yakın akrabaları ve komşuları uçağa bindirmeye kadar onlara eşlik ederler. Hacı adayları “Allah beni çağırdı” diye ve orada ölürsem geri gelemeyeceğim korkusuyla sürekli ağlamaklı olurlar. Aynı zamanda ibadetini yerine getireceği için mutlu olurlar. Bu kutsal dini görevleri yapıp döndükleri zaman akrabaları, eş dost karşılamaya giderler. Hacdan gelenler ziyaret edilir ve avuç içleri öpülür. Bu onların kabeye ve o kutsal topraklara dokundukları için yapılır. Ziyarete gelenlere hurma, zenzem ikram edilir. Seccade, koku, tesbih, yüzük vb. hediyeler verilir. Daha sonra hacılığı için bir hayır yaparlar. (KK27, KK32, KK33, KK43)

3.3.5.5. Mevsimlik Törenler

3.3.5.5.1. Hıdırellez

Baharın gelişinin kutlanması hıdırellez şenliklerinin yapılmasıdır. Hayvancılık ve tarımın yapıldığı mahallede doğanın canlanmasını simgeler. Bereket ve şükür için hayır yapılır. Mahalleli bir araya gelir ve hayır yapılır. Kur'an okunur, dualar edilir. Daha sonra yenilir içilir, gençler eğlenir, çocuklar salıncak kurarlar, top oynarlar. (KK8, KK16, KK27, KK30).

Hıdırellezde dilekler dilenir, bir kâğıda yazılır ve gül dalının altına gömülür. Hızır'ın şifa, sağlık, bereket, uğurundan istenilir. Genç kızlar taze soğan yaprakları aynı boy keserler. Birisi "**bahtım**" birisi "**cahtım**"dır. Ertesi gün hangisi büyürse ona göre yorum yapılır. Baht iyi, caht kötü yorumlanır. (KK1) Hıdırellez günü sabah ezanından sonra bir kaşık ve kapla ormana gidilir. Ormanda "**kuzukulağı**" denen bitkinin üzerindeki çiğ taneleri toplanılır. Eve gelince onunla yoğurt mayalanır. Yoğurt berekli, şifalı olur. (KK1, KK2)

Hıdırellez günü gelmeden köy muhtarı köylüleri toplayıp Çakıllı denen yerde temizlik yaparlar. Burası dere kenarıdır ve köylü yıllar evvel para ile burayı satın almıştır. Hatta bu yer başında kavgalar bile olmuştur. (KK2, KK32, KK33, KK34) İnsanlar hıdırellez zamanı burada temizlik yaparlar. Dikenleri, çöpleri temizleyip geniş bir alanı yapılacak olan hayır için hazır hale getirirler. Her sene köy hayırı adı altında yapılan bu uygulama dua, yeme içme ve eğlence şeklinde gerçekleşir. Herkesten koyun, kuzu, bulgur, keşkeklik, nohut vb. yemeklikler toplanır. Kadınlar imece usulü yemekleri hazır ederler. Erkekler camiden kilimleri getirip sererler. Köy halkı, köyden dışa göç edenler, etraf köyler buraya gelirler. Hocalar mevlüt okur, dualar ederler. Yenilir içilir ardından salıncaklar kurulur, oyunlar oynanır, sohbetler edilir. (KK1, KK2, KK3, KK13, KK34, KK41)

Çakıllı, iki üç tane çeşmenin bulunduğu yeşil bir alandır. Hıdırellez hayrı olarak değil de Çakıllı hayrı olarak bilinmektedir. Köylü için bereket duası niteliği taşır. Bereket ve şükür için herkes gönlünden geçeni verir. Köyden ilçeye göç etmiş olan Ali AŞKIN bu geleneğin yıllarca devam etmesinde öncülük etmiştir. Bir gün evvel temizliğe gelenlere ekmek ve tahin helvası getirir. Ertesi gün ne eksik varsa kendisi ya da bulduğu hayırseverler onları getirirler. Fakat zamanla bu adet de terk edilmiştir. Çakıllı meraklısı için piknik sahası haline gelmiştir. Mahalle halkı günümüzde orayı harman yeri, kurban kesme yeri olarak değerlendirmektedir. (KK34, KK41)

3.3.5.5.2. Köy Hayrı Törenleri

Köy hayırları hıdırellezde ya da yağmur dualarında yapılır. Herkesten yiyecek ve para toplanılır. Yapılan duaların, okunan Kur'anların ardından yenilir, içilir. Bu hayırlara civar mahalleler de davet edilir. Yemekler düğün yemekleri gibidir. Mahalleliden küçükbaş hayvan verenler olur ve bu yemekler için kesilirler. Birlik, beraberlik ve bereket, şükür için bu hayırlar her sene yapılmaktadır. (KK34, KK36, KK41, KK43, KK44)

3.4. Mahalli Giysiler

3.4.1. Kadın Giysileri

Pavruzlu Yazma

Atkı/Üslük

Göynek (İç Gömleği)

Don/Şalvar

Peşkir

Kuşak

Üç Etek

Hırka

Terlik /Ferace

Hoşurmalı Çorap

Çarık

Kadınlar boydan uzun gömlek, altına da paçaları lastikli don ya da şalvar giyerler. Gömlekler düz dokuma kumaştansa üzerine süslü işlemler yapılır ve yakaları göğse kadar açıktır. Düğme ya da iğne ile kapatılır. Yakası ve kolları oyalıdır. Altta don olur ve üzerine üç etek giyilir. Üç eteğin belden aşağısı üç ayrı dilim şeklindedir. Kutnu, telli, altıparmak, atlas, dokuma vb. kumaşlardan dikilir. Kenarları, kolları oyalıdır. Belden aşağıya ön tarafa peşkir, arkalarına kuşak giyilir. Peşkirin bağı iki üç metre olabilmektedir. Bele dolanır ve arkaya bağlanır. Püskülleri ve püsküllerdeki mavi boncuklar sarkıtılır. Püskülleri ve peşkirin kendisi renkli yün iplerden dokunur. (KK2, KK6, KK7, KK8, KK16, KK23, KK24)

Genç kızlar üstlerine hırka giyerler. Bu hırkalar da renkli kumaşlardan yapılır iç astarları da ayırdır. Kızlar başlarına allı ve yeşilli boncuk ve pullarla oyalanmış yazma bağlar. Alın bezleri de bu yazmanın üstüne bağlanır. Yaşlı kadınlar atkı, üslük denen daha kalın bezle başlarını kapatırlar. Siyah alın bezi ile de alınlarını sıkırlar.

Çoraplar sümenden yani yünden beyaz kalın çoraptır. Bu çoraplara “hoşurmalı” denir ve tek şişle örülür. Ayakkabı olarak çarık giyilir. (KK1, KK2, KK6, KK7, KK8, KK16, KK23, KK24)

3.4.2. Erkek Giysileri

Fes

Gömlek

Şayak Yelek

Şayak Pantolon

Bel Kuşağı

Yün Çorap

Çarık

Kese

Erkekler başlarına örme fes giyerler, etrafında beyaz yünden örme örgüyü dolarlar. Gömlekler “çapın” denilen kumaştan yakasız diktirilir. Erkek çocukları ise bunun uzununu giyer alta başka bir şey giymezler. Şayak pantolon koyunların yününün eğrilip Yağlılar veya Avşar köyünde dokutarak diktirilen pantolondur. Oldukça dardır ve paça kısmının dış kenarları diz altına kadar yarık ve düğmelidir. Üstte yine bu pantolon kumaşından yelek olur. Genellikle koyu renktir, küçük fakat fazla cepleri vardır. Belde yine beyaz yün kumaş vardır. Çoraplarda yünden tek şiş ya da beş şişle örülmüştür. Aynalı, zikzaklı örneklidir. Ayakta çarık olur. Beldeki kuşağa kumaştan dikilmiş, ağzı iple bezmeli, süslü keseler konulur. Bunun içerisinde para ya da saat olur. (KK1, KK2, KK27, KK30, KK31, KK43)

Günümüzde kıyafetler bu kadar detaylı ve süslü değildir. Kadınlar şalvar, zıbın, yazma, yelek giyerler. Düğünde, cemiyette üstlerine ferace giyerler. Erkekler normal pantolon, gömlek, yelek giyerler. Fakat babadan kalma şayak pantolon, ceket varsa illaki kışın bir iki kez giyerler. Çünkü bunların güve yapmaması için bakılması gerekir. Düğünlerde yöresel kıyafet giyilmesi zamanla bırakılan bir gelenektir. (KK1, KK4, KK17, KK39, KK40)

3.5. Oyunlar

Çocuk oyunları, yetişkin oyunları ve halk oyunları mahallede derlediğimiz oyunlardır.

3.5.1. Çocuk Oyunları

Dön Dön Oyunu: Horozların kuyluk tüylerinden iki tane alınır. Ucu sivriltilen çomak sivriltilen yerden yarılr. Tüyler yarılan yere kısıtırılır ve havaya atılır. Diklemeye yere kakılır. Kim daha uzağa atarsa o kazanır. (KK1)

Çelik Çomak Oyunu: Dışarıda bahçede, açık alanda oynayan bir oyundur. İlk olarak çukur kazılır. İki tarafı sivriltilmiş yirmi santim çomak bu çukurun ağzına konulur. Bir metre kadar başka bir çomak ile çukurun etrafındaki çizgiyi aşmamak üzere çukurdaki çomak fırlatılır. Fırlatılan havada kapılırsa, kapan ebe olur. Kapan olmazsa yere düşen çelik çomağı çukura konan sopaya vuran yine ebe olur. Vurulmazsa uzun sopa ile çelik çomağı yerde çarparak gidebildiği yere kadar üç vuruşta götürmeğe çalışılır. Oradan çukura kadar adımlar sayılır. Böyle devam eden bir oyundur. (KK27, KK28, KK33, KK34, KK36)

Üçürdüm Oyunu: Toprağa ya da kâğıda bir kare çizilir. Karenin her köşesinden çaprazına doğru çizgiler çizilir. İki kişi ile oynanır bu iki kişininde üçer tane taşı olur. Karenin toplamda dokuz köşesi olur ve oyuncular sıra ile bu taşları o köşlere koyarlar. Rakibin taşlarını aynı sıraya dizmesi engellenmeye çalışılır. Kim soldan sağa, aşağıdan yukarıya, çapraz olarak üç taşı da aynı sıraya dizerse o oyunu kazanır. En çok sayıyı yapan oyunu kazanır. (KK1, KK25)

Mendil Kapmaca Oyunu: En az yedi-on kişi olarak oynanır. Oyuncular daire şeklinde yerde çömelirler. Ebe olan elinde bir mendil ile dairenin etrafında sekerek dolaşır ve şöyle der:

Al satarım bal satarım
Ustam ölmüş ben satarım
Ustamın kökü sarıdır
Satsam on beş liradır
Zambak zumbak
Dön arkana iyi bak

Bunu söyledikten sonra halka olan arkadaşlarından birinin arkasına bu mendili koyar. Herkes arkasına bakar mendil arkasında olan koyanı kovalar.

Yakaladıktan sonra kendisi ebe olur oyun bu şekilde devam eder. (KK1, KK3, KK4, KK17)

Beştaş Oyunu: En az iki kişi ile oynanır. Beş taş alınır ve ilk oyuncu elindeki taşları yere atarak oyuna başlar. Taşın tekini alır, aldığı taşı havaya fırlatır aynı eli ile yerden bir tane alır ve fırlattığı taşı da düşürmeden yakalar. Yerdeki taşlar bitene kadar bu işlem yapılır. İkinci turda yere taşlar atılır. Biri alınıp yine havaya fırlatılır ve yerdekiler ikişer ikişer alınır. Üçüncü turda üçü aynı anda biri tek alınır. Dördüncü turda havaya fırlatılan düşmeden yerdeki dört taş birlikte alınmaya çalışılır. Beşinci turda taşlar diğer elin içerisinden geçirilir. En son tüm taşlar havaya fırlatılır ve elin tersinde tutulmaya çalışılır. En çok taş tutan oyunu kazanır. (KK1, KK3, KK4)

Körebe Oyunu: Tekerleme ile bir ebe belirlenir. Ebenin gözleri mendil ile bağlanır. Ebe olan diğer arkadaşlarını yakalamaya çalışır. Etrafindakiler ebeye “körebe sesime gel” diyerek ebenin etrafında dolaşır. Ebenin yakaladığı oyuncu ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder. (KK4)

Sek Sek Oyunu: Genellikle kızların oynadığı bir oyundur. Sayışma ile ilk başlayacak olan kişi belirlenir. Toprağa üç, beş, yedi vb. kare çizilir. Birinci kareden başlanarak tüm kareler bitirilene kadar oynanır. Düz bir taş ilk karaya atılır. Onun üstünden atlanarak diğer kareler sekilerek gidilir. Son kareden geri dönülür ve ilk karedeki taş ayakla sürtülerek bir ayak havadaki ve bu ayak yere değince oyun diğer oyuncuya geçer ya da çizgilere basılırsa oyun diğer oyuncuya geçer. (KK1, KK3)

İp Atlama Oyunu: Uzun bir ip, kalın urgan iki kişi tarafından tutulur. Oyuncular iki kişinin salladığı ipin altından girip ip geldikçe üzerinden atlar. Ayaklarını ipe dolaştırmaya çalışırlar. Yanan kişi dışarı çıkar ipi tutar. Bu şekilde oyun devam eder. (KK13, KK14)

Yedi Kiremit Oyunu: Adımlama yöntemi ile ilk kim oyuncu seçecek bu belirlenir. Sıra ile her grup başkanı bir oyuncu seçer. İki grup olur. Kiremitlerden birinin içine tükürülür ve ıslak mı kuru mu diye sorulur. Kiremit havaya fırlatılır yere düşen yüzünü hangi takım bilirse onlar ilk başlar. Yedi tane kiremit üst üste dizilir. Başlayan grup kiremitlere yedi adım uzakta çizilen çizgiden top atar ve yıkmaya çalışırlar. Yıkılınca etrafa kaçışmaya başlanılır. İkinci grup birinci grubu kiremitleri tekrar dizmeden topla vurmaya çalışırlar. Her oyuncu dikmeden vurulursa oyun ikinci gruba geçer. (KK1, KK3, KK36, KK39)

Saklambaş Oyunu: Ebe oyuncular arasından sayışma ile belirlenir. Ebe duvara ağaca yüzünü dönerek belli bir sayıya kadar sayar. Bu arada oyuncular sağa sola saklanır. Ebe saklananları bulmak için saymayı bitirince “önüm, arkam, sağım solum söbe, saklanmayan ebe” der ve aramaya başlar. Arayıp bulduklarını saydığı yere gelip sobeler. Herkes ebeden evvel buraya gelip sobelemeye çalışır. Kimseyi bulamazsa “topal tilki” diye çağırır, herkes saklandığı yerden çıkar. Ebe tekrar ebe olur. (KK7, KK16, KK36)

Urgan Çekme Oyunu: İki grup olunur. Urgan, halat ne varsa tam ortasına mendil bağlanır ve altına bir çizgi çekilir. Halat iki ucundan gruplarca tutulur ve çekilir. Mendil çizgiden hangi tarafa geçerse o grup galip gelmiş olur. (KK32, KK33)

Yoğurtta Para Bulma Oyunu: Bu oyun genellikle okullarda oynanır. Sinilere yoğut konulur. İçerisine bozuk para konulur. Çocukların elleri arkadan bağlanır ve yoğurtta para bulmak için yoğurdu yemeğe başlarlar. İlk bulan, ikinci bulan ve üçüncü bulan ödül kazanır. Ödüller de büyükten küçüğe olur. (KK43, KK44)

Çuval Yarışı Oyunu: Okullarda bayramlarda oynanan bir oyundur. Oyuncular belli bir noktadan, başka bir noktaya çuval içerisinde zıplayarak gidip geri gelirler. İlk gidip gelen oyunu kazanır. (KK41, KK42, KK43, KK44)

Ağızda Yumurta Taşıma Oyunu: Bu oyunda bayramlarda okullarda yapılan yarışlarda oynanır. Haşlanmış yumurta tahta kaşıkla ağızda tutulur ve belli bir yerden başka bir yere götürülür. İlk geriye gelen yarışı göğüsler. (KK43, KK44, KK45)

İğneyi İpe Geçirme Oyunu: Bu da bir yarışmadır. Yarışmacılar aynı hizada durup sağ ele ipi alırlar, sol ele iğneği alırlar ve koşarak ipi iğneye geçirmeye çalışırlar. İlk kim yaparsa oyunu kazanır. (KK1, KK25)

Dana Dana Oyunu: Bu oyunu üç, beş kişi oynar. Ağaçların göğsünde bulunan uğurdan top yapılır. Bu ağacın reçinesidir. Yerde bir çukur kazılır ve bir sopa yardımı ile bu top çukura sokulmaya çalışılır. (KK1, KK25)

3.5.2. Yetişkin Oyunları

Cungurcak Oyunu: Kurban Bayramına on, on beş gün kala çama gidilir. Çam ağaçlarından on beş metre uzunluğunda düzgünlerinden birisi kesilir. Öküz arabası ile cungurcağın kurulacağı yere getirilir. Ağacın kabuğu soyulur. Kalın yerine burgu ile delinen yere tutulacak bir mozak takılır. İnce yerinde ise tutulacak

bir budak sapı bırakılır. Orta yere iki üç metre yüksekliğinde düzgün yuvarlak ağaç dikilir. Üzerine bir araba düleği takılır. Takılan düleğe bir çatal ağaç konulur. Üzerine getirilip soyulan ağaç konulur. İki ucuna birer insan binerek biri yukarı yükselirken diğeri aşağıya iner. Döne döne bu şekilde oynanır. Fakat 1980 yılında da bir çocuk düşüp yaralanmıştır. Ondan sonra ara verilmiş, sonra birkaç kez daha yapılmış ve zamanla terk edilmiştir. Günümüzde yapılmamaktadır. (KK36, KK37, KK38, KK43)

Deve Oynatma Oyunu: Bu oyun mahalledeki gençler tarafından oynanır. Kurban Bayramı süresince yatsı namazından sonra geceleyin deve oynatılır. İnsanlar kovalanır ve yakalanandan deveye ot, saman, yem istenir. Onlarda bu sözü verip kurtulurlar. (KK36)

Kurban Bayramına yakın gençler dere kenarına gidip çınar ağaçlarından budaklar keserler. Çok ağır olmaması için ana ağaçlarını kavaktan yaparlar. Deve iskeletini bu ağaçlardan yaparlar. Daha asonra üzerine kıl çullardan örtü dikilip örtülür. Boş kısmı için kalın bir sopaya kuru hayvan kafası asılır. Kulakları sazdan olur. Sopenın alt tarafına da keçi derisi giydirilir. İki-üç kişi çulun altına girer. Birisi arka bacakları, birisi gövdesi, birisi de önde başı için olan sopayı tutar. Sopayı sağa sola sallayarak devenin başını oynatır. Devenin arka tarafındaki kişi de on-onbeş tane çanı devamlı sallar gürültü çıkartır. Dışarıdakiler asla bu kişileri göremezler. Bayram süresi boyunca gece bu deve oynatılır. Mahallenin içerisinden geçen arabalardan harçlık alınır. Geçenler de mutlaka verirler. Çünkü bir gelenektir ve devam ettirilmesi gereken bir gelenektir. Meydanda mahalle sakinleri de sağa sola kovalanır ve yakalanmaya çalışılır. Devenin yakaladıkları deveye ot, saman teklif ederler ve devenin elinden kurtulurlar. Yoksa deve onlara ceza verir. Deve oynaya oynaya yorulur ya da deveye nazar değdi diye deve yıkılır. Yıkılan devenin içerisine yani çulların altına çocuklar sokulur. Dualar edilip devenin kalkması istenir. (KK35, KK36, KK39, KK43) Deve kalksın diye deve sahibince bayılan devenin başında okunan dua şu şekildedir:

Gölcük'ün arıcısı,

Sofular'ın aksata iş yapışı,

Kiraz'ın Müslümanlıktan haberinin olmayışı,

Ören'in veled-i zina yapışı,

Akçal'ın usul usul laf edişi,

Kınıklı Topal Hüseyin'in altı ayda saban yapıp ben marangoz çıkacağım deyişi,

İvrindi'nin Kaza olacağım deyip Nahiye kalışı,
Ayaklı'nın ayazı,
Korucu'nun beyazı,
Çarkacı'nın çardağı,
Kayapa'nın bardağı,
Odmanların otçusu,
Topuzların bokcusu,
Avşar'ın vekalet alışı,
Küpeli'lerin biz kızlarımızı Balıkesir'e verip hanım yapacağız deyişi,
Karamanların çalıp-çarpıp olmayışı,
Çukurların acından kırıla kalışı,
Bahçederesi'nin kelem satışı,
Köyveri'nin cilve yapışı
Kuyualan'da Selamün Aleyküm deyince daha Mehmet Ağanın odası deyişi,
Meryemderesi'nin kartal suyundan rütbe alışı,
Kutludüğün'ün fukara halde bulunuşu,
Çavlu'nun komşu komşu gezişi,
Karapınarlı Maksat'ın orda bulunuşu,
Ören'in koca çınarın altında serilişi,
Erdelli Koca Süleyman'ın divan duruşu,
Yarenli Yakup Hoca'nın fetva verişi
Devenin önüne koydum samanı, gitmez gözünün dumanı, yetiş Yaren
Mahallesi'nin imamı. Haydi devem, haydi devem, haydi devem...

Yere yıkılan deveyi kaldırmak için, deve sahibinin okduğu dua budur.
(KK27, KK32, KK33, KK34, KK36, KK38, KK39, KK43, KK44)

Halk Oyunları: Bu başlık altındaki oyunlar düğünlerde, cemiyetlerde, gençlerin, köselerin oynadığı oyunlardır. Davul, düdük eşliğinde oynanır. (KK36, KK38)

- Harmandalı Zeybeği
- Edremit Zeybeği
- Koca Oyun (Ağır Hava)
- İnce Mehmet Zeybeği
- Muğla Zeybeği

- Aydın Zeybeği
- Bergama Horası (Halay)
- Ankara Marşı Halayı
- Eskişehir Halayı
- Sepetçioğlu Çiftetellisi
- Bahriye Çiftetellisi

3.6. Halk İnanışları ve Uygulamaları

Halk bilim (folklor) halkın gelenek ve göreneklerini, kültürlerini, halk edebiyatı ürünlerini, müziklerini, oyunlarını, inançlarını inceleyen bilim dalıdır. İnançlar bir toplumun aidiyet duygusu ve birlikteliği için önemli bir kuramdır.

“İnanç, sözlük anlamı ile kişice ya da toplumca, bir düşüncenin bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi demektir (Boratav, 2000: 7).

İnançlar, insanın var olması ile birlikte ortaya çıkar. İnsanoğlu kendisini bir yere ya da bir şeye ait hissetmek için mantıklı veya mantıkdışı olmasını önemsemeden bazı şeylere ve uygulamalara hep inanmıştır. Atalarının onlara miras bıraktığı her şey gibi inançlar da geçmişten günümüze pratik uygulamalarla süregelmiştir.

3.6.1. Nazar

Mavi boncuk bebelere, çocuklara yeni ekilen yeşillığe nazar degeceğine düşünülen kişilere ve eşyalara asılır. Eskiden saç uzun olan kızlar nazar değmesin diye örgülerine mavi boncuk bağlarlarmış. (KK1, KK2, KK3, KK7, KK8, KK9, KK16, KK24)

Ölmüş olan yılanın kafası çörek otu ile birlikte kişinin elbisesine çatal iğne ile takılır. Bu da nazarı önleyen bir inanıştır. Çetlemik ağacının nazarı önlediğine inanılır. Ağaçtan dallar kesilir, bunlara bıçak ile şekil verilir. Bu şekil tırtıklı üçgendir ve ağaca benzetilir. Kişi bunu üzerinde yine mavi boncuk ve çörek otu ile beraber taşır. (KK1, KK2, KK9, KK17, KK24)

Damlara, hayvanlara nazar değmesin diye yine çetlemik dalları damın tavanına sokulur. Mavi boncuklar asılır. Ölmüş olan kaplumbağanın kabuğu damın, evin, tarlanın avlusuna asılır ve nazarı önlediğine inanılır. (KK1, KK2, KK16, KK27)

Çocuğa nazar değmesin diye atleti ters giydirilir. Eve misafir gelirse, misafir çıkıp kendi evine varmadan çocuk onun oturduğu yerde üç defa yuvarlanır. Ya da kadın evine sormadan bıçakla oturduğu yerdeki izi kesilir. Nazar değdiğini anladığımızda yedi evden kül, kapının altından kıymık, süpürgeден bir parça, zeytinyağı, buğday unu, avludaki sövenden bir kıymık ve mavi çaput toplanır. Bunlar alınırken ev sahiplerine haber verilmez. Tüm malzemeler mavi çaputun içine konulur, çaput yedi yerinden delinir. Tütsü yapılır nazar değdiği düşünülen kişinin evinde yakılır. Tütsünün buğusunda nazar değen kişi oturur. (KK1, KK2, KK4, KK25, KK43)

Nazarda bir başka yöntem yine yedi evden kül toplanır ve nazar değen kişi bu külleri sulandırıp o sudan içer. Küller kişinin eline, yüzüne sürülür. Nazar değen kişiye kurşun dökülür. Kişi oturur üzerine bir yazma örtülür. Kurşun ateşte eritilip oturanın kafasının üzerinde tutulan suya atılır. Nazar çıkmış olur. (KK5, KK10)

Eğer çocuğa nazar değerse çocuk kucaklanır. Bir avuç tuz ateşe atılır ve çocuk o ateşte döndürülür. Bu işlem üç kez yapılır. (KK1) Muska yazdırılır, kişi bunu üzerinde taşır. Nazarım değmesin diye üzerinden bir çaput ya da düğme nazarın değeceği düşünülen kişiye verilir. Nazar değmesin diye demire bakılır. (KK1, KK2, KK13, KK19, KK23, KK24)

Hayvanlara da nazar değer. Yeni doğum yapan hayvanın memeleri sütlü olur. Bu yüzden inekler doğum yapınca kuyruklarına kırmızı çaput bağlanır. Bunu görenin nazar aklına geleceği için hayvana nazar değmez. Yine yeni doğum yapan ineğin boynuzları arasına at nalı, mavi boncuk ve kırmızı çaput bağlamak da nazarı önlemek için kullanılan bir yöntemdir. (KK1, KK17, KK27, KK39)

3.6.2. Yağmur Duası

Yağmurun yağmadığı ve kuraklığın başladığı dönemlerde o yörede bulunan insanlar toplu olarak yağmur yağdırmak için tören düzenler. Bu törene yağmur duasına çıkmak denir. (KK1, KK2, KK43) Bölge halkı ve etraftan davet edilen insanlar bir araya gelirler ve belli bir yerde Kur'an okuyup dua ederler. Köy halkından toplanan yiyecek içeceklerle yemekler yapılır ve yenilir. (KK33, KK34)

Yağmur duasına günahsız olarak kabul edilen çocuklar katılır ve dua ederlerse, onların ağzında çıkan her şeyin kabul olacağı anlamına vardır. Mahallenin karşı tarafında beş yüz metre uzaklıkta Dede Yatırı varmış. Fakat arazi azlığından, tarlaları büyüteceğiz derken şimdi o yatır kaybolmuş tarlaların içinde kalmıştır.

Yağmur yağmadığı zaman Dede Yatırı'nın olduğu yerde yağmur yağması için dualar yapılırmış. Yatırın alt tarafında Dede Suyu'nun olduğu yerde yemekler pişirilir dualar yapılırmış. Köyün yaşlılarından Veli Ebe (Hatice) köydeki sabi olan çocukları alır ve Dede Yatırı'nın etrafında âmin söyleterek dua edermiş. Yağmur duasına çıkmadan bir gün evvel Veli Ebe, Dede Suyu denen yere gider, oradaki çeşmenin aharına at kafası koyarmış. Eğer at kafası bulamazsa illaki atın bir kemiği bulunur oraya ıslanmış. Ertesi gün çocuklarla birlikte gidilir, at kafası sudan çıkartılır, oradaki koca taşın etrafında dualar edilir yenilir içilirmiş. (KK1, KK2, KK9, KK20, KK27, KK29, KK43) Yapılan dua sonrası genellikle yağmur yağar, yaşlılar çocuklara şunu şöyletirmiş:

Arabada çamur

Teknene hamur

Ver Allah'ım

Sicim gibi yağmur

Dede Suları'nda bulunan ağaçlarda pek kesilmezmiş. Mahallenin genelinde meşe ağacı varken orada su kenarında bol bol çınar ağaçları vardır. Eskiden birisi oradan öküzleri için boyunduruk kesmiş, kestiğinin gecesı ahırda öküzünün birisi ölmüştür. Daha sonraki yıllarda çınar ağaçlarından bir tanesi kendiliğinden yıkılmış, muhtar da komşu köyden birine satmıştır. Odun motoruyla ağacı kesen kişi ayağını keser. Hala o çınar ağaçları durur fakat kimse ellemez. Ağaçların dalları kendiliğinden kopsa dahi kimse almaz. Hatta o tarafa yağmur duası dışında pek gidilmezmiş. İnsanlar perşembe geceleri oradan davul, dükük sesleri gibi gürültü duyarlarmış. Korktukları için belli bir zaman sadece yağmur duası için gitmişler daha sonraları bu adet de bırakılmış. Yağmur duası köy imamı ve etraf köyden çağırılan hoca ve misafirlerin yaptıkları dualar ile devam etmiştir. Önde yine çocuklar olur, arkada büyükler bir el havada bir el aşağıda olarak dualar edilir. Ardından yemekler yenir. (KK27, KK28, KK34, KK36, KK43, KK44)

3.6.3. Çocuklarla İlgili İnanışlar

Yürüme ve gelişme konusunda yaşlılarına oranla oldukça geride olan çocuklar için “aydaş aşı” yapılır. Üç yol çatına bir kazan konulur ve çocuk içine oturtulur. Altı sanki yanıyor gibi odun atılır ve gelen geçen ne yapıyorsun diye sorunca aydaş aşı yapıyorum denilir. Geçenler de o zaman kazanın altına odun

atarlar. Bu uygulamadan kısa zaman sonra çocuk yaşitlarına yakın gelişim gösterir. (KK5, KK10)

Yürüyemeyen çocuk cuma günü Camiye getirilir ve iki ayağı arasına ip bağlanır. Cuma namazından ilk çıkan kişiye dua okutulup ip kestirilir. Çocuk bir müddet sonra yürümeye başlar. (KK1, KK4)

Doğan çocukları sürekli ölen aileler çocuğa ad verme konusunda sıkıntıya düşerler. Kova bağlama denen yöntem başvurulur ve bu işin ehli olana gidilir. Bu kişiye çocuk için üç isim verilir. O da kındıra denen bir kamış cinsi olan otun dallarına bu üç ismi verir aynı boyda keser. Birkaç gün sonra iki dal kurdur ve bir dal filiz verir. Filizlenen dala verilen isim çocuğa verilir. Bu kova bağlama Gedikli'nin oğlu Yaşar'a yapılmıştır. Önceki doğan çocukları ölünce Umman Yenge'ye gitmişler oda kova bağlama yapmıştır. (KK1)

Erkek çocuklarının cinsel organı küçükken şişermiş. Bunun için "gül kesme" işlemi yapılır. Sabah ezanından sonra çocuk soyulur. Çırılçıplak kalan çocuk dalıyla birlikte boydan boya kesilen gülün ortasından yürütülür. Bunu ocakta yetişen duasını bilen yapar. Ben oğlum İdris'e yaptırdım. Küçük Fındık Köyü'nde yapan var dediler. Akşamdan gittik yanımızda yiyecekte aldık nolur olmaz. Sağolsun adam bizi evinde misafir etti yedik içtik. Sabah ezandan sonra namaz kıldı ve çocuğa kül kesmeyi yaptı. Ama çocuk iyileşmedi nazardan olmamış. Bizimkisi fısıtkmış en son amileyet ettirdikte öyle iyileşti. (KK15)

3.6.4. Yetişkinlerle İlgili İnanışlar

Kişinin vücudunda aniden ortaya çıkan kırmızı küçük kabarcıklar için "bezeme" işlemi yapılır. Bunun için kişi çırılçıplak soyulur. Pazardan alınan boyalar sulandırılır ve bu kabarcıklara İhlas suresi okunup sürülür. (KK10, KK17, KK39)

İnsana nazar değmesi ya da uğrama olması sonucunda ağzı dualı ve el almış bir kimseye gidip "sıvanır" mental bir yöntemdir fakat kişiye bir rahatlama sağlar. Üç kez yapılırsa işe yarar. Bu işlemi yapan kişi işlem için bir alet kullanmak zorundadır ve genelde ayakkabı bu iş için kullanılır. Sıvanmak için gelen kişi sıvayana yönünü dönerek yatar. Besmele çekmeden göğüs, kol ve sırt bölgesini ilk serde 61-61-61 defa sırtını döner yine 61-61-61 defa ve tekrar yüzünü döner 41-41-41 defa ayakkabı ile sıvazlar. Üç defa da tüm vücudu baştan ayağa sıvazlar. En son ayakkabı baş, göğüs ve ayağa vurulur. (KK1, KK4, KK23, KK30)

Evlenme çağına gelen kızlar rüyalarında evleneceği adamın doğru insan olup olmadığını anlamak için dua okuyup rüyaya yatarlar. Eğer rüyada yeşil görünürse hayırlıdır, muradına kavuşacaktır. Kırmızı görürse o iş hayırsızdır denilir. (KK36, KK43)

3.6.5. Muska İnancı

Muska iyi niyetle ya da kötü niyetle olmak üzere iki şekilde yazılmaktadır. Kâğıda yazılan dua çaputlarla sarılır ve üçgen bir şekle getirilir. İyi niyetle yapılanları kişi ya üzerinde taşır ya da evinde saklar. Fakat kötü niyetle yapılan muskalar kişiden habersiz yapılır. Kişiye kötülük etmek için yapılan muska ya suya atılır çürütülür ki o kişide zamanla hastalanıp ölsün, ya da habersiz olarak o kişinin evine konulur ki; kişi muskanın ağırlığından darlansın, ailesi ile kötü olsun yuvası yıkılsın. (KK4, KK23, KK30)

İyi niyetle yazılan muskalar genellikle nazar içindir. Hocaya gidilir ve nazar ayetleri yazdırılır. Bu muska kişinin üzerinde taşınır. Baş ağrıyan da muska yazdırır ve kafasına bu muskayı takar zamanla ağrısı geçer. Hatta takmadığı gün ağrı çeker. (KK9, KK27, KK37)

Çocuğu olmayan çiftler de muska yazdırırlar. Çocuk ya da yetişkin kişi bir şeyden korkarsa, uğrama olursa onlara da muska yazdırıp takılır. (KK19, KK20, KK24)

Kötü niyetle yaptırılan muskalar genellikle kız kaçırmak için kullanılır. Şekere ya da suya muska yazılır. Kıza bunlar yedirilir ya da içirilirse kız kendine bağlanır. (KK14, KK20)

Bir aileye yapılmış olan kötü muska o ailenin evine, bahçesine bir yere konulur. Muska orada durduğu sürece aile huzursuz olur. (KK30)

Eskiden yeni geline onu alamayan birisi sabunu okutmuş. Kör bir kuyuya atmış. Sabun orada eridikçe kadında günden güne erimiş ve erken yaşta vefat etmiş. (KK1)

Fesat, kıskanç olan ya da herhangi bir sebeple birine düşmanlık besleyen kişi, kişinin direkt kendisine değil bazende malına mülküne zarar vermek isteyebilir. Yine bu sebeple yaptırdığı muskayı ya hayvanlarının damına ya da yemlerine koyar. Bazen de evi, tarlası, arabası için bunu yapar. Tüm bunlardan korunmak için sürekli nazar duaları okumalı ve her yer kolaçan edilmelidir. Muska artık kullanılmak

istenmezse yakılıp külleri gömülür. Ya da akarsuya bırakılır. (KK1, KK7, KK8, K24, KK43)

3.6.6. Hayvanlarla İlgili İnanışlar

Geceleyin horoz öterse hava değişecek denilir. (KK1) Baykuşun konup yüksek sesle ötmesi ölüm haberine yorumlanır. (KK5) Köpek uluması iyi değildir. Toprağın üstüne solucan çıkarsa yağmur yağacak demektir. Kara koyun kuşu gece çok öterse hava değişecek demektir. (KK2) Koyunlar akşamüstü sayaya girmek istemez yayılmak isterse yine hava durumunun değişeceği inancı olur. (KK27) At sürekli olarak huzursuz bir şekilde kişnerse sahibinin başına kötü bir olay gelecek demektir. (KK16) Tavşan ve tilki kuyruğu ev ya da arabaya asılırsa nazarı önler. (KK1)

3.6.7. Günler İle İlgili İnanışlar

Salı günü yola çıkılmaz uğursuzluk getirir. (KK9) Cuma akşamı da denen Perşembe günü hayırlı kabul edilir. Orağa başlanılacaksa bugün başlanılır. İki demette olsa o gün başlanır. (KK1, KK43) Cumartesi banyo yaptırılan çocuk çabuk büyür. (KK1) Perşembe gecesi ölümler evlerini ziyaret eder inancı vardır. (KK4, KK5, KK12, KK23) Cuma günü banyo yapıp beyaz giyinmek hayırlıdır. (KK43)

3.6.8. Rüyalarla İlgili İnanışlar

Rüyayı anlatmak iyi değildir git suya anlat derler. (KK1) Rüyalarda tersine çıkar çok ağladıysan güleceksin denir. Rüyada ölen birini görürsen hayır yap senden bir şeyler bekliyor denilir. (KK3, KK17) Rüyada ayakkabı görmek mezar anlamı taşır. (KK23) Rüyada yılan görmek düşman demektir. Sokarsa zarar verecek, sokmasa zararsız düşmandır. (KK1, KK3, KK4) Rüyada üzüm görmek gözyaşı demektir. (KK16) Rüyada kendini veya başkasını ölmüş görmek görülen kişinin ömrünün uzadığı inancını taşır. (KK1, KK17)

3.6.9. Diğer İnanışlar

Elbise kişinin üzerinde dikiliyorsa aklıda dikilmesin diye ağzına bir şey konulur. Baş ağrıyan kişi üç gün camiyi süpürsün denir. (KK1) Çaltı kozağı, pıynar tohumu, dağ eriği çok fazla olursa o sene kış çok olacak ve sert geçecek demektir. (KK43)

Bebekleri hıçkırık tutarsa büyüten tuttu denir. Hıçkırığın çocuğun büyümesinde etkisi vardır inancını taşır. (KK1) Hıçkırık tutan kişi korkutulur yumurta mı çaldın denir. (KK5) Çorbaya ekmek doğrarken büyük parça düşerse eve aç biri gelecek denir. Hamur yoğrulurken dışarıya kayarsa eve misafir gelecek demektir. (KK2, KK24)

Adetli kadın yeni doğan çocuğa bakmaz, yoksa çocuğun yüzüne çillik düşer. Adetli kadın peynir, tursu kovası açmaz yoksa bozulurlar. Adetli kadın hamur yoğurmaz, ekmekler güzel olmaz. Fakat o gün yapmak zorundaysa ve de kimse yoksa üç eve varır. O üç evden hiç kimse yardıma gelmezse ancak o vakit kendisi hamuru yoğurur. (KK1, KK4, KK10, KK11)

Hamile kadın aşerip ağaçtan meyve koparırsa o ağaç kurur. Bir başkasının kopartıp vermesi gerekir. (KK2)

Süt pişirirken kesilirse ve sürekli böyle olursa ya mezarlıktan altına odun getir ya da altında yemiş odunu yak denir. Hamur yoğrulurken gelen olursa hamura su koyup öyle gider yoksa hamur iyi olmaz. (KK2, KK27, KK43)

Kesilen kurbanın kellesi kimseye verilmez ya da atılmaz. Sırat köprüsünden kişiyi kurban ettiği hayvan geçireceği inancı vardır ve kellesiz olmasın denir. (KK2)

Uzun yola çıkan kişinin ardından temizlik yapılmaz. (KK3) Süt pişerken kesilirse altında beygir boku yak denilir. Çünkü nazar vardır ve nazar öyle çıkar. (KK43) Geceleri sakız çiğnenmez ölü eti çiğnendiğine inanılır. Erkekler sakız çiğnerse bıyıkları yamuk çıkar. (KK25) Sabun, bıçak, makas elden ele verilmez yere konur öyle alınır. Ekmek kesen kişinin kaynanası erken ölmüş. (KK1) Gece ıslık çalmak şeytanları çağırır. Akşam dışarıya bulaşık suyu ve kül dökülmez. Çünkü akşam cinler ortaya çıkar ve onların üstüne gelir. (KK2, KK4, KK9)

Her ayın on beşinden sonra ay karanlık olur. Ay karanlığında tohum ekilirse böcek yapmaz denir. (KK1) Gece evden hamur ve yoğurt mayası verilmez. Yoksa bozulur. (KK2, KK5) Kül üstünden geçerken ya da kül dökerken “destur geri dur” denir yoksa şeytan çarpar. (KK19, KK20)

Birisine et verileceği zaman üstüne kor konulur ki kişinin hayvanına nazar değip ölmesin. (KK43) Akşam ezanından sonra evden acı ve ekşi çıkmaz. Hamur mayası, soğan, tuz bu saatten sonra kimseye verilmez. (KK1, KK16, KK23) Birinin hayvanın ölüm haberi evde anıldığı vakit ocak başından öte denilip ocağa su dökülür. Yoksa ev sahibinin de hayvanı ölür. (KK2)

Arefe günleri yeşillik kesilmez, bahçeden sebze meyve toplanmaz. (KK3)
Hayvanı kaybolan kişi yabancı hayvanlar gece yemesin diye “makas bağlama” yapar. Dua okuyup makası kapatır ve bağlar. Tüm mahlûkatın ağzı kapanmış olur. Fakat hayvanını bulunca derhal açması gerekir. (KK1, KK25)

Hayvanı kaybolan kişi avuç içine tükürür. Diğer eliyle ortasına pat diyerek vurur. En çok tükürük nereye kayarsa hayvan o tarafta aranır. Hayvanı kaybolan kişi kolunu karışlar. Tam karış gelirse hayvan sağ, eksik karış gelirse hayvan ölü bulunacak demektir. (KK1, KK25,)

Mart gülerse, nisan ağlarsa altın tekerlekli gümüş araba denir yani o sene mahsül çok olur. (KK27)

3.7. Halk Tecrübeleri

3.7.1. Halk Meteorolojisi

Atalarımızın hayatları boyunca elde ettikleri tecrübeleri hava üzerine de oldukça fazladır. Uzun gözlemler sonucu havanın durumu önceden tahmin edilmektedir. Bu atmosfere, güneşe, buluta, bazen hayvanların davranışlarına, bazen de bitkilere göre değişkenlik gösteren hava tahmin raporları bizlere atalarımızdan kalma kültür mirasıdır.

Köylerde hava tahminini en iyi çobanlar yapar, ondan sonra çiftçi bu işin ehlidir. Çünkü onların işi hep tabiattadır ve sürekli tabiatla iç içe olmaktan artık hatırı sayılır hava durumu öngörülleri vardır.

Kuşlar alçaktan uçarsa hava yağar. (KK40)

Horoz gündüz vakitsiz öterse hava değişir. (KK1)

Akşam yıldızlar çok olursa ertesi gün hava güzel olur. (KK2)

Toprağın üzerine solucan çıkarsa hava yağar. (KK1)

Güneş batarken parlarsa gün ardına baktı denir ertesi gün hava güzel olur. (KK25)

Koyunlar akşam üstü yayılır sayaya girmek istemezse hava değişir. (KK27)

Ağaçların yosunlu tarafı kuzeyi gösterir. (KK40)

Kaba yel eserse yağmur yağar. (KK1, KK2)

Çaltı kozağı, bayır eriği çok olursa kış çok olur. (KK27, KK30, KK43)

Ayva çok olursa kışda çok olur. (KK13, KK14, KK16)

3.7.2. Halk Takvimi

Halkın inançlarını değiştirmesi oldukça güçtür. Yıllardır devam eden atalardan kalma kültür mirasına oldukça bağlı olan halk bunu takvimde de devam ettirir. 1926 yılına kadar kullanılan Rumi takvim, köyde yaşlılar arasında hala devam etmektedir. Çünkü insanlar; mevsimi, ayı, günü yıllardır bildikleri, öğrendikleri şekliyle anlamlandırır. İşini, tarla ekimini, düğününü vb. pek çok hayati olayı bu bildiği takvime göre ayarlayan halk bunu uzun yıllar daha takip edecektir. (KK27, KK43)

Rumi takvim, Miladi takvime göre on üç gün geriden gelir. Miladi tavimde ayın on dördü, Rumi takvimde ayın biridir. Rumi'de mevsimlerin, ayların isimleri de farklıdır. (KK43, KK44)

Rumi Aylar	Başlama Tarihi	Bitiş Tarihi
Zemheri	14 Ocak	13 Şubat
Gücük	14 Şubat	13 Mart
Mart	14 Mart	13 Nisan
Abrul	14 Nisan	13 Mayıs
Mayıs	14 Mayıs	13 Haziran
Kiraz	14 Haziran	13 Temmuz
Orak	14 Temmuz	13 Ağustos
Ağustos	14 Ağustos	13 Eylül
İlk Güz	14 Eylül	13 Ekim
Orta Güz	14 Ekim	13 Kasım
Son Güz	14 Kasım	13 Aralık
Kara Kış	14 Aralık	13 Ocak

Rumi takvime göre iki tane mevsim vardır.

1- Kasım Günleri 8 Kasım -5 Mayıs

2- Hızır Günleri 6 Mayıs -7 Kasım

Kışın sert ve ılık geçtiği zamanlarda farklı isimlendirilir.

1- Erbain (40 gün) 22 Aralıkt-31 Ocak

2- Hamsin (50 gün) 1 Şubat- 21 Mart (KK1, KK2, KK10, KK27, KK28, KK30, KK36, KK43)

Kışın havaların ısınmaya başladığı zaman, Cemre düşmesi ile açıklanır. Cemre, mecazi anlamıyla ateş, kor anlamındadır. Eczai olarak ilk olarak havaya,

sonra suya, en son toprağa cemre düşer. Yani ilk olarak hava, sonra su, sonra toprak ısınır. Cemreler baharın habercisidir.

1. Cemre Rumi Gücük ayın 7'si Miladi 20 Şubat'ta havaya düşer
2. Cemre Rumi Gücük ayın 14'ü Miladi 27 Şubat'ta suya düşer
3. Cemre Rumi Gücük ayın 21'i Miladi 6 Şubat'ta toprağa düşer (KK1, KK10, KK27)

Kasım yüzelli yaz belli. Bu zamandan sonra güneşli günler başlar. Zemheride koca karı soğukları vardır. Şubat ayı Gücük ayıdır fakat hava bir sıcak bir soğuktur. Mart kapıdan baktırır kazma kürek yaktırır. Kork Abrul'un beşinde öküzü ayırır eşinden. Her ne kadar bahar da olsa havalar hala soğuktur. Öküz soğukları da denir. Altı Mayıs'tan sonra Hızır günleri başlar. Artık havalar güzelleşir. Kırk gün kırk ikindi yağmurları yağar. Ağustos ayı en sıcak aydır. Sıcağa çok çıkılmaz başına güneş geçer denir. (KK27, KK28, KK30, KK36, KK43)

3.8. Halk Mutfağı

Halkın mensubu olduğu toplumda, belli bir gelenek çerçevesinde öğrendiği ve nesilden nesile aktardığı yemekler, içecekler ve bunların yapıları, yöntemleri halk mutfağını oluşturur.

3.8.1. Ekmekler

Bayram Halkası: Bayramlarda her zaman yapılan ekmek yerine karanfilli ekmek yapılır. Hamuru normal ekmek hamurudur içerisine dövülmüş karanfil ve karanfil suyu konulur. Şekli çocukların sevdiği halka şeklindedir. Hamurdan bir parça alınır, halka şekli verilir, üzerine susam serpilir. Taş fırınlarda pişirilip, yağlı üzerine döşenir. Biraz dinlendikten sonra yenir. (KK4, KK13)

Bohça Ekmeği: Mayalı hamur hazırlanır. Küçük tepsilerde üzerlerine yumurta sürülüp pişirilir. Çıkartılmadan evvel üzerlerine şeker sokulur. Renkli şekerler belli aralıklarla konulur, erimeden çıkartılır. Bu ekmek nişanda kız evine götürülür. (KK7, KK8, KK13, KK16)

Otlı Pide: Köylerde yapılan ekmek pişmeden evvel pide yapılır. Pide fırınların yanındaki çocuklara, orada bulunan insanlara dağıtılır. Un, su, tuz, ekşi maya yoğrulur. Hamur mayalansın diye sarılır. Hamur kabarcıkta küçük parçalar alınır elle açılır. İçine ıspanak, soğan, pırasa, lor vb. arzuya göre koyulur.

Kenarlarından ortaya doğru kapatılır fakat tam ortası açık kalır. Ekmek fırına verilmeden evvel bu pide pişirilir. (KK17, KK18)

Bazlama: Evde ekmek olmadığı zamanlarda, kış aylarında yapılır. Un, su, tuz, ekşi mayadan hamur yapılır. Hamur parçalara ayrılır ve bu parçalar elle yayılır. O şekilde bir bezin üzerine dinlendirilir. Sobanın üzerinde ters düz edilip pişirilir. İçine, üzerine terayağı sürülüp yenilir. Ya da ekmek gibi yemeklerin yanında yenilir. (KK1, KK2, KK9)

3.8.2. Çorbalar

Tarhana Çorbası: Tarhana yazdan hazırlanır. Nohut haşlanır, yoğurt mayalanır. Kazanda unla birlikte bunlar karıştırılır ve topak topak hamur hazırlanır. Bu hamurlar bezlerin üzerinde ufalanır, hamur hazırlanır. Bu hamurlar bezlerin üzerinde ufalanır, gözlerden geçirilir. Yazın sıcakta kurutulur. Kışın da çorbası yapılır. Çorba için yağ, salça kavrulur. Tarhana atılır ve su eklenir. Kaynatılıp koyulan çorbaya arzuya göre sarımsak, koruk, acı atılmaktadır. (KK1, KK2, KK5, KK13, KK14, KK16, KK27, KK36, KK39)

Tutmaçlı Şehriye Çorbası: Tutmaç yazdan hazırlanır. Yumurtalı hamur saçta hafif kabartılır. Daha sonra uzun uzun kıyılır. Daha çok düğünlerde yapılan bu çorbaya konulur. Şehriyeler yağda hafif kavrulur, suyu konulur. Su kaynayınca başka bir tavada yağ ile kavrulan salça içine atılır. Tuz ve önceden kıyılan tutmaçlar ve tavuk etleri ki bunlarda ince ince tiftiklenmiştir içine katılır. Ateşten alınınca üzerine maydanoz serpilir. (KK1, KK2, KK4, KK13)

Sütlü Çorba: Pirinçler suda kaynatılır. İçine arpa şehriye ya da tutmaç atılır. Koyulunca süt yavaş yavaş içine konulur ve sürekli karıştırılır. Biraz daha kaynatılır ve üzerine karabiber serpilerek yenilir. (KK1, KK2, KK9, KK13)

3.8.3 Yemekler

Nohut Yemeği: Nohut akşamdan suya tuz atılarak ıslatılır. Sabahleyin iki üç kez yıkanır. Tencereye, düğün içinse kazana koyulur. Kaynadıkça nohutlar köpük yapar o köpük alınır. İçine soğanı koyulur, başka bir tavada kavrulan salça konulur. En son haşlanmış olan et atılır ve kaynamaya bırakılır. Koyulunca ateşten alınıp servis edilir. (KK1, KK4, KK13, KK14)

Topalak ve Sıkma Yemeği: Soğan, salça, yağ ve tuz tencerede biraz kavrulur. Ardından göz kararı su ve bulgur konulur. Suyunu çekince tepsiye dökülür.

İçerisine un atılır ve yoğrulur. Elde küçük küçük yuvarlaklar yapılır. Akşamdan ıslatılmış ve haşlanmış olan nohut ile birlikte kaynatılır. (KK1, KK2, KK5, KK6, KK7, KK8, KK16)

Aynı malzeme ile yapılan sıkmanın sadece şekli farklıdır. Elde küçük parçalar sıkılır uzun birşekil alır. (KK1, KK2, KK5, KK6, KK7, KK8, KK16)

Palçıklı Yemeği: Bahçeden toplanan sııklı ya da oturak denilen taze fasülyeler yazdan toplanır. İpe dizilir ve kurutulurlar. Kışın kaynar suda haşlanıp; yağ, tuz, salça, soğan ile kavrulup fasülye içine atılır. Kış günü taze fasülye yenmiş olunur. (KK1, KK2)

Keşkek: Kazana zeytinyağı, tuz ve kemikli koyun eti, keşkeklik buğday konulur. Üzerine çıkacak kadar su eklenir ve kısık ateşte buğdaylar kabartılır etler haşlanır. Piştiği anlaşılınca ateşten alınır içerisinden etler ayrı bir tepsiye alınıp didiklenir. İki kişi sıcak su kata kata buğdayları keşkek kepeçeleri ile döve döve ezerler. Bu arada didiklenen etler atılır. Adeta merhem kıvamını alır. Keşkek hazır hale gelir. Düğünlerin vazgeçilmez yemeğidir. (KK1, KK2, KK4, KK13, KK14, KK27, KK39, KK40, KK42)

Bulgur Pilavı: Düğünlerde yapılan pilav, günlük hayatta da oldukça fazla tüketilir. Ekilen ekinler yıkanır, sürtülür bulgur yapılır. Pilav için kazana belli miktar su, tuz koyulup kaynatılır. İçine bulgurlar atılır ve biraz daha kaynar. Daha sonra kavrulmuş olan etler içine konulur, zeytinyağı konulur. Suyunu çekince ateşten alınır. Üzerine bol karabiber serpilir ve kabarsın diye kalın sofralıklar ile sarılır. (KK1, KK2, KK13)

Soğan Aşı Yemeği: Üç dört adet soğan doğranıp, zeytinyağı ile kavrulur. İçine birkaç tane de domates doğranıp atılır. Evde malzeme ve yemek olmadığı zamanlarda pratik olarak yapılır. Banak aşısı denilerek sıcak tüketilir. (KK2, KK3)

Develik Yemeği: Develik otu kavrulur; içerisine salça, domates, biber konulur. Bulgur ve su eklenir biraz kaynatılır. İnmesine yakın bir bardak ayran içine eklenir. Biraz daha kaynatılıp alınır. (KK2, KK5, KK9)

Tavşan Pilavı: Kışın ava gidenler tavşan avlarsa pilav yapıp köylüye yedirir. Genellikle evde yapılır fakat bazen cami odasında erkeklere yapıp yedirilir. Yakalanan tavşan karda sabaha kadar bekletilir, beyaz tavuk eti kıvamını alır. Haşlanan et didilir. Su kaynatılır içerisine bulgur atılır. Zeytinyağı, tuz, sarımsal konulur ve keşkek gibi dövülür. İçerisine tavşan etleri atılır çok kaynatılmaz sulu

bırakılır. Afiyetle yenilir fakat tavşan etine, kokusuna alışkın olmadık biraz zor yer. (KK4, KK17, KK18, KK25)

Kaçamak (Hamur Aşı) Yemeği: Su kaynatılır, içine tuz atılır ve topaklanmaması için yavaş yavaş içerisine mısır unu ilave edilir. Ağaç kepçe yardımı ile karıştırılarak hazırlanır. Kaşıkla topak topak tencereden alınıp siniye döşenir. Üzerine tereyağı dökülür ve peynir rendelenir. Sıcakken yenir. (KK19, KK20)

Börek: Su, un, tuz birlikte yoğrulur. Hamur iki eşit parçaya ayrılır ve oklava ile açılır. Ayaklıda açılan hamur börek sinisine göre olur ve ilk kat siniye konulur. İçerisine kuru soğan, çökelek karışımı konulur. Soğanlar diri olmasın diye yağda biraz kavrulmuş olur. Sonra ikinci kat açılır ve közde yavaş yavaş, çevire çevire börek pişirilir. (KK2, KK4, KK5)

Kazmak (Buğday) Yemeği: Kaynar suyun içerisine kayada sürtülen buğday ezmesi dökülür. Kaynadıktan sonra yağlı tepsiye dökülür ve ateşte ısırarla kızartılarak telemen şekilde dağıtılarak hazırlanır. Aynı şekilde mısır unu ile de yapılır. Buna da mısır kazmağı denir. (KK2, KK6, KK9, KK10)

Dolamalı Börek: Un, tuz, su ile hamur hazırlanır. Hamur biraz dinlenince parçalara ayrılır. Oklava ile belli bir miktar açılır geri kalanı elle asıla asıla açılır. Sofra bezinin üzerinde bu açılma işlemi yapılır. İsteğe göre hazırlanan iç malzeme eşit miktarda açılan yufkaya yayılır. Sofra bezi kenarlarından tutularak hamur yuvarlanır, iki taraftan da bu yapılır ve tam ortadan kesilir. Dolanarak yağlı tepsiye konulur. Üzerine yumurta sarısı, yağ karışımı sürülür ve fırınlanır. (KK14, KK17, KK19)

Fırın Kabağı Yemeği: Aş kabağı denen beyaz uzun kabaklardan yapılır. Ekmek yapılırken fırına mutlaka bu yemek de atılır. Kabaklar ince ince dilimlenir. Üzerine biber ve domates konulur. Yağı, tuzu atılır ve ekmek fırınına konur. Arada karıştırılarak pişirilir. İster yoğurtlu ister yoğurtsuz yenilir. (KK1, KK2, KK4, KK5, KK11, KK13)

Fırın Böreği: Ekmek yapılırken mayalı hamurdan biraz ayrılır. Yağlı tepsiye konulur ve el ile açılır. Ortasına istenilen iç malzeme konulur, hamur kenarlardan ortaya doğru çekilip iç kapatılır. Üzerine yağlı yoğurtlu karışım sürülür. Isırın ile kesilir ve fırına verilir. (KK1, KK2, KK4, KK5, KK11, KK13)

Kuru Patlıcan Kızartması: Patlıcanlar yazdan dilimlenip kurutulur. Kışın suda haşlanır ve yağda kızartılır. Sarımsaklı yoğurt üzerine dökülür tuzlanır ve afiyetle yenir. (KK1, KK2, KK5)

Çullama (Yuka Islaması) Yemeği: Yazın kadınların imece usulü hazırladığı yufka siniye kırıklanıp konulur. Ayrı bir tencerede soğan, salça, yağ, tuz, biber, domates ve kavurma birlikte kavrulur. İçerisine biraz su eklenir ve biraz kaynatılır. Siniye kırıklanılan yufkanın üzerine bu karışım dökülür on, on beş dakika çekmesi beklenir. (KK2, KK5, KK10, KK13)

3.8.4. Tatlılar

Höşmerim: Koyun sütünden peynir mayalanır. Daha sonra süzmeye konulur suyu süzülür. Çökelek gibi bir kıvam alır ve süzmeden alınıp tencereye dökülür. Karıştırma karıştırma kızartılır. Kızaranca içerisine yumurta sarısı, şeker, su konulur. Hafif kaynatılır ve yemeğe hazırdır. Sıcakken tüketilmesi makbuldür. (KK2, KK5, KK13, KK39, KK43)

Basma Helvası: Buğday unu kaynayan suya atılır ve karıştırma karıştırma suyu çektirilir. Daha sonra bir yaygı üzerine dökülür. El ile bu hamur telemenleştirilir. Daha sonra kalburdan geçirilir. Siniye alınan incelmış hamurtaneleri ocakta kızartılır. Başka bir tencerede su, şeker kaynatılır. Koyulurken içerisine kızartılan hamur atılır. Birlikte kaynatılır ve hazır olduğu anlaşılınca siniye dökülür. Baklava şeklinde kesilir ve tatlı hazır olur. (KK1, KK4, KK17, KK39)

Yufka Tatlısı: Ramazan ayında mutlaka yapılan bir tatlıdır. Yufkalar hafif ıslatılarak beş, altı adet siniye konulur. Yağ konulur ve alt üst kızartılır. Soğumaya alınır bu arada ılık suda şeker eritilir. Hazırlanan yufkalar soğuyunca bu şekerli su üzerine dökülür.(KK2, KK7, KK8, KK9,)

Un Helvası: Düğünlerde, davetlerde mutlaka yapılır. Tavaya bir miktar yağ konulur içerisine un atılır. Un yağı sorar ve kızarmaya başlar. Kızarana kadar karıştırılır daha sonra şekeri atılır, suyu konulur. Suyunu çekince ocaktan alınır.(KK1, KK2, KK7, KK8, KK9, KK10, KK11, KK12, KK13, KK16, KK17, KK23, KK24)

Yumurta Helvası: Yumurta, un, şeker, yağ ve su karıştırılır. Ateşte sürekli karıştırılarak koyulaştırılır ve siniye dökülür. Sıcakken yenilir. (KK30)

3.8.5. Kış İçin Hazırlıklar

Mahallede yemek işleri genellikle kadınların işidir. Kadınlar Mayıs ayından itibaren tüm yaz boyunca kış için hazırlıklar yaparlar. Herkes birbirine bu hazırlıklar

için yardımcı olur. İmece usulü bir gün bir eve, diğer gün öbür eve çalışılır.(KK1, KK4, KK5, KK6, KK12, KK23)

Peynir: Eskiden süt alıcısı, mandıralar bu kadar yoktu. Peynirlerde şimdiki peynirler gibi yapılmazdı. Sütü yoğurt yaptıktan sonra toprak çalkağda çalkalanıp, yağı alınır. Kalanı ayran olur ve ayran ocakta kestirilir. Süzmeye konulur ve suyu süzülür çökelekler kalır. Bu çökelekler kuzu derisine depilir ve kışın istenilen kadar alınıp yenilir. (KK2, KK5, KK6, KK7, KK8, KK27, KK30, KK36)

Tereyağı: Yaptığımız yoğurdu toprak çalkağda veya ağaçtan yapılmış fiçıda çalkaladıktan sonra oluşan ayranın üzerindeki yağı kaşıkla toplanır. Koyun ya da kuzu işkembesi içine ıslatılıp depilir. Kışın kahvaltıda ekmeğe sürülür ve hamur yemeklerinin üzerine eritilerek dökülür. (KK2, KK10, KK27, KK30, KK31, KK36, KK43)

Pekmez: Üzüm ve dut pekmezi mahallede oldukça sık yapılır. Bunların yanında erik, armut pekmezi de yapılır. Pekmezi yapılacak meyveler yıkanır ve kazanda su ile kaynatılır. İyice kaynayıp özü yani şırası çuvallarda sıkılıp çıkartılır. Bu işlem sıcakken yapılır ki şıranın hepsi çıksın. Bu sıra tekrar kazana alınır ve koyulaşana kadar kaynatılır. Daha sonra ateşten alınıp cam kavonozlara alınır. (KK2, KK4, KK5, KK8, KK16, KK20, KK28)

Öküzgötü (Kuşburnu) Marmelatı: Ormanda, dağda, bayırda yetişen yabani bir meyve olan kuşburnu iyice kızarınca toplanılır. Suda haşlanılır ve rengi çıkınca kevgirden geçirilir. Çıkan meyve özüne su ve şeker eklenilir kaynatılır. Sıcakken kavonozlara konulur. (KK1, KK4, KK17)

Turşular: Turşu yazın çok fazla olan sebzelerden yapılır. Kışın çorbaların ve yemeklerin yanında tüketilir. Biber, lahana, kavun, salatalık, domates, fasülye hepsinin turşusu yapılmaktadır. Turşusu yapılacak olan sebze güzelce yıkanır, doğranır, küp, çömlek ya da cam kavonaza konulur. İçerisine su, sarımsak, karabiber tohumu, limon ve koruk da katılarak serin bir yerde muhafaza edilir. (KK1, KK2, KK4, KK5, KK6, KK7, KK8, KK13)

Makarna: Su, tuz, yumurta, un ile hamur hazırlanır. Hamur bezelere ayrılır. Saçta pişirilen bezeler imece usulü ayaklıda kesilir. Yazın sıcakta kurutulur. (KK1, KK2, KK6, KK17)

Tutmaç: Yazın makarna yapılırken mutlaka tutmaçta yapılır. Kışın şehriye, sütlü çorbada bu tutmaçlar kullanılır. Makarna hamuru gibi hamur yine hazırlanır.

Kesimi yufkaların rulo yapılıp kesilmesiyle olur. Makarna ile kesiminden farklıdır. Çarşafalarda kurutulur. (KK1, KK2, KK4, KK13, KK17)

Yufka: Un, tuz, su ile hamur hazırlanır. İmece usulü açılan yufkalar saçta iyice pişirilir ve yere bir örtü üzerine serilir. Soğuduktan sonra köfünlere konular ve kış için saklanır. . (KK1, KK2, KK4, KK13, KK17)

Konserve: Buzdolabının olmadığı zamanlarda en iyi saklama yöntemidir. Kadınlar yazın sebzeleri toplayıp cam kavanozlara koyar ve bu kavanozları kazana yerleştirirler. Üzerine çar çaput konular ve kaynatılır. Bir gün bekletilir ve ağzı iyice tutan ve içi pişen kavonazlar mutfakta yerini alır. (KK1, KK2, KK8, KK10, KK13, KK15)

Salça: Yazın tarlada, bahçede olgunlaşan domates ve kırmızı biberlerden salça yapılır. Domates salçası için domatesler toplanır yıkanır ve doğranır kovalar koyular. Belli bir süre kovada ekşirler ve şıralarını bırakırlar. Daha sonra bu domatesler kevgirden geçirilir ve çıkan öz kaynatılır. Sıcığına kavanozlara dökülür. (KK1, KK2, KK4, KK5)

Komposto: Yazın çok olan kızılılık ve erikten hazırlanır. Ağaçtan toplanılan meyveler yıkanır ve bir kazana alınır ve su ile kaynatılır. Sıcığına kavonazlara konular. Yemek için çıkarıldığı zaman içerisine şeker atılır ve karıştırılır öyle tüketilir. (KK1, KK4, KK5, KK9)

Ekşi: Erik ve kızılılıktan yapılır. Toplanan meyveler kazanda kaynatılır. Meyvelerin taneleri çuvalda iyice sıkılır ve özü çıkartılır. Pekmezde olduğu gibi bu öz kazanda beş, altı saat kaynatılır. Çok koyu bir kıvam alır. Bu ekşi konulan kavonozda hiçbir zaman bozulmaz. Düğünlerde yapılan hoşafın rengi olmadığı zaman bu ekşiden içine atılır. Ya da kışın bir kaşık ekşi sulandırılır ve şeker atılır öyle yenilir. Et yiyenlere bazen et dokunur ve kurtdöşen denen kızarıklar olur, eli yüzü şişer. O zaman da bu ekşiden içerse geçer. (KK1, KK4, KK5, KK9)

Mahalle Yetişen Sebzeler: Patates, soğan, sarımsak, fasulye, bakla, domates, biber, salatalık, ıspanak, pırasa, marul, lahana. (KK1, KK2, KK4, KK10, KK11, KK13)

Mahallede Yetişen Meyveler: Erik, armut, yemiş, elma, ayva, kızılılık, üzüm, elma. (KK1, KK2, KK27, KK28, KK29, KK30)

Belirli Günlerde Yapılan Yemekler: Düğün Yemekleri; şehriye çorbası, nohut yemeği, bulgur pilavı, keşkek, hoşaf, helva. (KK2, KK4, KK13, KK34, KK36)

Ramazanda İftar Yemekleri: Şehriye, mercimek çorbası, salata, yoğurtlu makarna, pilav, ayran, kadayıf. (KK2, KK13, KK17, KK34)

Arefe Günlerinde Yapılan Yemekler: Lokma, helva. (KK1, KK4, KK5, KK13)

3.9. Halk Hekimliği

“Halkın, olanakları bulunmadığı için ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarının tanılama ve soğaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne halk hekimiği diyoruz” (Boratav, 1988: 122).

Taibatın içine doğan insan, tabiatla iç içe hayatını sürdürürken günlük hayatında yararlandığı hayvan ve bitkiden hastalığında da faydalanmaktadır. Hastalığın teşhisinde ve tedavisinde büyücülük ve akılcılık içeren bir takım pratik uygulamalardan yararlanır.

Halk hekimi olarak bilinen kişiler “Ocaklı” olarak bilinir. Bu kişiler belirli hastalıkları tedavi ederler. Aileden kan yoluyla nesilden nesile tedavi edebilme yetkisi geçer. Ocakta yetişen kimse olmadığı vakit yani herhangi bir çocuğu ve akrabası olmayan kişi yetenekli gördüğü kişiye “el verme” ile bu olmayan kişi yetenekli gördüğü kişiye “el verme” ile bu yetkiyi verir. Ondan sonra bi kişide hastaları tedavi eder. (KK12, KK23, KK27)

3.9.1. İnsan Hastalıkları ve Tedavisi

Baş Ağrısı: Asma yaprağı, ılıbada, portakal kabuğu, patates dilimi bunlar bir yazma yardımı ile başa sarılır. Yeşillik ağrıyı çeker derler. Diğerlerinin de ağrı ve ateşi çekme özelliği vardır. (KK2, KK6, KK10)

Kulak Ağrısı: Kulağı ağrıyan kişi kulağının ağız kısmına bir diş sarımsak koyar. Sarımsağın ağrıyı çektiğine inanılır. (KK15, KK19)

Göz İncimesi: Göze herhangi bir cisim geldiğinde ya da herhangi bir sebeple gözde kan toplandığında Hanife yengeye gidilir. O ocaktan el almıştır. Gözü acıyan kişiyi yatırır ve yanına bir bardak su ile boş bir kap alır. Sudan bir yudum alıp ağzını çalkalar kaba tükürür. Duasını okuyup göze diliyle dokunur. Bunu üç kez tekrarlar. Bu işleme “göz yalama” adı verilir. (KK43)

Göze kan oturmasında diğer bir tedavi yöntemi bebeği olan kadına gidip süt sağdırmaktır. Göze damlatılan süt kanı kısa zamanda dağıtır. (KK1)

Gözdeki kan toplanmasında diğer başvurulan yöntem hakiki arı balını göze damlatmaktır. Her ne kadar gözü yaksa da kanı dağıtır ve şişliği alır. (KK2)

Gözde çıkan iptirse, arpacık denen şişkinlik için ise büyükel bir uygulama vardır. Gözünde arpacık olan kişi yere yatırılır ve yüzüne bir kalbur konur. Bu kalburun üzerinden bir ekmek parçası köpeğe yedirilir. Arpacık bir iki güne kalmaz geçermiş. (KK1)

Boğaz Ağrısı: Boğazı ağrıyan kişi sıcaklığına dayanabileceği oranda külü boğazına bir yazma yardımı ile sarar. Bu boğazı yumuşatır derler. Elme rendelenir ve ateşte biraz kavrulup yumuşatılır. Boğaza sarılır. Kirli koyun yapağısının ağrıyı çektiğine inanılır. Boğazı ağrıyan kişi bunu yazma ile boğazına sarar. Bir havlu ya da yazma ıstılip boğaza sarılır. (KK2, KK17, KK39)

Karın Ağrısı: Sabunlu su ile karın ovalanır. Karnı ağrıyan kişiye şekerli su içirilir. Karnı ağrıyan kişi develik otunun kökünü kaynatıp içer. Kızılcık ekşisi de suda eritilip içilirse karın ağrısı geçer. Lahana yaprakları sıcak suda bekletilir ve karna sarılır. (KK2)

“Bir gün Kenan Dedenin karnı çok ağrıyormuş. Birkaç gün geçmiş fakat ağrı geçmemiş. Karaman Ebeye haber göndermiş. Gelip karnıma kelem yaprağı sarsın demiş. Fakat nedendir bilinmez ebe gelmemiş. Ya erkek olduğu için gitmek istememiş ya da başka sebepten. Sonra yolda denk gelmişler. Kenan Dede Karaman Ebeye “Pis gancık ben seni ne yapacaktım eline mi yapışaktı” diye çekişmiştir.” (KK43)

3.9.2. Vücuttaki Ağrılar

Sırtı ağrıyanın sırtı zeytinyağı ile ovulur. Sırtta kirli yapağı sarılır. Sırtta kupa tutulur. Kupaların içi ısıtılır ve sırtta konulur. Bu işlem sırttaki ağrıyı çeker. (KK1, KK4)

Kol, bacak, bel ağrılarında bir diğer uygulama ağrıyı süpürme ve ağrıyı kesmedir. Köyde bulunan Ayşe Teyze hala bu uygulamayı yapar. Kişiyi yere yatırır ve duasını okuyup süpürge ile vücuttan ağrıyı çıkartır. Ya da kişiyi yatırır yine duasını okuyup bıçak veya herhangi bir kesici aletle vücuttan ağrıyı keser. Bu bir tılsımdır. Bıçak rast gele ağrının olduğu yere kesik atar gibi yapılır. (KK5)

İncinme ve Berelenme: Soğan ve zeytin çekirdeği dövülür birlikte incinen yere sarılır. Ya da bal sarılır. Burkma ve berelenmede bir diğer yöntem el övmesi denen hamurun bu bölgeye sarılmasıdır. Zeytinyağı ile ateşte bir hamur karılır.

Sıcakken burkulan yere sarılır. Burkmada deri kapağı da oldukça sık kullanılan bir tedavidir. Hayvanın derisinin tüsüz yeri o bölgeye sarılır. Tüm bu sorma yöntemleri o bölgedeki ağrıyı ve acıyı çeker. (KK2, KK21, KK22, KK30)

Kol ya da ayağın burkulup şiştiği zaman kara kan çıkartılır. Bu insana bir rahatlama verir. Şişen yere jilette kesikler atılır ve kan çıkartılır. Bu işlemi de köyde tek yapan Hoyda Mehmet'tir. (KK27)

“2007 senesinde çok kış olmuştu. Ebem dama giderken karda kayıp düştü ve kolunu burktu. Yollar kapalıydı doktora gidemedi. Ki açık olsa da ilk akla gelen soğan sarmaktı. Acı acıyı çeker derler. Fakat işe yaramadı. Motorcuların koyunu ölmüş. Gidip deri istedik verdiler sardık. O da işe yaramadı kolu şişti. Hoyda Mehmet geldi ve kolu jiletledi. Fakat hiçbir işe yaramadı kar eriyinci hastaneye gitti. Kolu meğer kırıkmiş alçıya alındı.” (KK3)

Yanık: Börülce sürülür ve ıslatılıp yanık olan yere sürülür. Yanan yere zeytinyağı sürülür. (KK10)

Kesik: Kişinin eline, ayağına bir şey batması ya da kesici bir aletle vücudunda kesik oluşmasında kurum yakılır. Kurum yakma bir parça çaput ocakta yakılır. Sonra alınıp alevi söndürülür ve sıcakken kesikğin üstüne basılır. (KK2, KK43)

Tarlada orak biçerken oluşan kesiklerde kişi üzerine işer ve kanaması durur. Ya da kesikğin üstüne toprak, kum koyar ve bu da kanamayı durdurur. (KK1, KK12)

“Küçükken kardeşim sek sek oynamak için ısrar etti ben de istemedim. Evin kapısından girerken sek sek taşını arkamdan attı ve kafamı deldi. O kadar kanadı ki ebem hemen kurum yaktı. Zaten acıdan o sıcaklığı hissetmedim ama kan durdu.” (KK3)

Arı Sokması: Arı soktuğu zaman şişmesini engellemek amacıyla o bölgeye çamur sürülür. Ya da sarımsaklı yoğurt sürülür. Acıyı keser ve şişmeyi engeller. (KK1, KK2, KK5, KK6)

Demir bir alet arının soktuğu yere basılırsa bu da şişmeyi engeller. (KK1)

Sarılık Kesme: Sarılık olan kişi yukarıya baktırılır. Üst dudağı ile üst dişlerinin birleştiği yer üç kez jilette kesilir. Keserken üç defa ihlas okunur. Akan kan kişinin yüzüne sürülür. Hasta bir hafta şekerli bir şey yemez. (KK1)

Soğuk Algınlığı: Boşapla ve nane içilir. Sırta ve boyna karabiber bal karışımı sarılır. (KK2)

Kırık-Çıkık: Bu tedavi için işin ehli olan kişiye gidilir. Önceki tecrübelerinden dolayı çıkık olan kemiği kendine göre hazırladığı doğal ilacı sürüp yerine oturtur. Kırık var ise sabitleyip tahta ya da herhangi bir nesne ile kol sarılır. (KK27, KK30)

Kabızlık: Eğer bebeklerde kabızlık görülürse zeytinyağlı sabun incecik kesilir ve zeytinyağına bulanır. Çocuğa fitil gibi verilir. Yetişkinlerde kabızlık için zeytinyağı içerler ya da kayısı suyu içilir. (KK1, KK2, KK27)

Altını Islatan Çocuk: Çocuklar belli bir yaşa kadar geceleri altına kaçırabilirler. Bunu önlemek için çocuk akşam yatınca bacaklarından tutulur ve silkelenir. Ya da bir bez parçası top yapılır dua okunur ve kasığına bağlanır. Bunu tecrübe sahibi birisi yapar. (KK1, KK5)

Gelincik Yakma: Kırkı çıkmayan çocuklar gelincik hastalığı geçirebilir. Çocuğun kakası yeşil renkte olursa tecrübeli birine götürülür. O kişi bıçağı ya da herhangi bir demiri ateşte kızdırır. Çocuğun karnına kasığından göbeğine kadar üç yere değirir çeker. Dasını okur. İlk çocuğa eğer bu gelincik yaktırma yaptırılırsa aile sonradan doğan çocuklarına da bu işlemi yaptırmak zorundadır. (KK10, KK11)

Siğil Kesme: Siğil genellikle elde fakat her yerde olabilen deride oluşan kabarcıktır. Siğili de bu iş için el alan kimse keser yedi tane arpayı bu siğilin üzerinde gezdirir. Her arpa için bu işlem ayrı ayrı yapılır ve üç İhlas bir Fatıha okunur. Bu arpalar evden uzak bir yere atılır kurt kuş yer. Ya da gömülür onlar çürüdükçe ve kayboldukça siğil de kendiliğinden düşer. Arpa yoksa ip ile de bu işlem yapılır. İpler bir bataklığa gömülür onlar çürüdükçe siğil düşer. (KK1, KK3, KK20)

Köyümüzde rahmetli Celil Hoca sabah ezanında söğüt yaprağını kesip içindeki su ile sirkeyi karıştırıp siğile sürer ve dua okurdu. Belli bir zaman sonra siğil kuruyup düşerdi. (KK43)

3.9.3. Hayvan Hastalıkları ve Tedavisi

Gelincik Hastalığı: Koyunlar gelincik hastalığına yakalandığında ilçeden çivit alınır ve kaynatılır. Kaynatılan bu malzeme hayvanın damağına basılır. Duağının iki yanı kızgın maşa ile yakılır. (KK27, KK36, KK37)

Gözlere Duman Gelmesi: Koyunları belli zamanlarda gözleri dumanlanır. Hayvanın göz rengi gri, mor bir hal alır. O zaman karacaot kökü hayvanın delinen

kulağına sokulur. Küpe gibi o ot orada takılı kalır ki onun yaydığı koku, aroma o dumanı giderir. (KK27, KK30)

Kırık: Koyunların bacağı kırıldığı zaman tahta ile sabitlenip sarılır. Kısa zamanda kırık kaynar. İneklerde kırık olduğu zaman iyileşmesi zaman alır. Çivi ile bacak yerine getirilip sabitlenir. (KK27) Hayvana canlı canlı çivi çakılır. Fakat bu ön ayaklar içindir arka ayak kırılırsa iyileşme pek mümkün olmaz. (KK28, KK37) Tavuklarda kırık olursa ancak kendi dışkıları ile iyileşir. Tavuğun dışkısı sıcakken kırık ayağa bir bez parçası ile sarılır. (KK1)

Tavuk Hastalığı: Tavuklar hasta olunca bir şey yemezler bir köşede cuvudur yani öylece kalakalır. Hemen yapılması gereken kümesin temizlenmesi ve kireçlenmesidir. (KK1, KK43)

3.10. Lakaplar - Sülaleler

3.10.1. Lakaplar

Lakap verme tüm toplumlarda olduğu gibi Türk toplumunda da çok eski bir gelenektir. Toplumda bilmeyi, karışıklığı ortadan gidermeyi ve karşılıklı ilişkileri düzenlemeyi bir kişiye, nesneye ya da olaya lakap verme ile giderebiliriz.

Kültürümüzde kişinin adının yanına birde lakap verilir. Lakap verme ya da lakap takma da toplumda özellikle kırsal alanda bir gelenektir. Lakaplar kişiyi ait olduğu çevrede daha kolay tanımlama olanağı sağlar. Kişinin genel özellikleri, işi, sosyal hayatı, fiziki özellikleri dikkate alınarak ona uygun ve onu en iyi şekilde tanımlayan bir lakap isminin yanına verilir. Hatta zamanla ismiyle değil bu lakabı ile bilinir ve çağırılır.

Derlenen lakaplar şu şekildedir:

Aga: Eskiden köylüleri uzun zaman yatılı olarak işe götürüp kahyacılık yapmıştır. Kendisi çok sevilir vesayılır, kimse ismiyle hitap etmez sürekli Aga diye çağırılır.

Akıllı: Küçüklüğünden beri her konuda en sivri fikirlere sahip oluşu ve teknolojiden iyi anladığı için bu lakap verilmiştir.

Ak Veli: Uzun dönem muhtarlık yapmıştır ve sürekli beyaz şapka taktığı için Ak Veli olarak lakap takılmıştır.

Arap Koruyucu:

Arık: Gençliğinden beri çok zayıf ve çelimsiz olduğu için Arık lakabı konulmuştur.

Âşık Ebe: Her zaman şarkı, türkü söyleyen biri olduğu için âşık denmiştir.

Baykal: Siyasi görüşünden dolayı bu lakap ona verilmiştir.

Cısk: Tarlada, yolda, işte sürekli ıslık çaldığı için asıl adı Süleyman olsa da köyde Cısk ile anılmaktadır.

Cin: Çok zeki oluşundan dolayı bu isim verilmiştir.

Çete: Mahalledeki ilkokulun yanındaki küçük derede su yılanını eliyle tutmuştur. Kudilli Ebe elindeki yılanı görünce “emme çetesin ha” demiş ve Ayşe olan isminin önüne Çetüe lakabını takmıştır.

Çıldır: Babası oğlu Ali’ye uzun boylu olduğu için bu lakabı vermiştir.

Gandi: Vücut yapısı ile Hindistan Bağımsızlık Hareketi’nin siyasi ve ruhani lideri Gandiye benzediği için bu isim takılmıştır.

Gerceli: Halil, dört-beş yaşlarında koyuna gönderilmiş. Koyunların içerisinde Ger keçi oğlağı varmış. Ger demek keçi oğlağının yüzlerinde ve bacaklarında çizgilerin olmasıdır. Çocuk da bundan korktuğundan dolayı Gerceli lakabı ile anılmaya başlanmıştır.

Habeş: Fazla kilolu olduğu için şişman anlamında bu isim takılmıştır.

Hanım Nine: Şehirden köye gelin geldiği için hanım nine olarak bilinmektedir.

Hele sen: Konuşurken ikide bir hele sen hele sen dediği için böyle bilinir.

Jandarma: Askerliğini 30 ay yaptığı için jandarma denilir.

Kâhya: 26 sene zeytine tayfa götürdüğü için bu lakabı almıştır.

Kara Hoca: 1945-1953 yılları arasında Dallımandıra köyünden köye cami hocası tutulmuştur. Esmer ve boylu postlu olduğu için Süleyman Kara’da bu hocaya benzetildiğinden kara hoca diye anılmaktadır.

Keka: Küçükken kekelediği için bu isim verilmiştir.

Anlamı bilinmeyen, fakat hala kullanılan diğer lakaplar şunlardır;

Alişen	Ese	Gümüş	Kara sakal
Cula	Fethi	Hoyda	Karagöz
Cura	Fış Kuyluk	Hakkı Bey	Karaman
Dömen Ebe	Gadiniş	İnce	
Elmacı	Gedikli	Kara Dayı	

(KK1, KK7, KK8, KK27, KK36, KK39, KK43, KK44, KK45)

3.10.2. Sülaleler

Yakup Hocalar

Boz Ailer/Gaymaklar

Hacı Hasanlar

Hacı Garipler

Dost Aliler

Mehmet Çavuşlar

Esnaflar

Hacı Solaklar

Küçük Aliler (KK2, KK7, KK8, KK27, KK36)

3.10.3. Seslenme-Hitap

Başam (KK36)

Efem (KK2, KK12, KK23)

Can (KK2)

Herif (KK5)

Koca karı (KK30)

Ebe (KK1, KK3, KK4)

Birader (KK27, KK34)

Ahretlik (KK13, KK15)

Kardeşlik (KK17)

3.10.4. Sülalere Çanakkale’de Şehit Düşenler

Ahmet → Ayan Süleyman’ın Oğlu

Mehmet → Ayan Süleyman’ın Oğlu

Gaz Ahmet → Hacı Ali’nin Oğlu

Esnaf Dede

Mehmet → Mete Ebe’nin Babası

Hüseyin → Kocabaşın Babası

Ali → Döstel Ebe’nin Oğlu

İbrahim → Döstel Ebe’nin Oğlu

Mehmet → Döstel Ebe’nin Oğlu

Sarı Mehmet → Yusuf Garip’in Amcası (KK27, KK33, KK34, KK36, KK43, KK44)

SONUÇ

Bu çalışmada konar-göçer hayatın öncüleri olan Yörüklerden Yüncü Yörükleri'nin bulunduğu Yaren Mahallesi'nde halk edebiyatı ve halk bilimi ürünleri ele alınmıştır. Saha araştırması yapılmış, kaynak şahıslardan mülâkat ve gözlem yoluyla yazılı ve sözlü gelenekteki bilgiler derlenmiştir. Yaren Mahallesi Balıkesir'in İvrindi İlçesine bağlı küçük bir yerleşim yeridir. İsmi nereden geldiği tam olarak bilinmemektedir. Bursa'dan göç eden Türkmenlerin Ahmet Vefik Paşa tarafından şimdiki bulunan yere yerleştirilmesiyle mahalle olmuştur.

Mahallenin sahip olduğu folklorik unsurlar geçmişte fazla olmasına rağmen, zamana ve teknolojiye yenik düşmüş, zamanla terk edilmiştir. Sözlü kültürde devam eden folklorik malzemeler, sözlü kaynaklarında yavaş yavaş yok olmaya başlamasıyla sadece yaşlılar tarafından bilinmektedir. Yaşlılar çocuklarına, torunlarına bu malzemeleri anlatmakta, geleceğe aktarma niyetindedirler. Teknolojinin gelişmesiyle mahalledeki gençlerin şehre göç etmesiyle bu pek de mümkün olamamaktadır.

Derleme çalışmamız “Halk Edebiyatı Ürünleri” ve “Halk Bilimi Ürünleri” olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde derlemede tespit edilen türler; masal, efsane, türkü, mani, ağıt, ninni, atasözü, deyim, bilmece, tekerleme, alkış ve kargışlardır. İkinci bölümde ise; geçiş törenleri bağlamında toplumsal inanış ve uygulamalar – doğum, evlenme, ölüm-, ailede ilişkiler, bayram, tören ve kutlamalar, mahalli giysiler, oyunlar, halk inanışları ve uygulamaları, halk tecrübeleri, halk mutfağı, halk hekimliği, lakaplar, sülaleler ele alınmıştır.

Tamamıyla Sünni olan toplumda halk edebiyatı ve halk bilimine ait ürünlerde bu inancın yansımaları görülmektedir. Mahallede İslam didine ait yaşayış ve uygulamalar halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerinde gözlemlenmektedir.

Çalışmanın sonucunda Yaren Mahallesi'ne ait pek çok gelenek, görenek, inanışları tespit edilmiş, mahalle genel itibarı ile derlenip anlatılmaya ve mahallenin kültürel değerleri kayıt altına alınmaya çalışılmıştır.

Zaman ve teknolojiye yenik düşen kültürel değerler, folklorik ürünler daha faz yok olmadan kayıt altına alınmalıdır. Fakat derleme çalışmaları bunun için tek başına yeterli olmamaktadır. Maddi ve maddi olmayan kültürel değerlerin yaşatılması için çalışmaların yapılması gerekmektedir.

KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ

Sıra No	Ad Soyad	Yaş	Mesleği	Tahsili	Mahallesi
KK1	Neslihan AŞKIN	51	Ev Hanımı	İlkokul	Yaren
KK2	Cennet AŞKIN	82	Ev Hanımı	Tahsili Yok	Yaren
KK3	Şeyma AŞKIN	28	Memur	Üniversite	Yaren
KK4	Emine ÇAKIR	45	Ev Hanımı	İlkokul	Yaren
KK5	Firdevs BAŞKURT	61	Ev Hanımı	İlkokul	Yaren
KK6	Emine KARA	77	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK7	Sultan SERT	83	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK8	Beytiye SERT	70	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK9	Ayşe ÇAKIR	83	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK10	Umman PAŞA	81	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK11	Cemile BAŞKURT	81	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK12	Fatma BULUT	68	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK13	Kezban BAŞKURT	70	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK14	Hanife YILDIZ	61	Ev Hanımı	İlkokul	Yaren
KK15	Hatice ZEYBEK	69	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK16	Sultan AYDOĞAN	70	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK17	Ayşe KARA	51	Ev Hanımı	Ortaokul	Yaren
KK18	Asiye KARA	51	Ev Hanımı	İlkokul	Yaren
KK19	Meryem KARA	67	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK20	Cemile AŞIK	72	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK21	Hatice ŞAHAN	72	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK22	Emine ŞAHAN	45	Ev Hanımı	İlkokul	Yaren
KK23	Hanife BAŞKURT	76	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK24	Havva SERT	68	Ev Hanımı	Tahsili yok	Yaren
KK25	Havva İÇKİN	50	Ev Hanımı	İlkokul	İvrindi
KK26	Havva KUKUŞ	50	Ev Hanımı	İlkokul	Balıkesir
KK27	Ahmet EFE	78	Serbest Meslek	Tahsili yok	Yaren
KK28	Muharrem ÇAKIR	74	Serbest Meslek	Tahsili yok	Yaren
KK29	Ahmet AŞIK	82	Serbest Meslek	Tahsili yok	Yaren

KK30	Mehmet BAŞKURT	74	Serbest Meslek	Tahsili yok	Yaren
KK31	Halil AYDOĞAN	75	Serbest Meslek	Tahsili yok	Yaren
KK32	Kazım KARA	76	Serbest Meslek	Tahsili yok	Yaren
KK33	Yakup ŞAHAN	78	Serbest Meslek	Tahsili yok	Yaren
KK34	Mustafa BAŞKURT	74	Serbest Meslek	İlkokul	Yaren
KK35	Yaşar SERT	68	Serbest Meslek	Tahsili yok	Yaren
KK36	Ahmet SERT	70	Serbest Meslek	İlkokul	Yaren
KK37	Coşkun BAŞKURT	65	Serbest Meslek	İlkokul	Yaren
KK38	Ahmet KARA	63	Serbest Meslek	İlkokul	Yaren
KK39	Hüseyin KARA	56	Serbest Meslek	Lise	Yaren
KK40	Süleyman ÇAKIR	49	Serbest Meslek	İlkokul	Yaren
KK41	Ümit KARA	45	Serbest Meslek	İlkokul	Yaren
KK42	Murat ŞAHAN	47	Serbest Meslek	İlkokul	Yaren
KK43	Mehmet AŞKIN	52	İmam	Önlisans	Yaren
KK44	İzzet SERT	55	Öğretmen	Üniversite	Balıkesir
KK45	Fikret SERT	40	Öğretmen	Üniversite	Balıkesir

KAYNAKÇA

- AKALIN, L. Sami, (1990), *Türk Dilek Sözlerinde Alkışlar ve Kargışlar*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- AKSOY, Ömer Asım, (1965), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- AKSOY, Ömer Asım, (1984), *Tek Sözcüklü Deyim Var mı?* İstanbul: Çağdaş Eleştiri.
- ARTUN, Erman, (1997), *Adana'da Mani Söyleme Geleneği*, VII. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri, Eskişehir.
- ARTUN, Erman, (2000), *Adana Halk Kültürü Araştırmaları I*, Adana: Adana Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- ARTUN, Erman, (2013), *Türk Halk Bilimi*, Dokuzuncu Baskı, Adana: Karahan Kitabevi.
- ATAMAN, Adnan, (2009), *Bu Toprağın Sesi, Halk Musikimiz*, İstanbul:Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- BAŞGÖZ, İlhan ve TIETZE, Andreas, (1999), *Türk Halkının Bilmeceleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- BORATAV, Pertev Naili, (1969), *Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- BORATAV, Pertev Naili, (1988), *100 Soruda Türk Folklorü*, İstanbul:Gerçek Yayınevi.
- BORATAV, Pertev Naili, (2000), *Halk Edebiyatı Dersleri*, (Haz. Sabri Koz M.), Türk Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul: Numune Matbaası.
- ÇELİK, Ali, (1999), *Çepni Kültürü*, Trabzon: Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- ÇOBANOĞLU, Özkul, (2012), *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- DİZDAROĞLU, Hikmet, (1969), *Halk Şiirinde Türler*, Ankara: TDK Yayınları.
- DUYMAZ, Ali, (2002), *İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ELÇİN, Şükrü, (2014), *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KVİDELAND, Reimund and SEHMSDORF, Henning, (1991), *Scandinavian FolkBelief and Legend*, Oslo: Norwegian University.
- OĞUZ, M. Öcal, (2012), *Araştırmaların Tarihi*, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Ankara: Grafiker Yayınları.

OY, Aydın, (1997), *Hakikat*, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt:15, İstanbul: TDV Yayınları.

ÖRNEK, Sedat Veyis, (2000), *Türk Halk Bilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

SAKAOĞLU, Saim, (2007), *Masal Araştırmaları*, Ankara: Akçağ Yayınları.

TAN, Nail, (2003), *Folklor (Halk Bilimi)*, Ankara: Halk Kültürü Yayınları.

SÖZLÜK

A

- Argime** : İvrindi/ Balıkesir Gökçeyazı Mahallesi'nin eski adıdır.
- Ark** : Bağ, bahçe, tarla sulamak amacıyla içinden su akıtılmak için toprağı kazarak açılan su yolu.
- Armalı** : Arması olan kulplu altın.
- Aşerme** : Gebe kadının kimi şeyleri, özellikle kimi olmayacak şeyleri yemek için aşırı istek duymasıdır.
- Aydaş aş** : Gelişemeyen ya da cılız çocukları beslemek için ilaç gibi hazırlanan yemek.

B

- Bağsamak** : Boğaya gelmek, ineklemek boğaya gelmesi.
- Bazlama** : Saç üzerinde pişirilmiş yuvarlak ve kalınca yufka.
- Beygir** : Erkek at.
- Beynamaz** : Namaz kılmayan ya da pis kimse.
- Bılla** : Abla, kızkardeş.
- Boşapla** : Adaçayının halk ağzındaki adıdır.
- Boyunduruk** : Sabana ya da kağına, arabaya koşulan öküzlerin, mandaların birlikte yürümelerini sağlamak için boyunlarına geçirilen bir tür ağaç çember.
- Buğu** : Isı etkisiyle gaz durumuna geçmiş olan sıvı.
- Buka** : Hayvanların ayağına takılan köstek.
- Burgu** : Sert nesnelere delik açmak için kullanılan, kol ya da elektrik gücüyle işleyen, sivri çelik uçlu aygıt.

Ç

- Çalkağı** : Ayran yapmak için kullanılan toprak kap.
- Çaltı** : Çalı, diken.
- Çanak** : Pişirilmiş topraktan ya da metal ve benzeri bir maddeden yapılmış, küçük ve yayvan kap.
- Çapraz** : Karışık ekinlere verilen isimdir.
- Çekinmek** : Ölenin ruhunu teslim etmesidir.

Çerçici	: Köylerde kapı kapı dolaşıp satış yapan.
Çetlemik	: Karaağaçgillerden, düz kabuklu, kerestesi sert ve dayanıklı ağaç.
Çıkı	: Küçük bohça.
Çomak	: Değnek, sopa
Çöpçatan	: Kadın ile erkeğin arasını bulan, evlenmelerine aracılık eden kimse.

D

Dam	: Üzeri toprak kaplı köy evi.
Değnek	: Elde taşınabilecek incelikte ve uzunlukta düzgün ağaç , sopa.
Devir	: Elden ele geçirme, bir işin sorumluluğunu başkasına göçerme.
Dirgen	: Harmanda ekin saplarını yaymakta kullanılan uzun saplı demir ya da tahtadan yapılmış ve çatallı araç.
Döşek	Yatak
Dübek	İçinde kahve ya da bulgur dövülen ayak taş, taş havan.
Dülek	Tekerlek başlığı.
Düven	Harmanda ekinlerin sapı ve tanelerini ayırmak için kullanılan, önüne koşulan hayvanlarla çekilen, alt yüzünde keskin çakmak taşları dikine çakılı bulunan, kızak biçiminde araç.

E

Eğnar	: Tarlada ekinler biçilirken öncülük eden kişi.
Eser	: Kişiyi bayılatmak için kullanılan madde.
Evlek	: Tarlanın, sürmek ve tohum ekmek için saban iziyle bölünen küçük parçalarından her biri.

F

Falle	: Cevap vermek.
Foya	: Elmasından üzerinden su teması ile ayrılan metal yaprak.

G

Gasilhane	: Ölü yıkama yeri.
Gelincik	: Genellikle göz yapağının yanında meydana gelen kızarıklık, sivilce benzeri iltihaplı tabaka.
Govu	: Dedikodu
Güzyaşı	: Ekinler böcek yapmasın diye kullanılan mavi renkli bir ilaçtır.
Günevi	: Çok güneş alan yer.

Gürgen : Pek çok türü olan, kerestesi beğenilen bir ağaç.

I-İ

İlbada : Şifalı bir bitkidir.

İrasık : Ekinlerin böcek yapmasıdır.

İsıran : Teknedeki hamuru kazımaya yarayan araç.

İl : El (yabancı).

H

Hamsin : 31 Ocakta başlayan ve elli gün süren kış dönem.

Haramı : Tencere

Harman : Dövenle dövülmek üzere bir araya getirilmiş ekin demetleri yığını.

Heybe İçine öteberi koymaya yarayan, genellikle kıldan, pamuk ipliğinden, yünden dokunmuş, birbirine iki parçayla bitişik iki gözü bulunan bir tür torba.

K

Kaba yel : Halk ağzında lodosa verilen ad.

Kalbur : Genellikle tahıl elemeye yarayan, büyükçe delikli ya da seyrek telli büyük elek.

Keşkek : Genellikle düğün ve bayramlarda yapılan Anadolu'da yörelere göre farklılıklar göstermekle birlikte temel olarak yarma buğday ve etten oluşan geleneksel bir yemek.

Kırmak : Bir şeyi uçlarından kırmak, kesmek.

Köse : Sakalı bıyığı çıkmayan ya da seyrek olan erkek.

Kurum : Tütsülenmiş çar çaput.

Kümes : Tavuk, hindi gibi evcil hayvanlar için yapılmış barınak.

M

Masat : Bıçak bilemek için kullanılan çelikten yapılmış araç.

Meci : İmece, parasız iş gören yardımcı.

Mefhum : Anlaşılan, kalple bilinen.

Mestan : Kedi ismidir.

Mozak : Domuz yavrusu

Müşkül : Çetin, güç, zor, engel.

N

- Nadas** : Tarla toprağının işlenerek belirli bir süre boş bırakılmasıdır.
Nane Molla : Güçsüz bedence dayanıksız kimse

O

- Okuntu** : Geleneğe göre, bir yere, özellikle bir düğüne çağırarak için birine gönderilen yazma, mendil vb.

P

- Parpı** : Dağlama, paylama anlamlarına gelir.
Peslan : Fesleğen çiçeğinin adıdır.
Pıynar : Akdeniz bitki örtüsünün en önemli veya sık rastlanacak bileşeni.
Pulluk : Toprağı sürmekte kullanılan tarım aracı.

S

- Saban** : Toprağı kazarak alt üst etmeye, tarlayı ekilebilecek duruma getirmeye yarayan demir bir ucu bulunan ve çift süren hayvanlarca çekilen bir tarım aracı.
Saçayak : Üzerine saç, tencere, tava gibi pişirme araçları koymaya yarayan, ateş üzerine oturtulan üç ayaklı çember.
Sarılık : Sarı olma durumu
Sepi : Çeyize verilen addır.
Serpemek : Bir şeyi oraya buraya dağılacak biçimde dökmek.
Sığırtmaç : Sığır güden çoban
Sıvazlamak : Elini bir şeyin üstünde yavaş yavaş gezdirmek
Siğmek : Kötülük etmek
Sini : Üzerinde yemek yenilebilen, bakırdan yapılmış, yuvarlak büyük tepsi.
Soku : Dibek ya da havan tokmağı

T

- Telkin vermek** : Kabre konan ölünün sorgu meleklerine vereceği cevabı öğretmek veya anımsatmak.
Toklu : Bir yaşında erkek koyun.
Tutmaç : Dört köşe kesilmiş küçük hamurlardan yapılan yoğurtlu çorba.

U

- Urgan** : Keten, kenevir, pamuk, süt gibi türlü dokuma maddelerinin

herhangi birinden yapılan ince halat.

Y

Yaba : Ağaçtan yapılmış, atal biçiminde, harman savurmakta kullanılan bir tarım aracı

Yapağı : Koyun ve kuzudan ilkbaharda kırkılan tüy.

Yunak : Çamaşır, hayvan yıkanılan temiz sulu yer.

Yüklük : Evlerde yatak, yorgan gibi Şeyleri koymaya yarayan yerli büyük dolap.

Z

Zemheri : Ayaz dondurucu soğuk. Kışın en Őiddetli hali.

EKLER

RESİMLER

Resim 1. Yaren Mahallesinden Bir Görünüm

Resim 2. İvrindi Yaren Mahallesi Haritası

Resim 3. Mahallede Tarım

Resim 4. Mahallede Hayvancılık

Resim 5. Çingen Salıncağı

Resim 6. Sünnet Düğünü

Resim 7. Sözde Verilen Hediyeler

Resim 8. Nişan Töreni

Resim 9. Düğün Ekmeği Yapımı

Resim 10. Kına Gecesi

Resim 11. Çeyiz

Resim 12. Gelin ıkarma

Resim 13. Seferim ekimi

Resim 14. Gelin İndirme Geleneği

Resim 15. Suya Götürme

Resim 16. Mezar Taşı Örnekleri

Resim 17. Yaren Mahallesinde Üç Kuşak

Resim 18. İmece Usulü Yardımlaşma

Resim 19. Lokma Yapımı

Resim 20. Sünnet Karyolası

Resim 21. Hacı Uğurlama

Resim 22. Köy Hayrı Hazırlıkları

Resim 23. Kırmızı Gelinlik

Resim 24. Günlük Kadın Giysileri

Resim 25. Peşkir ve Kuşak

Resim 26. Şayak Yelek

Resim 29. Nazar Önleme

Resim 30. Kış Hazırlıkları 1

Resim 31. Kış Hazırlıkları 2

Resim 32. Düğün Yemekleri ve Hazırlıkları

ÖZGEÇMİŞ

1990 İvrindi doğumludur. İlkokulu Büyükfindık köyünde, liseyi Balıkesir Gaziosmanpaşa lisesinde okudu. 2014 yılında Balıkesir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 2016 yılında yüksek lisan öğremine mezun olduğu okulda başladı.

